

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Wiesner Jakub

Fragmenty historické kulturní krajiny v rámci SO ORP Olomouc

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Aleš Létal, Ph.D.

Olomouc 2025

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Bc. Wiesner Jakub (R230065)

Studijní program: Geografie a regionální rozvoj

Název práce: Fragmenty historické kulturní krajiny v rámci SO ORP Olomouc

Title of thesis: Fragments of Historical Cultural Landscape within the Administrative District of the Municipality with Extended Competence Olomouc

Vedoucí práce: RNDr. Aleš Létal, Ph.D.

Rozsah práce: 126 stran, 3 volné přílohy

Abstrakt:

Diplomová práce se věnuje identifikaci a hodnocení fragmentů historické kulturní krajiny v území SO ORP Olomouc. Cílem je vytvořit ucelený přehled dochovaných krajinných relikvů, které dosud nebyly zpracovány v celkovém rozsahu. Zkoumány jsou fragmenty militární, vodohospodářské, sídelní, cestní a montánní krajiny. Výzkum kombinuje GIS analýzy, archivní rešerši, terénní průzkum a práci s leteckými snímky a DMR 5G. Výstupem jsou tematické datové vrstvy využitelné zejména pro územní plánování Magistrátu města Olomouce.

Klíčová slova:

cestní síť, fortifikační prvky, fragmenty, historická kulturní krajina (hkk), mlýny, montánní krajina, relikty, sídelní struktura, SO ORP Olomouc, vodní náhony, zaniklé rybníky

Abstract:

The thesis focuses on identifying and evaluating fragments of historical cultural landscapes within the SO ORP Olomouc area. The goal is to create a comprehensive overview of preserved landscape relics that have not yet been mapped on this scale. The study includes military, water management, settlement, road, and mining landscape fragments. The research combines GIS analysis, archival sources, field surveys, aerial imagery, and DMR 5G. The outcome is a set of thematic data layers applicable in the spatial planning of the City of Olomouc.

Keywords:

Administrative District of the Municipality with Extended Competence Olomouc, fortification feature, former pond, fragment, historical cultural landscape, mill, mill race, mining landscape, relic, road network, settlement structure

Tímto prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením RNDr. Aleše Létala, Ph.D. a v seznamu literatury uvedl veškerou použitou literaturu a zdroje

V Olomouci dne: 12. dubna 2025

Tímto bych chtěl poděkovat své rodinně za podporu v celé délce studia, a taktéž RNDr. Aleši Létalovi, Ph.D., který mi byl po celou délku studia akademickou oporou.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Bc. Jakub WIESNER
Osobní číslo: R230065
Studijní program: N0532A330021 Geografie a regionální rozvoj
Téma práce: Fragmenty historické kulturní krajiny v rámci SO ORP Olomouc
Zadávající katedra: Katedra geografie

Zásady pro vypracování

Historická kulturní krajina odráží vývoj území v dlouhodobém horizontu. Je také nositelem kulturních hodnot se svými typickými znaky, které zachycují aktivity a tvůrčí schopnosti člověka v různých oborech nebo událostech a tradicích typických pro daný region. Diplomová práce se bude zabývat detailním mapováním reliktních historických krajín ve vymezeném zájmovém území. Diplomant zohlední všechny krajinné prvky a objekty, které byly významné pro specifické období vývoje, lidské aktivity v krajině, nebo krajinné prvky jiné hodnoty, která utvářela typický charakter krajiny regionu Olomoucka. Na základě získaných informací autor navrhne společně se zainteresovanými odbornými pracovníky magistrátu způsob bonifikace a klasifikace významu vybraných prvků pro potřeby územního plánování a regionálního rozvoje. Součástí práce bude tvorba prostorové geodatabáze podle instrukcí a metodických postupů tvorby územně analytických podkladů. Autor bude během řešení práce úzce spolupracovat s úřadem územního plánování magistrátu města Olomouce.

Rozsah pracovní zprávy: 20 000 – 24 000 slov
Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání
Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam doporučené literatury:

BAJER, V., BRYOL, R., BUBÍK, M., ČERVENKA, R., DRÁPALA, D., MÁCHA, P., MICHALIČKA, V., PETŘEKOVÁ, J., ŠPANIHEL, S., TLAPÁKOVÁ, L., WOITSCH, J. (2022). *Stopy lidského umu. Předindustriální technické provozy na území někdejšího panství Rožnov*. Brno: Masarykova univerzita a Etnografický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i. 263 s.

DANIEL, J., FRAJER, J., KLAPKA, P. a kol. (2013). *Environmentální historie České republiky*. Brno: Masarykova univerzita. 201 s., ISBN 978-80-210-6663-2

EHRlich, M., KUČA, K., KUČOVÁ, V., PACÁKOVÁ, B., PAVLÁTOVÁ, M., SALAŠOVÁ, A., ŠANTRŮČKOVÁ, M., VOREL, I., WEBER, M. (2020). *Typologie historické kulturní krajiny České republiky*. Edice odborné a metodické publikace, sv. 105. České Budějovice: Národní památkový ústav. 170 s.,

GRUNENBERG, S., HILPERT, M. (2021). *Elements of the historical cultural landscape: mapping methods and results in the district of Augsburg*. KN – Journal of Cartography and Geographic Information, 71, 121-127 s.

KUBEŠOVÁ, I. M. ed. (2004). *Olomoucká pevnost: sborník příspěvků ze semináře, konaného u příležitosti Dnů evropského kulturního dědictví, Olomouc, 16.-18.9.2004*. Statutární město Olomouc, 2004. 80 s.

PEŠTA, J. (2014). *Plošný průzkum lidové architektury a venkovských sídel*. Edice odborné a metodické publikace, sv. 50. Praha: Národní památkový ústav. 178 s.

Vedoucí diplomové práce: **RNDr. Aleš Létal, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **23. ledna 2024**

Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2025**

L.S.

---

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

---

doc. Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 23. ledna 2024

Obsah

1. Úvod.....	10
2. Cíle a metody práce	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metody	11
3. Rešerše zdrojů a literatury.....	13
3.1 Definice krajiny	13
3.2 Stopy a dokumentace historických krajin	14
3.3 Významné krajinné prvky v SO ORP Olomouc.....	15
3.4 Územní plánování a ochrana fragmentů historické kulturní krajiny	16
4. Geografická charakteristika zájmového území	17
5. Zjednodušený historický vývoj zájmového území	20
6. Historická kulturní krajiny SO ORP Olomouc	23
6.1 Fragменты militární krajiny	24
6.1.1 Historie pevností	24
6.1.2 Fragменты militárních objektů	32
6.2 Fragменты historické vodohospodářské krajiny a dílčích prvků	43
6.2.1 Fragменты mlýnů a mlýnských náhonů	43
6.2.2 Fragменты rybničních soustav	82
6.3 Fragменты historické sídelní krajiny	93
6.4 Fragменты historické cestní sítě	96
6.5 Fragменты montánní krajiny	101
6.5.1 Významné geologické lokality	101
6.5.2 Důlní díla.....	105
7. Fragменты HK v územně analytických podkladech SO ORP Olomouc.....	109
8. Shrnutí a diskuse	112
9. Závěr	114

10.	Summary	115
11.	Zdroje a použitá literatura	116

Přílohy – samostatná příloha

1. Úvod

Současná podoba krajiny byla v průběhu staletí výrazně ovlivňována lidskou aktivitou. Obyvatelstvo daného regionu si podobu krajiny vždy přizpůsobovalo k obrazu svému, a to především z důvodu jejího maximálního možného využití. Vzhledem k tomuto faktu docházelo k formování nové kulturní krajiny, tak i k zániku již existujících kulturních krajin. Typickým příkladem takového zániku je scelování zemědělských ploch v období kolektivizace českého státu, kdy došlo k destrukci historických cest, stromořadí, mezí nebo remízků. Tento proces nenávratně poškodil krajinu a v současnosti je obecně známo, že přispěl k výraznému zvýšení eroze půdy. Dalším podobným příkladem je napřimování vodních toků v přirozené krajině nebo vznik melioračních opatření, kdy v obou těchto případech došlo k výraznému zásahu do přirozené krajiny narušením odtokových poměrů dotčených oblastí.

V předchozí bakalářské práci byly zkoumány fragmenty rybníčních soustav v oblasti dolního toku řeky Oskavy. Mezi dochované fragmenty se řadí zbytky hrází, jejichž tvar byl v minulosti využit pro výstavbu pozemních komunikací a jsou i v současnosti využívány stejným způsobem. Dalším pozůstatkem těchto rybníčních soustav jsou zjištěné rybníční sedimenty, které ve srovnání se sprašemi ve zkoumané oblasti více zadržují vodu, vytvářejí podmáčené oblasti a komplikují obhospodařování zemědělských ploch.

Obecně lze konstatovat, že dochované fragmenty historické kulturní krajiny je nutné zaznamenat a chránit, aby nedošlo k jejich úplnému zániku, jelikož jsou nositeli cenných informací o dřívějším využívání krajiny. Takto nesené informace mohou být velmi cenné nejen pro svou historickou a estetickou hodnotu, ale i z důvodu potenciálních odborných výzkumů konkrétních fragmentů nebo územního plánování. Největším rizikem spojeným s uchováním fragmentů historické kulturní krajiny je neustále rozpínající se zástavba jednotlivých sídel. Zároveň je vhodné poznamenat možné navázání a využití těchto dochovaných fragmentů na nové objekty a krajinné prvky, kdy lze například obnovit vodní plochu v historicky doložené lokalitě původního výskytu.

2. Cíle a metody práce

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je analýza a hodnocení jednotlivých dílčích fragmentů historické kulturní krajiny v rámci SO ORP Olomouc s ohledem na územně analytické podklady. Nedílnou součástí práce je zmapování těchto fragmentů a vytvoření uceleného přehledu, který do současnosti nebyl vytvořen, protože se dosavadní práce věnovaly pouze dílčím částem fragmentů nebo vybraným lokalitám. V neposlední řadě je důležitým výstupem hned několik datových vrstev, jež budou dále sloužit pracovníkům olomouckého magistrátu odboru územního plánování, se kterými byl postup několikrát konzultován, a dokonce pro potřeby zpracování této práce poskytli vektorové vrstvy týkající se půdorysů sídel a fragmentů cestní sítě.

2.2 Metody

Hlavními metodami použitými při zpracování této práce je rešerše historických i současných mapových zdrojů, například vojenských mapování nebo Císařských otisků stabilního katastru. Dále pak rešerše kronik nebo historických publikací věnujících se vývoji jednotlivých obcí začleněných do SO ORP Olomouc se zaměřením na vyhledávání informací týkajících se zvolených fragmentů historické kulturní krajiny.

Z výše zmíněných mapových zdrojů byly následně definovány body, linie nebo polygony nalezených reliktnů v softwarech Arcgis Pro nebo v jeho předchůdci Arcmap. Z důvodu georeferencování a způsobu tvorby starých mapových zdrojů mohlo docházet k různým kartografickým nepřesnostem, tudíž pro následné zpřesnění lokalizace jednotlivých prvků došlo k využití dat stínovaného reliéfu vrstvy DMR 5G s rozlišením jednoho pixelu odpovídajícím ploše 4 m². Například u fortifikačních prvků lze pozorovat valy a modelaci reliéfu v místech bývalých železničních fortů, v mnoha případech lze dohledat dosud patrný antropogenní tvar mlýnských náhonů nebo lze z této vrstvy spatřit terénní depresi a reliktní hráze v lokaci zaniklého rybníku.

Další z možností lokalizace zaniklých rybníčních lokalit je případné využití řízené klasifikace rastrových dat, která může na základě zvýšeného indexu půdní vlhkosti po intenzivních srážkách indikovat místa s dlouhodobě vyšší retencí vody odpovídající bývalým vodním plochám. Tato metoda však závisí na kvalitě rozlišení dat, přičemž volné zdroje tuto kvalitu nenabízí (Wiesner, 2023).

Pro zjištění stavu některých zkoumaných objektů byly využity letecké snímky z historických i současných leteckých snímkování, které v zájmové oblasti proběhlo poprvé již v roce 1937. Velmi nápomocné byly především v oblasti vojenského výcvikového prostoru Libavá, kde zachytily stav budov jednotlivých mlýnů. Na základě leteckých snímků mezi lety 1953 a 1954 byla taktéž vektorizována síť pozemních komunikací a jejich doprovodných prvků v podobě alejí.

Neopomenutelnou součástí byl i zběžný terénní průzkum lokalit, kdy na základě vytipovaných lokalit byly zmapovány některé stále patrné relikty vodních ploch v severní části zájmového území. V rámci terénního průzkumu byly taktéž navštíveny vybrané fortifikační prvky olomoucké pevnosti nebo významné geologické lokality a byla pořízena jejich fotografická dokumentace, viz příloha 1.

Pro zpracování podkapitol týkajících se reliktní cestní sítě a sídelní struktury poskytli data pracovníci Magistrátu města Olomouc z odboru územního plánování. V případě sídelní struktury čerpali původní data z Císařských otisků stabilního katastru a pro zmapování historické cestní sítě využili II. vojenské mapování. S těmito pracovníky byla práce opakovaně konzultována.

3. Rešerše zdrojů a literatury

3.1 Definice krajiny

Vnímání pojmu krajina se liší v závislosti na disciplíně nebo oboru, ve kterém je tento pojem použit. Například podle zákona č. 114/1992 Sb. je definována jako „část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky.“ Podle Evropské úmluvy o krajině z roku 2000 se tímto pojmem rozumí „část území vnímaná obyvatelstvem tak, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů.“ Jaromír Demek (1987) ji zase vnímá jako „soubor přírodních a člověkem pozmeněných složek zemského povrchu, který vytváří specifický vizuální, ekologický a funkční celek“. Podle zahraničních autorů Richarda T. T. Formana a Michela Godrona (1986) je to „heterogenní oblast složená z ekosystémů, zahrnující jak přírodní, tak antropogenní prvky.“ V neposlední řadě ji dvojice českých autorů Jiří Löw a Igor Míchal (2003) vnímají jako „systém přírodních a antropogenních struktur, které se vyvíjejí v čase a prostoru, a jsou nositeli ekologických, ekonomických a estetických funkcí.“

Na tyto definice navazuje pojem kulturní krajina (Cultural landscape), která je vnímána organizací UNESCO jako „krajina, která byla formována společnými činnostmi člověka a přírody a nese výrazné historické, estetické a kulturní hodnoty.“ Samotná organizace UNESCO dělí kulturní krajinu do tří kategorií. Nejsnadněji rozpoznatelnou a jasně definovatelnou je kategorie označovaná jako *Komponovaná krajina*, která byla úmyslně vytvořena člověkem. Tímto se rozumí vytvořené prvky sloužící k estetickým účelům jako parky, aleje nebo zahrady a mohou být spojovány se sakrálními nebo monumentálními stavbami. Druhou kategorií je *Organicky vyvíjená krajina*. Ta je výsledkem původních sociálních, ekonomických, administrativních a náboženských požadavků a do její současné podoby se vyvíjela v závislosti na přírodních podmínkách. Následně se tato kategorie dělí na reliktní krajinu s typickými rozeznatelnými prvky, u kterých došlo k zastavení vývoje, avšak jsou dodnes viditelné a kontinuálně vyvíjející se krajinu, u které probíhá neustálý vývoj a je spjata s tradičním způsobem života. Třetí kategorií je *Asociační kulturní krajina*, která je zařazena do kulturní krajiny kvůli silným náboženským, uměleckým nebo kulturním souvislostem s přírodním prvkem, spíše než na základě hmotných kulturních dokladů, které mohou být nevýznamné nebo dokonce zcela chybět.

Historická kulturní krajina je podle již zmíněné Evropské úmluvy o krajině z roku 2000 „část krajiny, jejíž charakter byl utvářen dlouhodobým působením člověka a obsahuje historicky významné prvky dokládající vývoj společnosti.“ Taktéž již zmínění autoři Löw a Míchal (2003) ji vnímají jako „krajinu, jejíž struktura, využití a vzhled jsou výsledkem dlouhodobého historického vývoje společnosti a její interakce s přírodním prostředím.“ V českém kontextu ji Petr Sklenička (2003) považuje za krajinu obsahující dochované relikty historického využívání území. Jakožto příklady reliktní krajiny Sklenička uvádí staré cesty, polní úpravy, terasová pole, aleje nebo historickou sídelní strukturu.

Pravděpodobně nejreprezentativnějším českým dílem souvisejícím s historickou kulturní krajinou je aktuálně *Typologie historické kulturní krajiny České republiky* z roku 2020 za přispění Marka Ehrliacha a kolektivu. Jedná se o ucelenou metodiku s osvědčením Ministerstva kultury. V této publikaci autoři považují převážnou část území ČR za historickou kulturní krajinu, odrážející různou měrou stopy historického vývoje. Důležité je zmínit i skutečnost, že pro vymezení historické kulturní krajiny považují za zlomový bod zhruba polovinu 20. století, protože došlo k dramatické transformaci dosavadní kompozice krajiny a k téměř její nenávratné proměně. Vinu přikládají hlavně kolektivizaci, kdy docházelo k enormnímu scelování zemědělské půdy. Jako další významné činitele označují povrchovou těžbu hnědého uhlí, budování těžkého průmyslu, výstavbu vodních nádrží nebo likvidaci původního osídlení kvůli vzniku nových vojenských výcvikových prostorů.

3.2 Stopy a dokumentace historických krajin

Podle Evy Semotanové (2014) umožňuje dosavadní výzkum historických krajin na území ČR rozpoznat dvě hlavní vývojové etapy. Jedná se o etapu venkovské krajiny od neolitu do přibližně poloviny 19. století a etapu industrializované krajiny od poloviny 19. století do současnosti. Tyto etapy rozlišuje „na základě trendů a charakteristických znaků jejich vývoje společně se zásadními mezníky, ve kterých docházelo k proměnám nebo vzniku zcela nových krajinných komponentů a po čase i nových krajinných vrstev.“ Za velmi významná období vývoje české krajiny považuje kolonizaci a proměnu sídelní struktury ve 13. století (vnější kolonizace, městská kolonizace nebo hornická kolonizace), 16. století spjaté s hojným rozšiřováním rybníčních soustav a 18. století spojené s českou barokní krajinou. Dále krajinu významně ovlivnila industrializace a urbanizace během 19. století, kdy docházelo k rozšiřování měst, zakládání manufaktur a prvních továren, a s tím související potřebou komunikace mezi městy za pomoci sítě železnic. V neposlední řadě bylo zásadní 20. a 21. století, kdy ve 20. století docházelo k budování velkých průmyslových komplexů, výstavbě

naddimenzovaných panelových sídlišť, kolektivizaci zemědělských ploch, rozšiřování komunikací a výstavbě vodních děl. Na začátku 21. století se ze zmíněných industriálních komplexů stávají v mnoha případech nevyužívané brownfieldy a v sídelní krajině dochází k rozpínavým suburbanizačním procesům. Všechny tyto zmíněné procesy dramaticky pozměnily krajinný ráz a velmi často znehodnotily historické fragmenty krajiny.

Podle Semotanové (2014) je podoba historické krajiny z různých časových období v současné krajině do jisté míry zachována v podobě skrytých nebo i zřetelně rozeznatelných stop. Zmiňuje obecně uznávané pravidlo, že dochovaných stop ubývá se vzdálenější minulostí, avšak při zásadním poškození krajiny tyto stopy mizí už po několika desetiletích. Jakožto konkrétní stopy uvádí podpovrchové archeologické lokality sídel a lidské činnosti nebo na povrchu viditelné změny reliéfu, viz hráze rybníků, zaniklou těžební oblast nebo případné pevnostní pozůstatky. Stopy v krajině jsou zjistitelné z terénních průzkumů oblasti, archeologickým výzkumem, leteckým snímkováním krajiny nebo studiem písemných, kartografických a obrazových pramenů. Taktéž se dá využít místní názvosloví v podobě místních názvů lokalit nebo jejich oficiální pojmenování, např. ulice „Na Rybníčku“ v olomoucké městské části Chválkovic.

U kartografických pramenů je potřeba dbát na případné nepřesnosti vlivem zkreslení z důvodu dříve jediné a nejpoužívanější metody mapování – „od oka“. Jako příklad lze uvést I. (Josefské) vojenské mapování, které vzniklo mezi lety 1763–1785, a k jeho zhotovení došlo bez využití trigonometrické sítě. Mapování bylo taktéž nejednotné, protože jej prováděli různí císařští důstojníci při projíždění krajiny na koních. Druhé (Františkovo) vojenské mapování již trigonometrickou síť využívalo, a na území ČR k němu došlo mezi lety 1836 až 1852 (Mikšovský, 2006).

3.3 Významné krajinné prvky v SO ORP Olomouc

Významný krajinný prvek je v zákoně č. 114/1992 definován jako „ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny, utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. Významnými krajinnými prvky jsou lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera, údolní nivy. Dále jsou jimi jiné části krajiny, které zaregistruje podle § 6 orgán ochrany přírody jako významný krajinný prvek, zejména mokřady, stepní trávníky, remízky, meze, trvalé travní plochy, naleziště nerostů a zkamenělin, umělé i přirozené skalní útvary, výchozy a odkryvy, a území, na nichž probíhá přírodě blízká obnova těžbou narušeného území podle plánu nebo dokumentace uvedených v § 4 odst. 6. Mohou jimi být i cenné plochy porostů,

sídelních útvarů včetně historických zahrad a parků.“ Pomocí této definice lze soustředit pozornost na konkrétní dochované fragmenty historické krajiny.

Konkrétní významné krajinné prvky pro SO ORP Olomouc lze nalézt v dokumentu s názvem *Plán místního ÚSES pro ORP Olomouc*, který byl vydán v roce 2022. Dokument uvádí, že na území ORP se nachází 8 registrovaných významných krajinných prvků, a velké množství významných krajinných prvků podle definice zákona, viz dříve. Jako konkrétní příklady lze namátkově uvést památnou lipovou alej v obci Samotišky, mlýnský náhon v katastrálním území Dub nad Moravou, nebo Deylův ostrůvek, kdy se jedná o opuštěný důl vzniklý těžbou žuly. Konkrétní významné krajinné prvky lze taktéž dohledat on-line v mapové aplikaci Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

3.4 Územní plánování a ochrana fragmentů historické kulturní krajiny

Podle Vorla (2000) je důležitým krokem k ochraně samotné pojmenování hodnot, které jsou přítomny, jejich nacenění a zjištění, na které z nich je třeba soustředit péči a ochranu. Jiří Kupka (2022) zmiňuje, že podle myšlenky Vorla vznikla řada obsáhlých publikací věnujících se typologii kulturní krajiny na území ČR, a tyto publikace převážně vycházely z přírodní složky, geomorfologie, nebo současného využívání krajiny. Podle něj tedy stávající díla nebyla dostatečně vyvážená nebo všestranná. K napravení tohoto stavu došlo až s vydáním již dříve zmíněné publikace Marka Ehrlicha a kolektivu, *Typologie historické kulturní krajiny České republiky*. Podle Kupky (2022) je tato typologie „na rozdíl od předchozích zaměřená na určování typů na základě kulturně historické hodnoty území, čímž rozvíjí v dosud chybějícím detailu národní nástroje přispívající k naplňování Úmluvy Rady Evropy o krajině.“

Ochranou kulturní krajiny se na území ČR zabývá zákon č. 283/2001 Sb., který je taktéž známý jako stavební zákon. Konkrétně v něm stojí tvrzení, že „územní plánování chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví, a přitom chrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti. S ohledem na to určuje podmínky pro hospodárné využívání zastavěného území, zajišťuje ochranu nezastavěného území a ochranu a rozvoj zelené infrastruktury. Zastavitelné plochy se vymezují s ohledem na možnosti rozvoje území a míru využití zastavěného území.“ Toto tvrzení bylo uváděno již ve staré verzi stavebního zákona č. 183/2006 Sb.

4. Geografická charakteristika zájmového území

Oblast zájmového území se nachází ve střední části Moravy a je součástí Olomouckého kraje, viz obr. 1. Toto SO ORP vzniklo 1. ledna 2003 v rámci reformy územní veřejné správy. Samotná oblast se rozprostírá na ploše 816,95 km² a počet obyvatel činí 168 674 (ČSÚ, 2024). Tento správní obvod zahrnuje 45 obcí a jeden vojenský újezd, konkrétně vojenský újezd Libavá. V rámci Olomouckého kraje jsou sousedními SO ORP Šternberk, Litovel, Prostějov, Přerov, Lipník nad Bečvou a Hranice. Z Moravskoslezského kraje sousedí se dvěma SO ORP – Vítkov a Odry.

SO ORP Olomouc bývá často spojována z pohledu geomorfologie převážně s celkem pojmenovaným jako Hornomoravský úval v jeho západní části, avšak východní část území pokrývá podobně velkou plochou geomorfologický celek Nízký Jeseník. Na západě do území taktéž částečně zasahuje geomorfologický celek Zábřežská vrchovina. Tyto zmíněné skutečnosti tedy naznačují, že v západní části lze nalézt mnohem nižší nadmořské výšky než na východě území. Nejvyšším bodem v zájmovém SO ORP je Fidlův kopec s výškou 680 m n. m., avšak je veřejnosti nepřístupný z důvodu jeho výskytu ve vojenském výcvikovém prostoru Libavá.

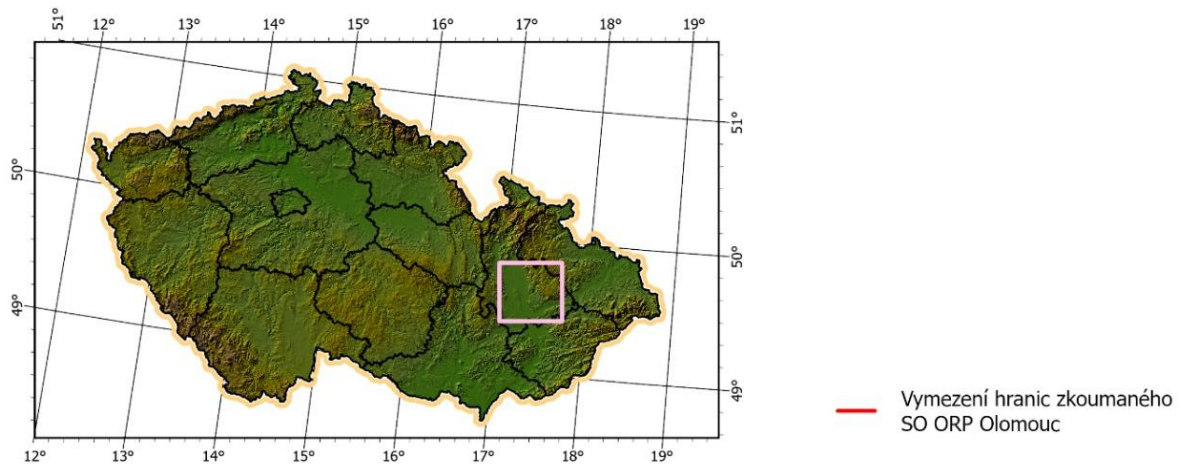
Hlavním vodním tokem protékajícím územím je řeka Morava, která protéká i samotnou Olomoucí a byla zásadním činitelem ve vývoji výškově nižších částí zájmového území. Všechny její další důležité přítoky v oblasti jsou levostranné. Konkrétně se jedná o řeku Oskavu, jejíž soutok s Moravou se nachází v městské části Statutárního města Olomouc, Chomoutov. Dalším důležitým přítokem je řeka Bystřice, která se do Moravy vlévá v samotném centru města Olomouc. Východní část území SO ORP odvodňuje řeka Odra, pramenící nedaleko Fidlůva kopce. Tato část území již nespadá do úmoří Černého moře, ale jedná se o úmoří Baltského moře. Co se týče stojatých vod, tak se jich v oblasti nachází hned několik. Nejznámější z nich je pravděpodobně Chomoutovské jezero severně od Olomouce, vzniklé těžbou štěrkopísků. Jezero bylo v roce 1993 vyhlášeno Správnou CHKO Litovelské Pomoraví jako přírodní rezervace (AOPK, 1993). Dne 1. ledna 2011 bylo opět Správou CHKO Litovelské Pomoraví vyhlášeno přírodní památkou (AOPK, 2011). Tato vodní plocha je důležitá především z důvodu migrace ptáků a předmětem jeho ochrany je soubor přirozených a přírodě blízkých vodních, mokřadních, lučních, lesních a křovinných ekosystémů. Další důležitou vodní plochou je jezero Poděbrady, které taktéž leží severně od Olomouce a opět vzniklo těžbou štěrkopísků. Obyvateli města Olomouce a okolí je tato lokalita velmi často vyhledávána za účelem rekreace.

Dále se v oblasti zájmového území vyskytuje několik bezejmenných vodních ploch v podobě rybníků, které v lokalitě mají dlouhodobou tradici nebo pískoven vzhledem k vydatným ložiskům štěrkopísků.

Z pohledu klimatu spadá zájmové území hned do několika klimatických oblastí. Nachází se zde kategorie T2, MT3, MT7, MT9, MT10, MT11 a CH7. V nižších polohách zájmového území se nachází oblasti T2, MT11, MT10 a MT9, pro které je typické krátké a teplé jaro, dlouhé a suché léto, krátký a mírně teplý podzim a v neposlední řadě mírná, krátká a suchá zima. Co se týče oblastí MT3, MT7 a CH7, tak ty lze nalézt již ve vyšších partiích zkoumané oblasti, tudíž v území geomorfologického celku Nízký Jeseník. Jedná se o oblasti, kde je jaro již delší a chladné, mírné a kratší léto, podzim je mírný a dlouhý, a nakonec zima bývá dlouhá a mírně vlhká s dlouhým trváním sněhové pokrývky (Quitt, 1971).

Vzhledem k úrodným půdám Hornomoravského úvalu je velká část území využívána k zemědělství. Zejména se zde pěstují obiloviny nebo cukrová řepa. Podle map České geologické služby lze na území SO ORP dohledat půdy různých typů černozemí, hnědozemí, fluvizemí nebo kambizemí. Lesní porosty jsou soustředěny především do východní poloviny zájmového SO ORP.

Jak již bylo zmíněno výše, v území zájmového SO ORP se nachází několik prvků ochrany přírody. Tím nejdůležitějším z nich je Chráněná krajinná oblast Litovelské Pomoraví. Nachází se severně od Olomouce a vyznačuje se lužními lesy, meandrující řekou Moravou, včetně mrtvých ramen nebo obecně bohatou biodiverzitou. Tato oblast je nejen důležitá z hlediska ochrany přírody nebo ekosystémů, ale poskytuje i prostor pro rekreaci či turistiku. Dále lze v zájmovém území nalézt přírodní rezervace Království nebo Terezké údolí a přírodní památky Cigánské zmoly, U Strejčkova lomu nebo U Bílých hlin. Samotný vojenský újezd Libavá je vyhlášen za evropsky významnou lokalitu a ptačí oblast kvůli výskytu chřástala polního a existenci jeho biotopu (AOPK, 2004).

Obr. 1: Znárodnění území SO ORP Olomouc. (©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016, vlastní zpracování).

5. Zjednodušený historický vývoj zájmového území

Osídlení oblasti dnešního Olomouce sahá až do pravěku, kdy se zde nacházely první lovecké a zemědělské komunity. Archeologické nálezy dokládají přítomnost kultur od neolitu přes dobu bronzovou až po dobu laténskou, kdy zde sídlili Keltové. Společně s Kelty sem zavítali i jejich protivníci v podobě římských vojsk. V dnešní oblasti Neředína si tato vojska zřídila vojenský tábor. Místo mělo již v této době velmi významnou strategickou polohu z důvodu existence vyvýšeného Olomouckého kopce, pod kterým se nacházel dobře kontrolovatelný brod přes řeku Moravu. Vzhledem k těmto skutečnostem se jednalo o vhodnou oblast k usídlení, čehož v 6. století využili Slované (Kupka, Kuch-Breburda, 2003).

Postupně toto sídlo začalo nabývat na významu a v 9. století se Olomouc stala jedním z hlavních mocenských bodů říše, o čemž svědčí rozsáhlé archeologické nálezy z období existence Velké Moravy, například na území městské části Povel. Po pádu Velké Moravy na počátku 10. století oblast nabyla dalšího významu kvůli schopnosti kontrolovat důležité obchodní cesty, protože od jihu hrozilo nebezpečí v podobě maďarských vpádů. Této výhodné strategické polohy si byli dobře vědomi čeští Přemyslovci, kteří kolem roku 1019 připojili Moravu pod svoji vládu. Následně v místech dnešního dómu sv. Václava vybudovali opevněné hradiště (Kupka, Kuch-Breburda, 2003; Sommer et al., 2009).

V 11. století se tedy Olomouc stala jedním z hlavních center přemyslovské moci na Moravě (Sommer et al., 2009). První písemná zmínka o Olomouci je dohledatelná v Kosmově kronice a pochází z roku 1017. V roce 1063 zde bylo zřízeno olomoucké biskupství, což posílilo význam města jako církevního centra. Ve 12. století se Olomouc postupně rozvíjela jako sídlo knížat, což vedlo k dalšímu růstu města a okolních osad. Byly zde zakládány kláštery, které nejen podporovaly duchovní rozvoj, ale také přispívaly k rozvoji vzdělanosti a hospodářství (Baletka et al., 2009). Z těchto dvou století pocházejí první písemné zmínky o některých okolních vesnicích, například o Hněvotíně a Bohuňovicích.

Ve 13. století získala Olomouc statut královského města, což umožnilo její hospodářský vzestup. Byly vystavěny městské hradby a do města přicházeli němečtí kolonizátoři, kteří přispěli k rozvoji řemesel a obchodu. V tomto období vznikla také významná síť vesnických sídel v širším regionu, například Lutín, Šternberk či Velká Bystřice, které se staly centry zemědělské výroby. Městská práva a výsady umožnily Olomouci rozšířit obchodní vztahy s dalšími regiony. (Baletka et al., 2009).

Ve 14. století se Olomouc stala druhým nejvýznamnějším městem Českého království po Praze, což se projevilo i ve vzniku gotických staveb, například úpravě katedrály sv. Václava. Vedle toho vznikaly městské paláce a nové sakrální stavby. V této době se také začaly formovat první předměstí, například Povel, které byly postupně integrovány do městské struktury. Rozšiřování města zapříčinilo růst cechovních organizací, čímž se posilovala hospodářská stabilita a význam Olomouce jako obchodního centra (Sommer et al., 2009; Baletka et al., 2009).

Husitské války ve 15. století ovlivnily celé území SO ORP Olomouc – město se postavilo na stranu katolické církve a bylo jedním z hlavních center protihusitského odporu. Zatímco Olomouc zůstala katolická, okolní oblasti širšího regionu byly některými husitskými výboji zasaženy. Například Šternberk a Uničov zažily několik husitských útoků, které vedly k pustošení vesnic a narušení obchodních tras (Kupka, Kuch-Breburda, 2003).

Během 16. století pokračovala prosperita regionu, např. došlo k rozmachu rybníkářství, avšak tato prosperita byla narušena morovými ranami. Olomouc se v této době stala střediskem vzdělanosti, byl zde vystavěn radniční orloj a založena jezuitská univerzita (NPÚ, 2025). Dalším významným mezníkem byla třicetiletá válka (1618–1648), během níž Olomouc obsadili Švédové (1642–1650). Po jejich odchodu zůstalo město zpustošené a ztratilo své postavení hlavního moravského města ve prospěch Brna. Tato válka silně postihla i venkovské oblasti, kde došlo k vylidnění mnoha vesnic, přerušení hospodářských aktivit a poklesu zemědělské produkce. Některé vesnice byly zcela opuštěny a následně dosídleny až v průběhu 18. století (Matějek, 1992; Baletka et al., 2009).

V 17. a 18. století došlo k výstavbě olomoucké pevnosti, která zásadně změnila charakter města. Rakouská monarchie rozhodla o vybudování moderní pevnosti, která měla být opěrným bodem v oblasti střední Moravy. Pevnostní systém zahrnoval rozsáhlé bastionové opevnění a byl součástí širší obranné strategie habsburské monarchie. (Kupka, Kuch-Breburda, 2003). Pevnostní prvky ovlivnily nejen urbanistický vývoj, ale také pohyb obyvatelstva nebo využívání krajiny. Mnohé starší budovy byly nahrazeny vojenskými objekty, čímž došlo k zásadnímu přetvoření městské struktury. Olomouc se tímto krokem stala nejen významným strategickým obranným bodem, ale i sídlem silné vojenské posádky, což ovlivnilo její další vývoj a ekonomiku regionu (Michna, 1997; Viktořík, 2011).

Po ztrátě pevnostní funkce ke konci 19. století došlo k proměně Olomouce v moderní město. Pevnostní prvky byly postupně bourány a město se začalo rozšiřovat. Připojení

Olomouce do železniční sítě v roce 1841 přineslo rozvoj průmyslu poblíž železniční stanice a rychlý nárůst počtu obyvatel v její blízkosti. Železniční spojení s Prahou, Vídní a dalšími důležitými centry znamenalo rozmach obchodu i řemesel, což vedlo k zakládání nových průmyslových podniků a rozvoji předměstských čtvrtí (Baletka et al., 2009).

Industrializace ovlivnila i okolní lokality, například Šternberk se stal významným centrem textilního průmyslu a v Lutíně se rozvíjel strojírenský průmysl. V regionu vznikaly továrny, nové komunikace a síť infrastruktury. Přestavba Olomouce se inspirovala vídeňským urbanismem – vznikly široké ulice, parky a veřejné budovy. Univerzita Palackého, obnovená v roce 1827, se stala klíčovou vzdělávací institucí a přispěla k rozvoji intelektuálního a kulturního života (Fiala, et al., 2009).

V první polovině 20. století stále pokračoval proces industrializace, ale celkového vývoje regionu se dotkly dvě světové války. Během druhé světové války bylo město poškozeno boji, přičemž značná část historické zástavby utrpěla nějaké škody. Po roce 1945 došlo k obnově města, která zahrnovala nejen opravy budov, ale také modernizaci okolní infrastruktury. V tomto období se Olomouc stala významným průmyslovým centrem, přičemž v regionu rostly nové podniky, zejména v oblasti strojírenství, chemického průmyslu a potravinářství (Baletka et al., 2009).

Po roce 1948 byla Olomouc silně ovlivněna socialistickým urbanismem. Vznikala rozsáhlá panelová sídliště v městských částech Nové Sady, Lazce, Neředín a Povel, což zásadně změnilo charakter městské krajiny. Spolu s tím probíhala také industrializace širšího regionu, například v Uničově a Šternberku, kde byly budovány rozsáhlé průmyslové komplexy. Výrazný vliv měla i kolektivizace zemědělství, která změnila tradiční venkovskou krajinu.

Po roce 1989 došlo k zásadním změnám v urbanistickém vývoji města i okolí. Prioritu dostala revitalizace historického jádra města, postupně se rozvíjela moderní infrastruktura a okolní obce začaly zažívat proces suburbanizace. Došlo k rozvoji dopravní infrastruktury, včetně modernizace železničního uzlu a výstavbě nových pozemních komunikací, jakou je například obchvat města. V současnosti je Olomouc dynamicky se rozvíjejícím územím s kombinací historického dědictví a moderního urbanistického plánování. V regionu pokračuje rozvoj vědeckých a technologických parků, například v oblasti ulice Šlechtitelů sídlí biotechnologické a IT firmy. Významný je také rozvoj univerzitních kapacit, která hraje klíčovou roli v inovacích a výzkumu. Zároveň dochází k postupné revitalizaci brownfieldů a opuštěných průmyslových zón, což napomáhá ekologickému a ekonomickému rozvoji regionu.

6. Historická kulturní krajiny SO ORP Olomouc

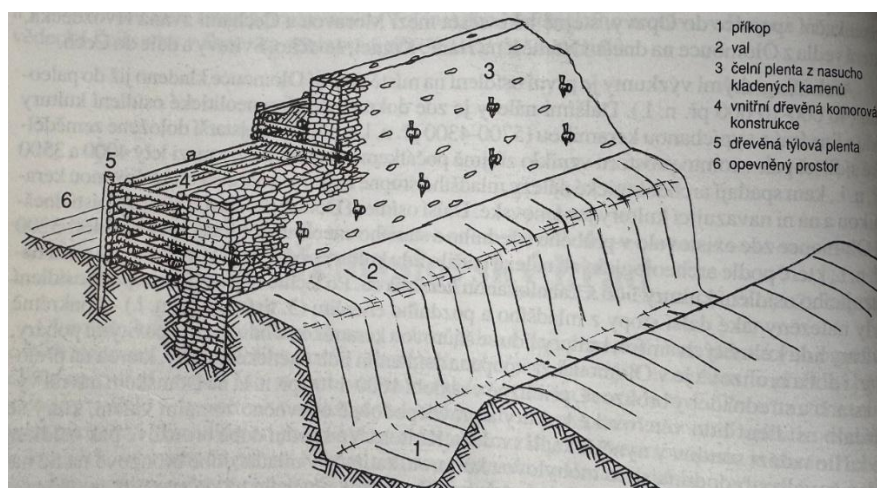
Výběr zkoumaných fragmentů historické kulturní krajiny byl konzultován s pracovníky Magistrátu města Olomouce. Zvolené prvky reflektují historický vývoj území a zároveň mají potenciál ovlivnit budoucí směřování územního plánování.

Militární krajina byla zařazena především s ohledem na význam olomoucké pevnosti, která hrála zásadní roli v dějinách města. Dochované objekty a relikty fortifikačního systému tvoří typický vizuální obraz Olomouce a jsou relevantní i z pohledu možného rozšiřování zastavitelného území. Prvky vodohospodářské krajiny, jako jsou mlýny a vodní náhony, byly vybrány kvůli své vzájemné provázanosti a významnému zásahu do přirozeného vodního režimu. Tyto objekty nejen ovlivňovaly krajinný ráz, ale také hrály klíčovou roli v hospodářském rozvoji oblasti. Rybníky dotvářely obraz raně novověké krajiny a představovaly důležitou součást historického hospodářského systému i každodenního života obyvatel. Historická cestní síť a zachovaná půdorysná struktura obcí tvoří další důležitou složku, která dokumentuje dlouhodobý vývoj osídlení a propojení jednotlivých sídelních jednotek. Montánní krajina byla do výběru zahrnuta pro svou úzkou souvislost s formováním dalších prvků krajiny. Významné zásahy do přírodní struktury krajiny lze doložit například na těžbě štěrkopísků v oblasti dnešního Chomoutovského jezera.

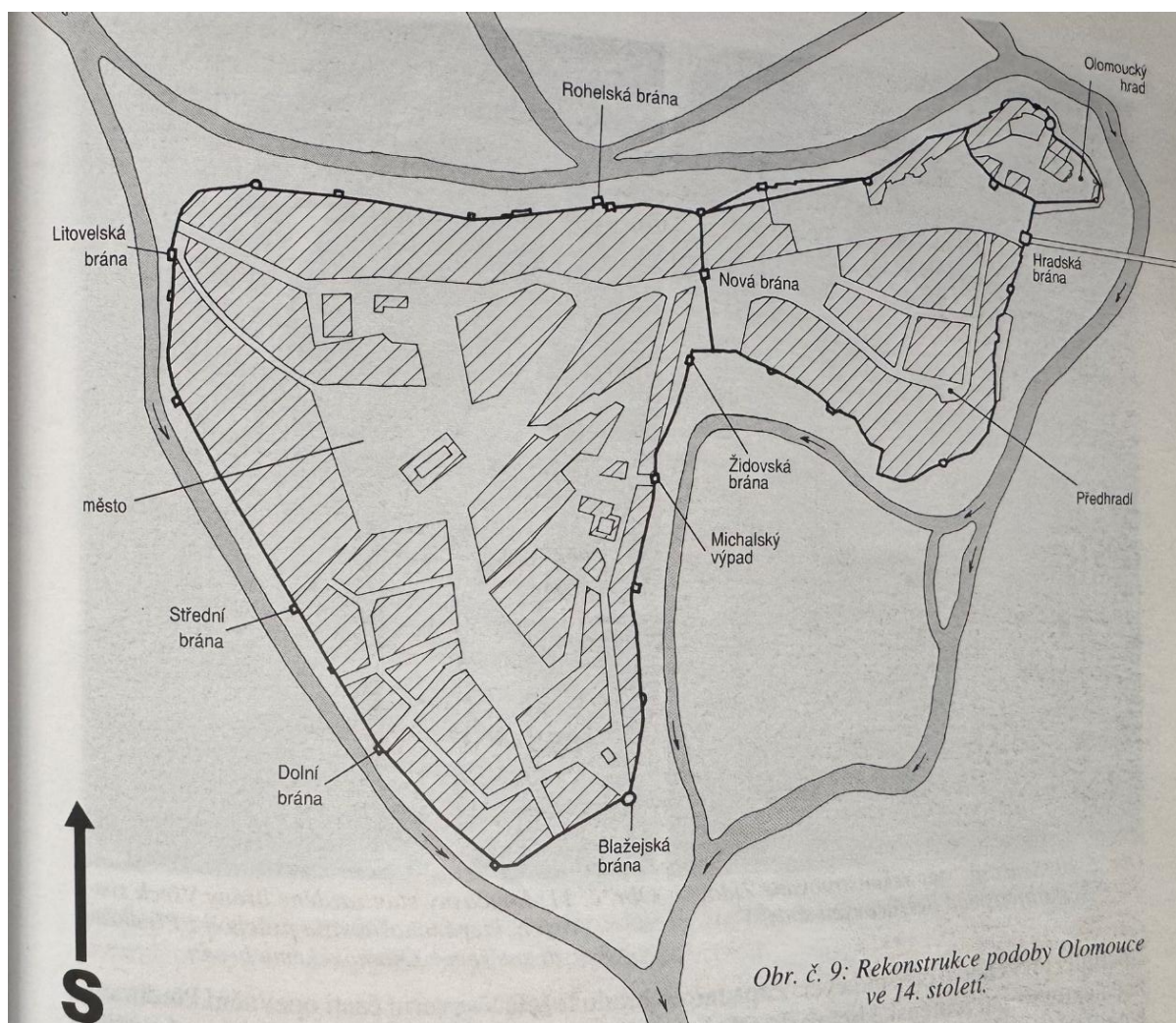
6.1 Fragmenty militární krajiny

6.1.1 Historie pevnosti

Již v kapitole věnující se historickému vývoji Olomouce a jejího okolí, je zmíněn postupný vývoj fortifikačních prvků. První zmínky o opevnění pochází již z dob existence římského tábora, v jehož místech byly archeologickým průzkumem objeveny pozůstatky zemního valu a dřevěné palisády. Další typem nalezeného opevnění bylo slovanské hradiště v olomouckých částech Povel a Nové Sady, viz obr. 2. Za zřízením dalších obranných prvků v Olomouci stál na začátku 11. století kníže Břetislav I., jehož moravské hrady se podle dochovaných záznamů příliš nelišily od předchozích slovanských hradišť, avšak poskytnul základ pro další olomoucké opeňování. Jím stavěné hrady byly oproti svým předchůdcům menší, a tím pádem nedokázaly poskytnout ochranu většímu množství lidí. Během přímé vlády Přemysla Otakara I. nad Olomoucí byla v letech 1201-1207 vybudována podél okrajů skalnatých srázů celého Olomouckého hradu i Svatováclavského církevního komplexu mohutná románská hradba. Ve 14. století již bylo město po celém obvodu opevněno, což je patrné z obr. 3. První písemná zmínka o zřízení kompletních městských hradeb pochází z roku 1321. V průběhu 16. století došlo ke značné proměně olomouckých fortifikačních prvků. Například v roce 1525 připadla pod město Olomouc část Bělidla s františkánským klášteřem, a bylo zapotřebí pro tuto novou část zabezpečit ochranu. Toto nové opevnění je dnes známé jako Ferdinandské hradby. Dalším příkladem může být zřízení vodárny u Dolní brány nebo výstavba výrobní střelného prachu v roce 1559 poblíž Rohelské brány (Kupka, Kuch-Breburda, 2003).

Obr. 2: Rekonstrukce hradby slovanského hradiště s komorovou konstrukcí. (Kupka, Kuch-Breburda, 2003)

Obr. 3: Pravděpodobná podoba města Olomouc ve 14. století. (Kupka, Kuch-Breburda, 2003)

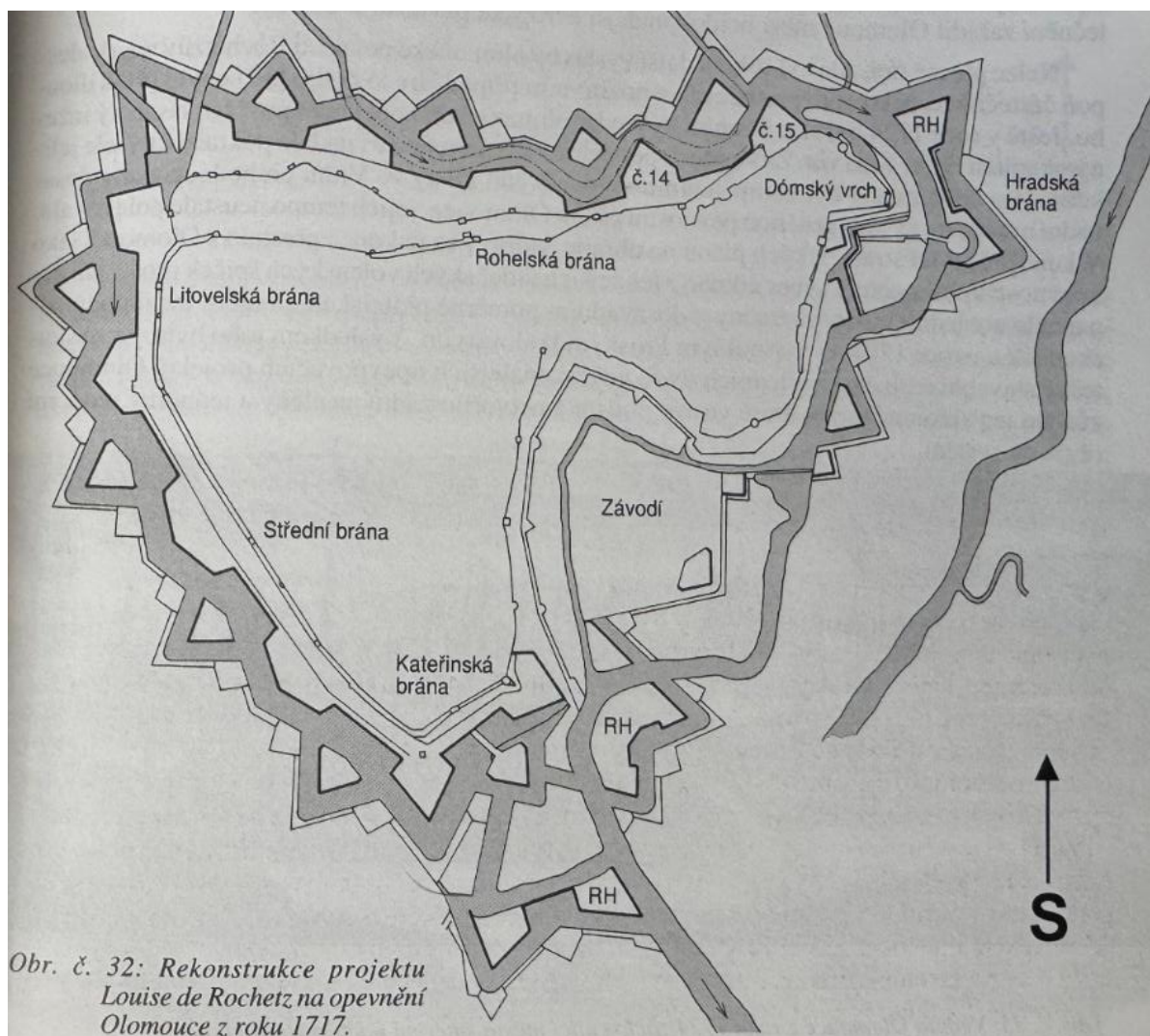
V období třicetileté války bylo město postiženo hned několika způsoby. Například Dáni měli v plánu Olomouc roku 1626 dobýt. Na pomoc městu přispěla vojska Albrechta z Valdštejna, která v konečném důsledku nebyla zapotřebí, protože se dánské vojsko v poslední chvíli neodvážilo město obsadit. Další úpadek města plynul z ubytování císařských jednotek, což mělo značný dopad na finanční výdaje města, nebo i zhoršení života měšťanů. Zdroje zmiňují, že kvůli přítomnosti armády a jejímu nutnému zásobování, bylo doslova vyjedeno celé okolí. Město taktéž zasáhly epidemie různých chorob nebo požáry. To nejhorší mělo město Olomouc teprve před sebou, a tím byl vpád švédských vojsk na Moravu. K této události došlo v roce 1642, kdy švédská vojska dorazila k branám Olomouce 10. června téhož roku. Disponovala zhruba osmi tisíci vojáky a dopředu znala stav olomouckého opevnění, které tou dobou již bylo značně nedostatečné. Obránci z důvodu jejich malého počtu nestihli zničit budovy před městskými hradbami, čehož Švédové při dobývání využili. O čtyři dny později došlo ke kapitulaci obránců, kterou Švédové ochotně přijali z důvodu zachování města

v nejlepší možné kondici kvůli jejich následným strategickým plánům. Císařská armáda se v červenci pokusila o protiútok a opětovné získání města do jejich držení, avšak jejich snaha byla neúspěšná. Švédové se po tomto pokusu rozhodli k opravě a přestavbě olomoucké pevnosti. Největší objem opevňovacích prací byl uskutečněn na severní straně města, kterou při červnovém obléhání sami značně poškodili. Císařská armáda se opět roku 1644 opakovaně pokusila o dobytí města, které bylo nakonec neúspěšné. Dne 11. března 1645 nařídil císař Ferdinand III. stažení obléhacích vojsk z důvodu možného švédského útoku na Brno. Poslední 3 roky války (1645 až 1648) se již městu válčení vyhnulo. Švédové opět opravili poničené městské opevnění, a nakonec z města odešli v roce 1650 (Kupka, Kuch-Breburda, 2003).

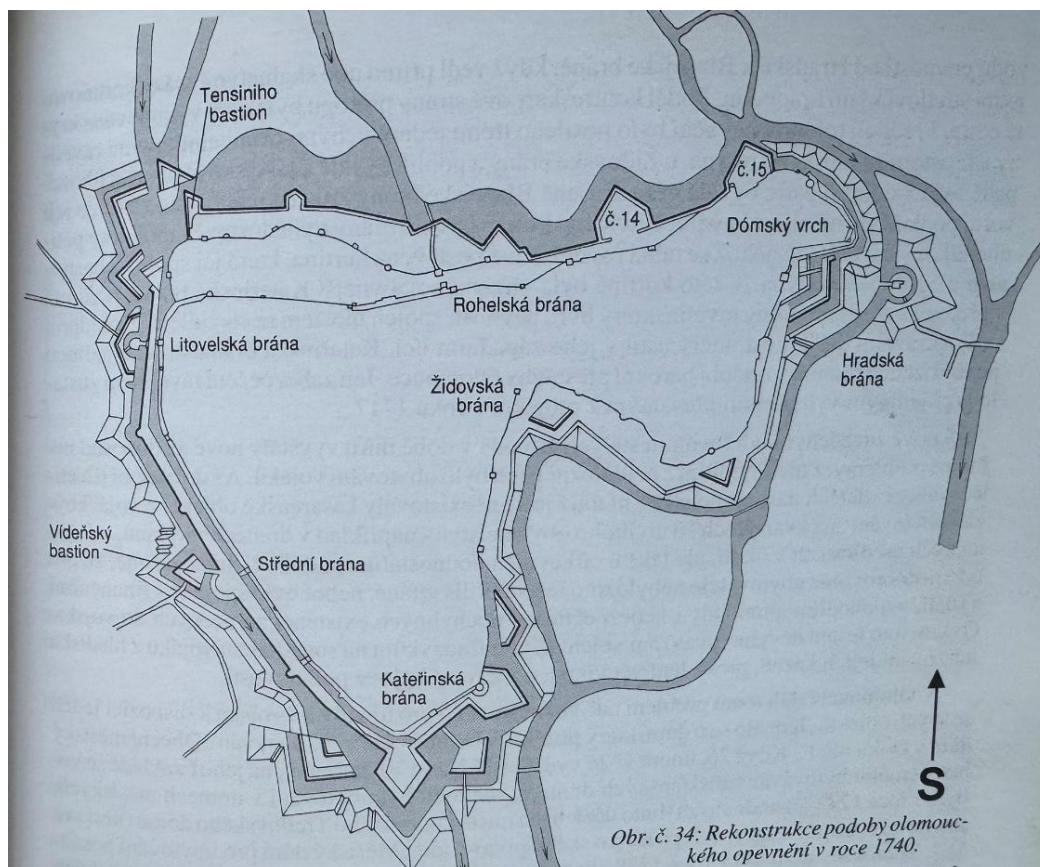
Mezi roky 1650 až 1740 došlo k přestavbě dosavadního nevyhovujícího opevnění na tzv. barokní pevnost. Úkolem takové pevnosti bylo odolat co nejdéle tou dobou moderním dělostřeleckým jednotkám. Výstavbu tohoto nového typu svěřil císař 15. září 1655 plukovníkovi Locatellimu de Locatelli a zároveň jej jmenoval prvním velitelem pevnosti, který ve své funkci vydržel pouze dva roky a byl z ní odvolán pro zpronevěru peněz. Následně v roce 1658 vypracoval Raduit de Souches komplexní projekt nového olomouckého bastionového opevnění, avšak stále počítal především v zesílení již existujících švédských úprav. Pro další budoucnost pevnosti měl být klíčový rok 1677, kdy císař Leopold I. zamítnul návrh Dvorské válečné rady o dočasném pozastavení modernizačních prací, z důvodu nedostatečných finančních prostředků v městském rozpočtu k jejich dokončení. Finanční prostředky v celé habsburské říši byly kvůli válce s Tureckem značně omezeny, a tím pádem byla omezena i fortifikační činnost jednotlivých měst. Dostupné finanční prostředky sotva pokrývaly drobné opravy tehdejších pevností. Díky této skutečnosti bylo na přelomu 17. a 18. století zřejmé, že stávající opevnění Olomouce je již naprosto zastaralé, nachází se ve špatném technickém stavu a neodpovídá taktickým požadavkům (Kupka, Kuch-Breburda, 2003).

V roce 1699 byl tedy pro Olomouc vypracován nový fortifikační plán, který byl ve Vídni schválen o tři roky později. Od začátku však veškeré práce narážely na nedostatek finančních prostředků. Opět se tedy stavitelé dostali do situace, kdy dostupné finanční prostředky těžce pokrývaly údržbu a opravy současných objektů. Celá tato situace vedla k další modernizaci fortifikačních plánů v roce 1717, jistým Louisem de Rochetz (obr. 4). Vycházel z plánu z roku 1699, avšak došlo k jeho zdokonalení v místech bývalého přemyslovského hradu a celé jižní části města za využití nových ravelinů. Ve dvacátých letech 18. století však vojenské špičky ve Vídni začaly přehodnocovat význam olomoucké pevnosti, a v konečné revizi strategických plánů pro obranu Moravy přestaly s Olomoucí kompletně počítat. Nikoho

z vojenských špiček totiž nenapadlo, že by se v průběhu let mohl změnit přátelský status mezi Habsburskou říší a Pruským královstvím (Kupka, Kuch-Breburda, 2003). Z tohoto důvodu tedy nebyl naplněn fortifikační plán z roku 1717, což dokládá plán z roku 1740, viz obr. 5, na kterém chybí velký počet dříve navržených bastionů.

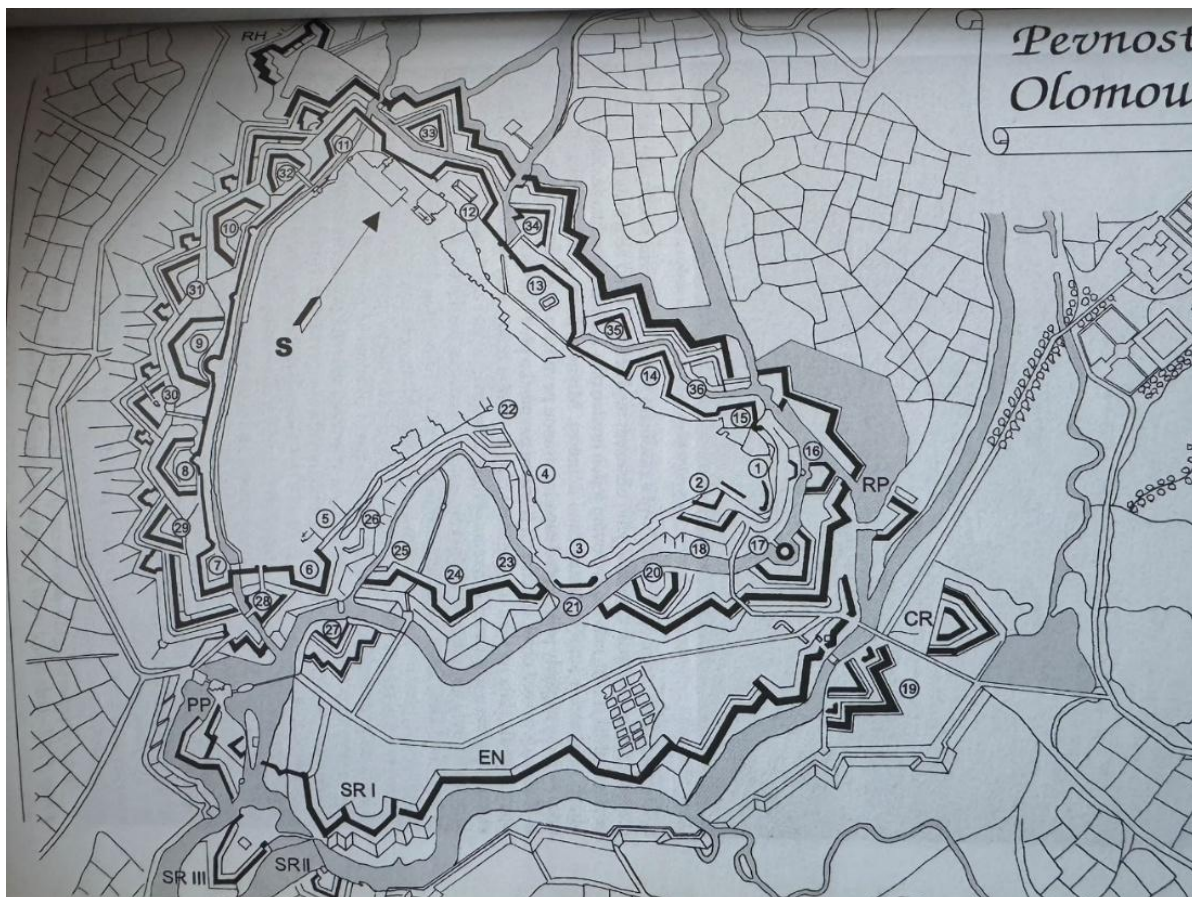

Obr. 4: Fortifikační plán Olomouce z roku 1717. (Kupka, Kuch-Breburda, 2003)

Obr. 5: Plán olomoucké pevnosti v roce 1740. (Kupka, Kuch-Breburda, 2003)

Během válek o habsburské dědictví se v prosinci roku 1741 zmocnila pruská vojska města po několikadenním obklíčení a využila jej jako důležitou základnu pro další vojenské operace na území Moravy. Po porážce Prusů v roce 1742 a uzavření Vratislavského míru připadla Olomouc nazpět Habsburkům, avšak rázem se město stalo městem pohraničním, čímž nabylo na strategickém významu, jenž vedl k výstavbě tereziánské pevnosti. Na této přestavbě se podílel Pierre Bechade de Rochepine. Měšťané od přestavby očekávali značný příliv státních peněz, zisk zakázek a všeobecný ekonomický rozkvět města, avšak přestavba přinesla i věčné břemeno v podobě nemožnosti přirozeného územního rozvoje a vzniku průmyslu. Pro výstavbu pevnosti bylo zapotřebí vykoupit všechny pozemky kolem Olomouce do vzdálenosti 800 metrů a zbořit na nich veškeré existující stavby. Taktéž došlo k úpravě vodních toků a bylo zapotřebí zbourat stávající opevnění, tudíž ze středověkých hradeb zůstalo zachováno pouze několik fragmentů v Bezručových sadech, oblasti pod dómem sv. Václava a část na západní straně města. Vzhledem k velmi zásadní přestavbě došlo také k obrovskému zásahu do reliéfu krajiny, kde v oblasti Nové Ulice a Hejčína byla získávána zemina pro stavbu zemních valů. Celková přestavba pevnosti trvala 15 let, včetně přípravných prací. Projekt byl dokončen v roce 1757, což bylo rok po vypuknutí sedmileté války (Kupka, Kuch-Breburda, 2003). Finální podoba tereziánské pevnosti se nachází na obr. 6.

Obr. 6: Podoba tereziánské pevnosti z roku 1757. (Kupka, Kuch-Breburda, 2003)

Pevnostní funkce města byla naostro vyzkoušena v roce 1758, kdy se Olomouce pokusil zmocnit pruský král Fridrich II. Jeho armáda město obléhala od května do července, avšak díky kvalitní pevnosti, organizované obraně města a narušení pruských zásobovacích tras byl nucen obléhání ukončit a ustoupit. Historikové označují za hlavní Fridrichovu chybu ztrátu času obléháním a doufání ve vylákání obránců k polní bitvě, nedostatečný dělostřelecký arzenál, který se na bojiště dostal s dvoutýdenním zpožděním, nebo nízké počty obléhacích jednotek, které se údajně maximálně rovnaly počtu olomouckých obránců (Kupka, Kuch-Breburda, 2003).

K dalšímu velkému rozšiřování olomoucké pevnosti došlo až mezi lety 1838 a 1846, kdy byly vybudovány dva strategicky důležité západní forty. Těmi byly fort Šibeniční vrch a fort Tabulový vrch. Touto událostí byla odstartována další etapa opevňování Olomouce. Souběžně s výstavbou těchto dvou fortů byly vybudovány nedaleko Brněnské a Pražské ulice dvě prachárny. K datu 9. září 1850 byl do hodnosti plukovníka jmenován olomoucký ženijní ředitel Julius von Wurmb, který pracoval na projektu modernizace olomoucké pevnosti do statutu fortové neboli táborové pevnosti. Podle jeho plánu měl bastionové jádro obklopovat

prstenec 25 menších fortů ve vzdálenosti od 2 do 4,5 km od bastionového jádra a zároveň se měla vzdálenost mezi jednotlivými forty pohybovat od 1 do 2 km. Tyto forty měly být v případě jejich obklíčení schopny kruhové obrany a vzájemné podpory. Jednotlivé objekty označil římskými číslicemi I až XXII, kdy tři objekty měly doplňkové označení „a“ (IIIa, IVa, Va). Toto označení se dochovalo až do současnosti. Podle původních plánů mělo být 20 fortů permanentních a 5 jich bylo označeno jako provizorních. Stavba prvních fortů započala v roce 1850 a kompletní dokončení posledního z nich se uskutečnilo v roce 1866. Mezi těmito lety však došlo k takovému pokroku dělostřelectva, že nově vybudované objekty ztratily na svém původním zamýšleném významu. Tento problém mělo vyřešit vybudování nových fortů podle plánů dokončených v roce 1870 a jejich základem měly být tři skupiny fortů, které měly být postavené na třech vzdálených klíčových přístupových místech před prstencem polygonálních reduitových fortů. Jednalo se o skupiny čtyř objektů v oblasti Svatého Kopečku, návrší Chlum jihovýchodní směrem od obce Velký Týnec s třemi forty, a soustavu tří fortů na návrší Baba severovýchodně od obce Olšany u Prostějova. Z těchto plánovaných fortů byl postaven pouze jeden poblíž obce Radíkov s označením II, viz obr. 7. Význam pevnosti začal ve druhé polovině 19. století upadat a v 70. letech 19. století armáda začala testovat odolnost několika fortů za využití minometů. S blížícím se koncem 19. století přestala Olomouc fungovat jako pevnostní město, začalo se dbát na estetickou stránku města a jednotlivé fortifikační prvky byly postupem času bourány. V tomto období došlo například k vybudování olomoucké okružní třídy (Kupka, Kuch-Breburda, 2003).

6.1.2 Fragmenty militárních objektů

Patrně nejtypičtějším dochovaným reliktem olomoucké pevnosti jsou předsunutá prstencová forty. Letopočty výstavby jednotlivých fortů v této podkapitole lze dohledat v publikaci věnující se táborové pevnosti Olomouc z roku 2011 jejímž autorem je doc. PhDr. Michael Viktořík, Ph.D.

Fort s označením I se nacházel v lokalitě Černovír. Jednalo se o tzv. dvojfort, který chránil železnici po jejích obou stranách. Vystavěn byl mezi lety 1854 a 1855. V současnosti se na jeho místech nachází seřadovací nádraží a v místě jeho valů se nachází silniční nadjezd přes železniční trať. Mělo se jednat o permanentní typ objektu.

Fort II byl vystavěn mezi lety 1854 až 1857 na území městské části Chválkovice. Do dnešní doby zůstal velmi zachovaný a v současnosti jej podle katastrální mapy vlastní soukromá osoba. Byl také využíván jako depozitář Vojenského správního archivu v Olomouci. Jedná se o charakteristickou budovu při příjezdu do Olomouce ve směru od Šternberka. Stejně jako v předchozím případě se mělo o permanentní typ objektu.

Fort III a IIIa byly vystavěny v roce 1850 a jednalo se o provizorní typ objektu v území městské části Chválkovice. Po těchto objektech se kromě zákresů v mapách nedochovaly žádné pozůstatky a jejich lokalita je využívána jako zemědělská půda.

Fort IV byl vystavěn mezi lety 1855 až 1858 a jednalo se o permanentní typ objektu v katastrální území obce Bystrovany. V současnosti je objekt zachován a podle katastrální mapy je jeho vlastníkem firma Smětal s.r.o., avšak v době psaní publikace s názvem *Pevnost Olomouc* od autorů Kupky a Kuch-Breburdy (2003) byl objekt využíván jako úložiště vyřazené vojenské techniky. Podle obr. 8 se jednalo především o techniku sovětské výroby s označením BTR-60 a BTR-70, která byla využívána armádami Varšavské smlouvy a později i Armádou České republiky.

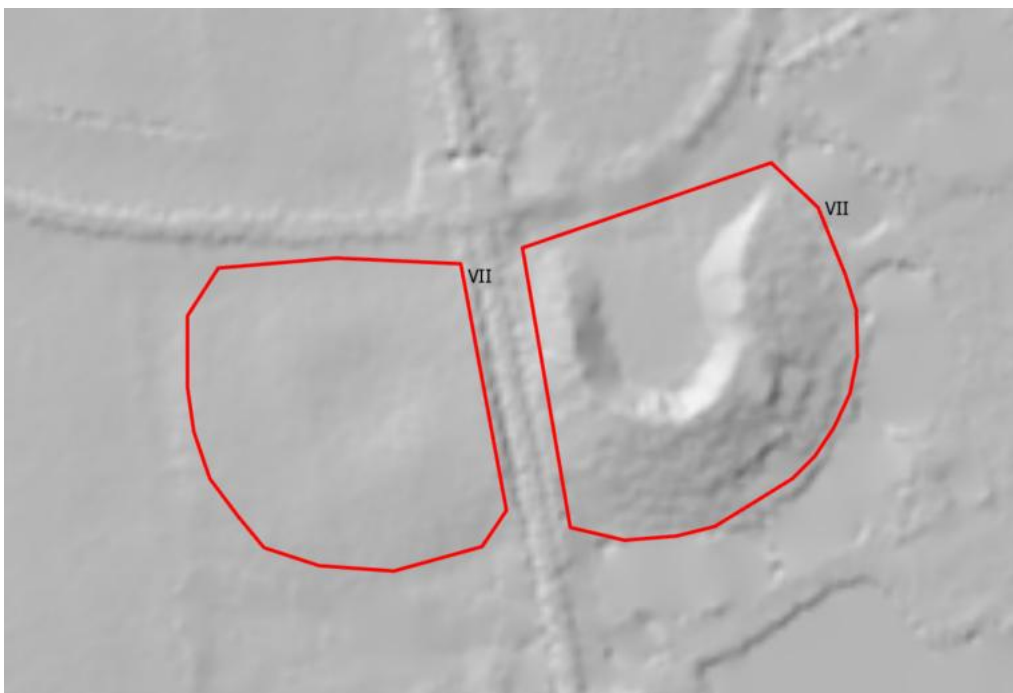

Obr. 8: Fotografie vyřazené vojenské techniky uložené ve fortu IV. (Kupka, Kuch-Breburda, 2003)

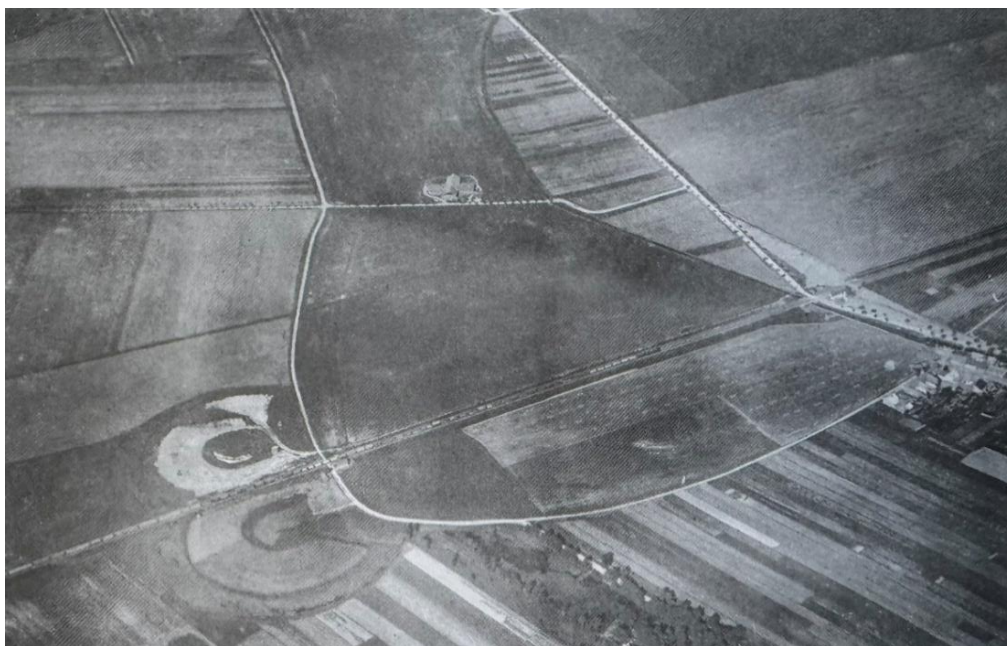
Forty V a Va byly vystavěny v letech 1856 až 1862, respektive 1857 až 1863 v případě objektu Va, a lze je najít v městské části Holice. Oba objekty byly zbourány, avšak na snímku DMR 5G lze nalézt terénní nerovnosti, které připomínají jejich tvar a dříve byly jejich zemními valy. Původně byly zamýšleny jako permanentní typy fortů. V současnosti se v místě fortu V nachází několik rodinných domů a garáže, kdežto plocha fortu Va je převážně pokryta stromy.

Fort VI byl vystavěn v roce 1854 a jeho umístění bylo v městské části Holice. Jednalo se o provizorní typ fortu, po kterém již nelze v současnosti najít jakékoliv pozůstatky. Plochou fortu prochází pozemní komunikace ve směru Olomouc–Přerov.

Fort VII byl stejně jako fort I dvojfortem a chránil železniční trať z jižního směru. Byl vybudován mezi lety 1854 a 1855 na území městské části Holice. Objekt byl zbourán, avšak na snímku DMR 5G lze stále spatřit patrnou modelaci reliéfu jeho východní části. Ze západní části lze spatřit v jejím středu pouze lehkou depresi, viz obr. 9. Na leteckém snímku z roku 1926 je tento objekt dobře zachycen, viz obr. 10. Původně byl zamýšlen jako permanentní typ fortu.

Obr. 9: Západní a východní část fortu VII chránícího železniční trať na snímku DMR 5G. (ČÚZK, 2023)

Obr. 10: Zachycení fortu VII na leteckém snímku z roku 1926. (Viktořík, 2011)

Fort VIII byl postaven v roce 1854 na území městské části Holice. Objekt byl zamýšlen jako provizorní. Jeho pozůstatky jsou v současnosti značně diskutabilní. Na snímku DMR 5G lze v jeho místech spatřit zřetelnou deformaci reliéfu, avšak podle ortofota se jedná o areál firmy, což potvrzuje i katastrální mapa, která uvádí jako majitele firmu RESTA EKO s.r.o. Nicméně autoři Kupka a Kuch-Breburda (2003) ve své publikaci uvádí fotografie z doby, kdy zde ještě existovaly dochované pozůstatky zemních valů, viz obr. 11.

Obr. 11: Pozůstatky zemních valů provizorního fortu VIII. (Kupka, Kuch-Breburda, 2003)

Fort IX byl vystavěn v roce 1850 v městské části Nemilany. Mělo se jednat o provizorní objekt, po němž nezůstaly žádné pozůstatky krom zákresu v mapách. V současnosti se v jeho místech nachází zemědělsky využívaná půda.

Fort X byl vystavěn v roce 1866 v městské části Nemilany jihozápadním směrem od fortu IX. Taktéž se jednalo o provizorní objekt, jehož lokaci lze zjistit pouze podle historických map a v současnosti se v jeho místech nevyskytují žádné pozůstatky.

Fort XI byl vybudován mezi lety 1850 až 1854 a nachází se ve Slavoníně. Jedná se o zachovalý fort permanentního typu v zahrádkářské kolonii. Podle autorů Kupky a Kucha-Breburdy (2003) byl v nájmu soukromé osoby a nacházelo se zde skladiště barev. Objekt při psaní jejich publikace procházel rekonstrukcí, jelikož zde město Olomouc plánovalo umístit městský archiv. V současnosti objekt vlastní firma Středomoravská kapitálová s.r.o.

Fort XII nebyl nikdy postaven, avšak existují nákresy tohoto objektu. Měl být součástí jihozápadního festu Baba.

Fort XIII byl vystavěn mezi lety 1850 až 1854 v městské části Nová Ulice. Jednalo se o permanentní typ fortu a zůstal zachován v dobrém stavu. V současnosti je v držení soukromých osob a veřejnosti nepřístupný. K objektu se pojí poprava 17 vlastenců z Kožušan z května 1945.

Fort XIV nebyl nikdy postaven, ale stejně jako v případě fortu XII existují jeho nákresy. Taktéž měl být součástí jihozápadního festu Baba. V 50. a 60. letech 19. století vojenští plánovači uvažovali, že v případě ohrožení pevnosti by fort vznikl přestavbou prachárny nacházející se v Neředíně (Viktořík, 2011).

Fort XV byl postaven mezi lety 1850 až 1854 v městské části Neředín. Jedná se o permanentní typ objektu. V současnosti se nachází v soukromém vlastnictví a je zachován v dobrém stavu. Jeho prostory jsou využívány jako paintballové hřiště.

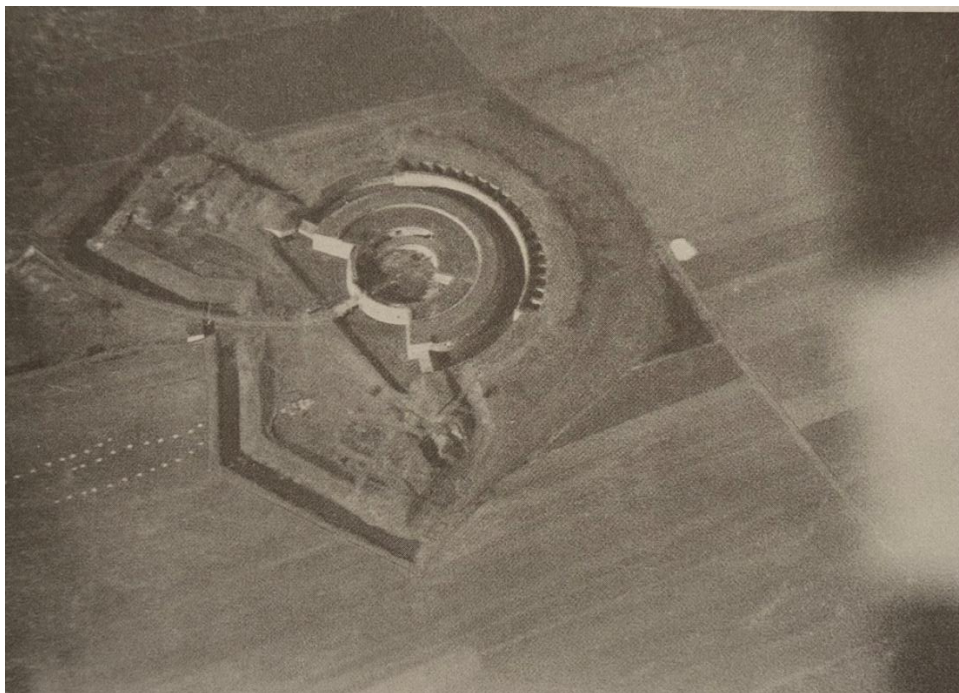
Fort XVI nebyl vybudován. Měl se ale nacházet mezi forty XV a XVII zhruba v místech dnešního olomoucké obchvatu při protnutí spojnice zmíněných fortů. Existují plány, jak měl konkrétní fort vypadat.

Fort XVII byl postaven mezi lety 1850 až 1854 v katastrálním území obce Křelov-Břuchotín. Jedná se o permanentní typ fortu. Objekt je zachován ve vynikajícím stavu a v současnosti jej vlastní dvě soukromé osoby. Nachází se zde muzeum, střelnice, tiskárna a kovárna.

Fort XVIII byl postaven v roce 1866 a mezi lety 1867 až 1870 došlo k jeho přestavbě. Stejně jako fort XVII se nacházel v katastrálním území obce Křelov-Břuchotín a dle popisu byl permanentního typu, avšak místy lze dohledat označení polopermanentní. Měl tvar nepravidelného osmiúhelníku a byl propojen s fortem XVII pozemní komunikací, kterou po obou stranách chránily zemní valy. V místě tohoto objektu se v současnosti nachází vodojem zmíněné obce. Po valech i fortu nelze nalézt jakékoliv pozůstatky.

Fort XIX byl postaven v roce 1850 opět v k. ú. obce Křelov-Břuchotín. Jednalo se o provizorní typ fortu, po němž zbyla pouze mírná terénní vyvýšenina obtížně viditelná na snímku DMR 5G.

Fort XX byl postaven mezi lety 1854 až 1857 opět v k. ú. obce Křelov-Břuchotín. Jedná se o permanentní typ fortu, jenž zůstal zachován. V současnosti patří akciové společnosti Lobster Olomouc Group, která jej využívá jako místo vhodné k pořádání akcí, firemních oslav, teambuildingů, koncertů nebo svateb. Tato společnost na svých webových stránkách také tvrdí, že objekt čistí a rekonstruuje. V budoucnu také plánují fort otevřít široké veřejnosti a v jeho okolí vytvořit vinice, sady a parky. Zachycení jeho původního rozsahu lze najít na obr. 12.

Obr. 12: Fort XX na leteckém snímku z roku 1926. (Viktořík, 2011)

Fort XXI nebyl vybudován, ale měl se nacházet v městské části Řepčín v blízkosti Mlýnského potoka, viz obr. 13.

Obr. 13: Plán olomoucké táborové pevnosti z roku 1856 zachycující umístění fortu XVI a XXI. (Viktořík, 2011)

Fort XXII byl postaven mezi lety 1854 až 1857 v městské části Černovír. Jedná se o permanentní typ objektu, který zůstal v zachovalém stavu. V nedávné době byly v jeho areálu vztyčeny solární panely. Objekt vlastní obecně prospěšná společnost NATUR ENERGY. Podobně jako v případě fortu II je i tento charakteristickou stavbou při příjezdu do Olomouce z nedaleké městské části Chomoutov. Poblíž areálu se v současnosti nachází i Lazecká střelnice.

Fort Tabulový vrch byl postaven mezi lety 1839 až 1846 a nachází se v městské části Nová Ulice. Jedná se o permanentní typ fortu a tento objekt zůstal zachován. V současnosti areál spadá do majetku Fakultní nemocnice a je využíván jako skladovací prostory.

Fort Šibeniční vrch byl postaven mezi lety 1839 až 1851 a nachází se taktéž v městské části Nová Ulice. Stejně jako v případě jeho předchůdce se jedná o permanentní typ fortu, avšak liší se jeho současné využívání. Tento objekt slouží v současnosti jako sídlo několika firem. Od roku 1919 zde byly umístěny armádní letecké provozy. Během německé okupace byl roku 1943 vyprojektován systém využití podzemních minových chodeb fortu na letecké kryty, což bylo realizováno v letech 1944 a 1945. Letecké dílny zde existovaly až do roku 1948. Posléze zde byla umístěna výroba Automobilového opravárenského závodu, která fungovala až do 90. let 20. století, kdy došlo k privatizaci celého areálu (NPÚ, 2015).

Fort Radíkov je jediným postaveným a zároveň dochovaným fortem z původních tří zamýšlených předsunutých festů. Jedná se o permanentní typ objektu, který byl vybudován mezi lety 1871 až 1876, avšak byl opakovaně upravován. Objekt leží na skalnatém podloží a při jeho výstavbě bylo zapotřebí využít sílu výbušnin. V současnosti objekt patří podle katastrální mapy několika soukromým osobám a konají se zde různé akce v průběhu celého roku, avšak nejčastěji je využíván komunitou hráčů airsoftu.

Další fortifikační památky nacházející se v Olomouci reprezentuje tab. 1, která se váže na situační plán, viz obr. 14.

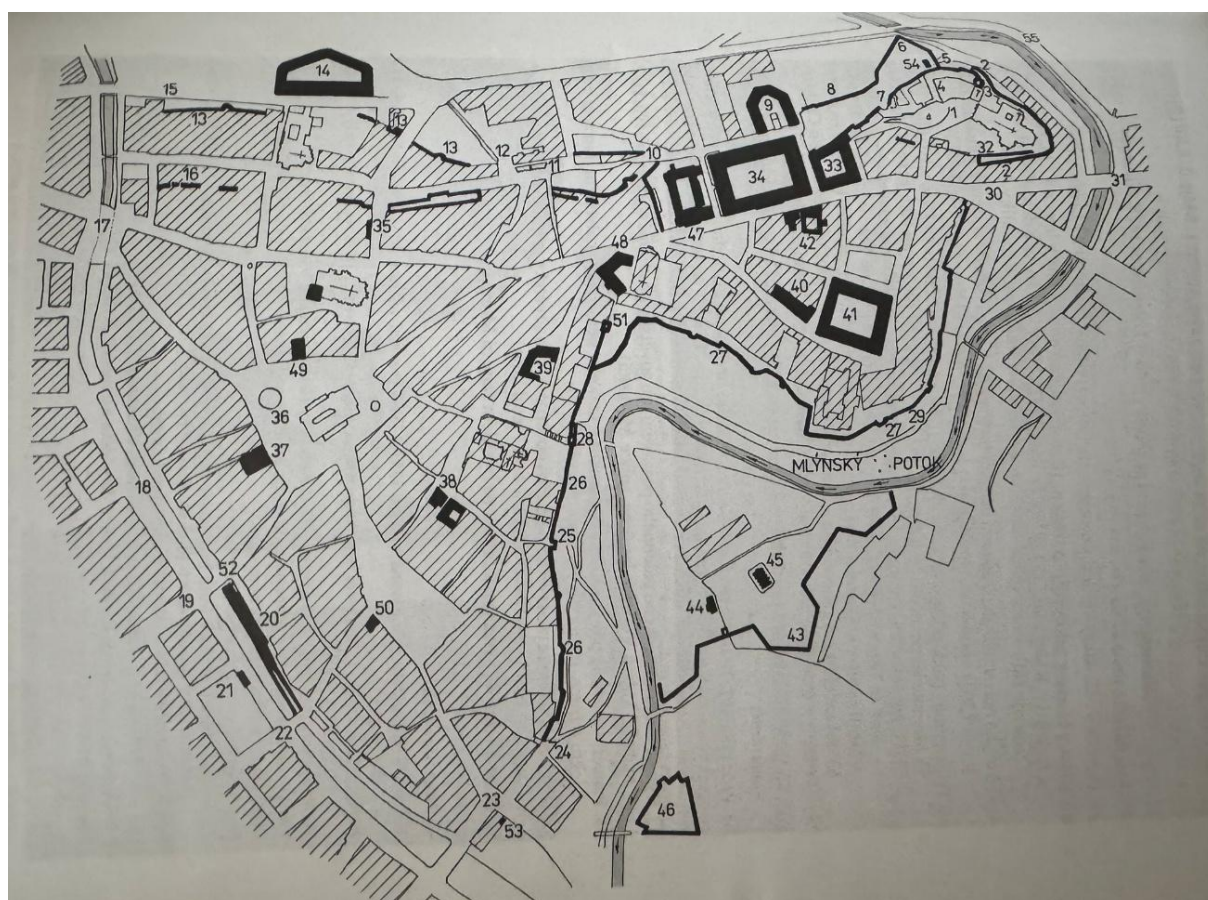
Tab. 1: Seznam dalších fortifikačních prvků v Olomouci. (Kupka, Kuch-Breburda, 2003)

Číslo prvku	Název a popis prvku
1	Václavský pahorek – lokace bývalého přemyslovského hradu.
2	Pozůstatek hradeb přemyslovského hradu na okraji skalnatého srázu.
3	Okrouhlá věž – součást bývalého olomouckého hradu z počátku 13. století. V baroku přestavěna na kapli sv. Barbory.

4	Kapitulní děkanství vzniklé v roce 1644 přestavbou z několika samostatných objektů pravděpodobně na místě bývalého knížecího paláce a pozdějšího purkrabství. V těchto místech byl v roce 1306 zavražděn Václav III.
5	Cikánský výpad (Cikánský pád). Označení vzniklo v roce 1430, kdy zde z hradeb údajně seskočila před pronásledovateli cikánka v momentě, kdy již nemohla uniknout. Později byl pozměněný název použit pro poternu bastionu.
6	Locatelliho bastion č. 15 vybudovaný v letech 1656 až 1676. V jeho prostorech byl v 50. letech 20. století postaven areál letního kina.
7	Dochovaná část středověkého opevnění se zazděnou bránou Všech svatých za domem č.p. 814 v Mlčochově ulici.
8	Část kurtiny mezi Locatelliho bastionem a Špitálským bastionem.
9	Budova vojenské pekárny vestavěná v letech 1810 až 1814 do Špitálského bastionu. V současnosti se zde nachází galerie Podkova.
10	Prostor bývalé Barbořiny brány.
11	Prostor bývalé Rohelské brány (později známá jako Františkova).
12	Prostor bývalé vodárenské věže.
13	Fragment Ferdinandských hradeb (byly postaveny po připojení Bělidel do správy města v letech 1525-1526).
14	Dělostřelecká (Staroměstská) kasárna vestavěná v letech 1808 až 1810 do tereziánského bastionu č. 12.
15	Prostor bývalé Růžové branky.
16	Prašná věž a zbytky gotické hradby.
17	Prostor bývalé Litovelské brány.
18	Prostor bývalých Vodních kasáren vybudovaných v letech 1742 až 1757.
19	Prostor bývalé Střední brány.
20	Fragment kasematního valu Vodních kasáren z roku 1756.
21	Terežská (Zelená) brána z roku 1752 jako náhrada za Střední bránu. V roce 1754 přejmenována na počest návštěvy Marie Terezie.
22	Prostor bývalé Dolní brány.
23	Prostor bývalé Kateřinské brány.
24	Prostor bývalé Blažejské brány.
25	Cartovní (Popravčí, Katovská) věž gotického opevnění s průchodem hradbou, který sloužil pro mistra popravčího. Někdy byl tento průchod označován i jako Děveččí nebo Ženská branka, jelikož v jeho blízkosti stál nevěstinec.
26	Úsek středověké městské hradby ze 13. století, upravený v pozdní gotice a rekonstruovaný cihelnou obezdívkou v době výstavby tereziánské pevnosti.

27	Středověká hradba Předhradí z lomového kamene a v době výstavby tereziánské pevnosti byla doplněna cihlami.
28	Michalský výpad – schodiště vedoucí z hradeb na parkán s hranolovou věží ze 13. století.
29	Prostor bývalého Jakubského mlýna.
30	Prostor bývalé vnitřní Hradské brány.
31	Prostor bývalé vnější Hradské brány.
32	Fragmenty románské hradby přemyslovského hradu.
33	Dům armády, který byl postaven mezi lety 1756 až 1768 na místě bývalého augustiniánského kláštera, který za vlády císaře Josefa II. sloužil jako vojenské skladiště.
34	Hanácká (Špitálská) kasárna postavená mezi lety 1838 až 1846 v místech bývalého kláštera kartuziánů.
35	Mořická kasárna, která byla v roce 1874 přestavěna na německou reálku.
36	Prostor bývalé Hlavní strážnice na Horním náměstí.
37	Prostor bývalého domu velitelů olomoucké pevnosti. V letech 1829 až 1830 zde bylo postaveno divadlo.
38	Renesanční Žerotínský palác ze začátku 17. století. V roce 1742 zde bylo umístěno vojsko a sloužil jako Purkrabská kasárna.
39	Starý konvikt vybudovaný v letech 1660 až 1667, který dočasně sloužil jako zbrojnice.
40	Stavovská akademie postavená v letech 1725 až 1730 a v roce 1771 přestavěna na dílny tereziánské zbrojnice.
41	Tereziánská zbrojnice postavená v letech 1768 až 1771 na místě bývalých vikářských domů a jízďárny Stavovské akademie. V současnosti je využívána Univerzitou Palackého jako knihovna a informační centrum.
42	Dělostřelecký dům postavený ve 2. čtvrtině 18. století.
43	Korunní pevnůstka vybudovaná v letech 1755 až 1756.
44	Přízemní strážnice Korunní pevnůstky z doby kolem r. 1828.
45	Prachárna z roku 1758.
46	Ravelin č. 27 sloužící k ochraně pevnostního stavidla.
47	Klášter klarisek zaležený na konci 13. století. Po roce 1782 sloužil jako dělostřelecká kasárna.
48	Jezuitská kasárna postavená v letech 1701 až 1708. Po zrušení jezuitského řádu sloužila jako Jezuitská kasárna.
49	Edelmannův palác z let 1572 až 1759, ve kterém sídlil od roku 1816 velitel olomoucké pevnosti.
50	Dům s dělovou koulí z pruského obléhání v roce 1758.

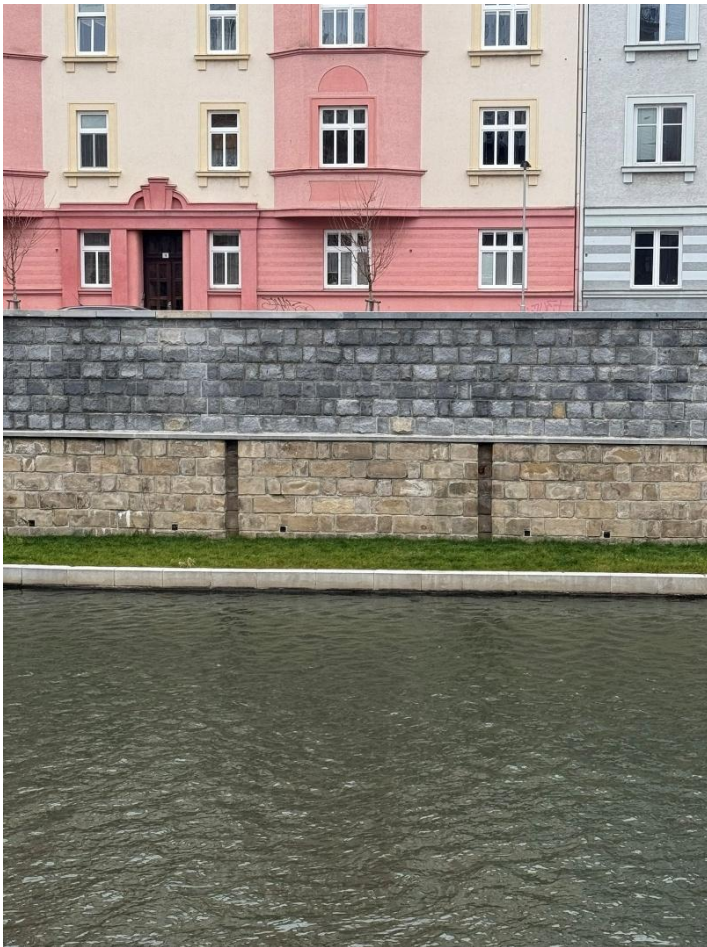
51	Židovská věž (brána), relikv středověkého opevnění.
52	Bývalé místo německého palebného postavení pro sovětský protitankový kanon v týlu kasematního valu Vodních kasáren.
53	Pancéřová střílna pro sovětský protitankový kanon v německém palebném postavení v objektu tržnice.
54	Německé betonové postavení s pancéřovou střílnou pro sovětský protitankový kanon v Locatelliho bastionu.
55	Stavidlo pod Dómským pahorkem na Mlýnském potoce.

Obr. 14: Plán reprezentující označení a lokaci prvků podle tab. 1. (Kupka, Kuch-Breburda, 2003)

Situační plán nezahrnuje:

Salzerovu reduotu č. II, která byla vybudována v letech 1751 až 1758 a následně upravena mezi lety 1834 až 1837. Litovelskou branku v oblasti Čechových sadů, která se nacházela v místě náměstí Národních hrdinů a v roce 1880 byla přesunuta na dosavadní místo. Místo stavidel na řece Moravě pro umělou inundaci olomoucké pevnosti, viz obr. 15. Dvě vojenské studny v obci Samotišky. Bývalé sklady střeliva v Křelově, Holici, Droždíně a u fortů XIII a XV a vojenský hřbitov v Černovíru.

Obr. 15: Pozůstatek po stavidlech zajišťující inundaci olomoucké pevnosti v ulici Nábřežní. (Wiesner Jakub, prosinec 2024)

Veškeré fragmenty zmíněné v této podkapitole lze nalézt ve třech příložených vektorových vrstvách. Jejich názvy jsou `fortifikace_polygony`, `fortifikace_linie` a `fortifikace_body`. Vrstva `fortifikace_polygony` obsahuje plošné relikty, např. forty, budovy kasáren nebo prachárny. Vrstva `fortifikace_linie` obsahuje fragmenty dochovaných hradeb. Vrstva `fortifikace_body` znázorňuje např. prostorově malé objekty nebo neohrazené prostory městských bran.

6.2 Fragmenty historické vodohospodářské krajiny a dílčích prvků

6.2.1 Fragmenty mlýnů a mlýnských náhonů

V rámci SO ORP byla zjištěna existence 90 mlýnů. Formu jejich fragmentů lze popsat třemi kategoriemi. První kategorií je v současnosti stále stojící budova mlýna, druhou kategorií je existence mlýniště bez budovy mlýna a třetí kategorií je doložená existence mlýna v historických pramenech bez jiných v současnosti zachovaných fragmentů. Číslování jednotlivých lokací v následujícím popisu odpovídá ID objektu bodové vrstvy „mlyny“.

Bod č. 1 obsahuje mlýn kategorie 1. Jeho název je Růžový mlýn a nachází se v katastrálním území obce Náměšŕ na Hané. Dataci výstavby nelze dohledat, avšak budova i samostatný mlýnský náhon z řeky Šumice jsou vyobrazeny na mapách prvního vojenského mapování, viz obr. 16. V současnosti byl objekt kompletně přestavěn a je využíván k obytné funkci. Mlýnský náhon již v současnosti neexistuje, avšak jeho torzo je částečně viditelné na vrstvě DMR 5G.

Obr. 16: Růžový mlýn v mapách I. vojenského mapování. (VÚGTK, 2016)

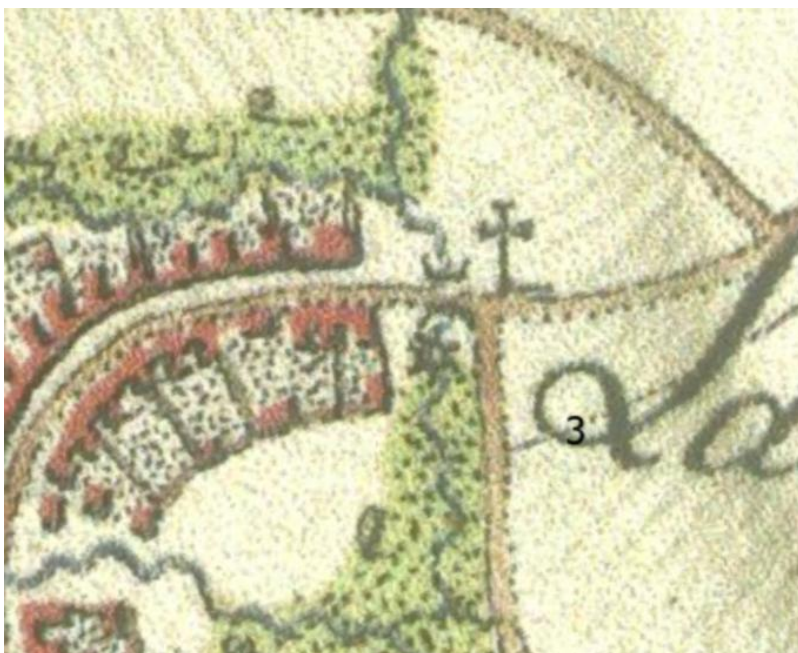
V bodě č. 2 je opět zaznamenán mlýn kategorie 1. Lokace mlýna taktéž spadá do katastrálního území Náměšŕ na Hané. Je pojmenovaný jako Náměšŕský mlýn a stejně jako v případě Růžového mlýna datace výstavby nelze dohledat, ale vyskytuje se už v mapách prvního vojenského mapování společně se samostatným mlýnským náhonem, viz obr. 17. Na rozdíl od předchozího náhonu zůstal tento zachovalý a dle dat ČÚZK je veden jako vodní

tok, avšak ve většině jeho délky došlo k zatrubnění. Existenci vodního náhonu dokládá i pojmenování ulice „Nad Náhonem“. Objekt samotný byl přestavěn na obytnou budovu čp. 279, a k němu navazuje zachovalá mlýnice s evidenčním číslem 66, která obsahuje strojní zařízení. Obě části objektu byly odděleny a tyto části vlastní jiní majitelé.

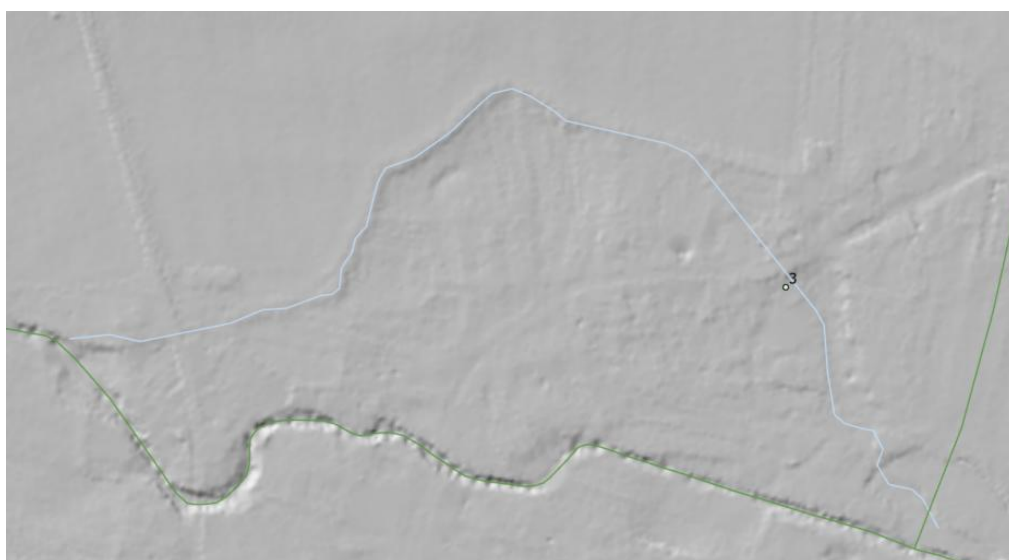

Obr. 17: Naměšťský mlýn v mapách I. vojenského mapování. (VÚGTK, 2016)

Následující mlýn č. 3 se již nachází v katastrálním území Loučany na Hané. Opět byl napájen samostatným mlýnským náhonem z řeky Šumice, viz obr. 18, a spadá do kategorie 1. Je nazván jako Straškrávův mlýn. Budova s čp. 826 je dochována bez větších přestaveb. V dnešní době jeho mlýnský náhon již není dochovaný, avšak z DMR 5G lze částečně vidět trasu, kterou vedl a má podobu rozpoznatelné terénní deformace, viz obr. 19.

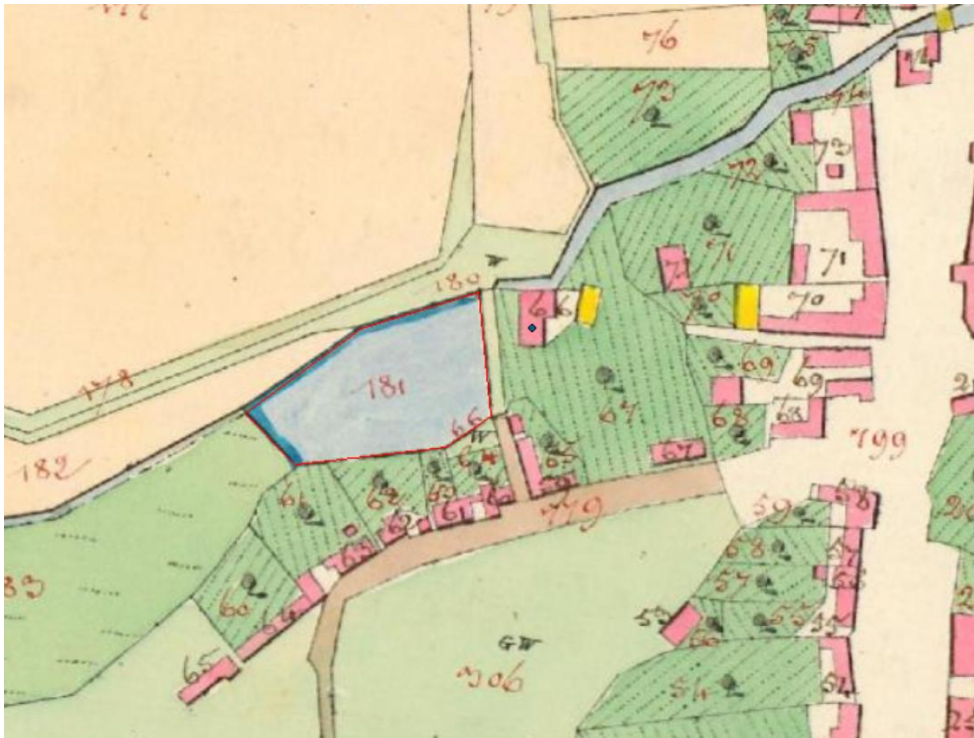

Obr. 18: Straškrávův mlýn v mapách I. vojenského mapování. (VÚGTK, 2016)

Obr. 19: Snímek DMR 5G vyznačeným Straškrávovým mlýnem (bod 3), mlýnským náhonem podle stabilního katastru (modrá linie) a řekou Šumicí (zelená linie). (ČÚZK, 2023)

Mlýn č. 4, neboli Sekaninův mlýn, se nachází v katastrálním území obce Drahanovice. Budova není zaznačena v mapách prvního vojenského mapování a je dohledatelná až v mapách stabilního katastru, viz obr. 20. Mlýn se nachází pod hrází Mlýnského rybníka, který je v mapách I. vojenského mapování zaznačen. Web vodnimlyny.cz (2022) nicméně uvádí, že první písemná zmínka o mlýně v obci pochází z roku 1723. Tehdejší mlynář Bartoloměj Marek měl údajně povinnost zdarma mlít pro krakoveckou palírnu. Objekt je dochován bez větších přestaveb a slouží k obytným účelům. Pro potřeby této práce spadá do kategorie 1.

Obr. 20: Sekaninův mlýn v mapách stabilního katastru. Budova je označena číslem 66. (ČÚZK, 2023)

Číslo 5 je Slatinický mlýn Augustin Malíšek & spol. s čp. 134. Dle názvu již lze odvodit, že se nachází v katastrálním území obce Slatinice. Budova byla postavena v roce 1919 podle zakázky místního podnikatele, Augustina Malíška. V roce 1932 zde byla zároveň s mlýnem zřízena pila. Objekt již v tomto roce přešel pod vlastnictví Karla Derricha, který celý objekt před československou okupací prodal brněnské společnosti Moragro. Novým majitelem se v roce 1947 staly Slovácké mlýny a k datu 1. ledna 1949 došlo ke znárodnění objektu. Mezi lety 1951 a 1957 sloužil objekt pouze jako skladiště mouky a obilí. V roce 1957 prošla budova opravou a modernizací a o rok později byl opět zahájen jeho plnohodnotný provoz. Roku 1995 byla budova převedena pod soukromého majitele, který postupně snižoval počet zaměstnanců a omezil provoz na minimum. V roce 1996 byly z mlýna odvezeny mlýnské stroje a o rok později došlo k ukončení provozu. Dnešní vlastník jeho provoz v roce 1999 obnovil a opravil i vzhled budovy, viz obr. 21 (Malitas, 2025). Objekt je veden v kategorii 1.

Obr. 21: Slatinický mlýn Augustin Malíšek & spol. (Beran, 2013)

Bod č. 6 je Slatinický mlýnek, taktéž označovaný jako Dočkalův mlýn s čp. 46. První písemná zmínka o mlýnu pochází z roku 1750 (Malitas, 2025). Budova mlýna není vyznačena v I. vojenském mapování, avšak lze ji dohledat ve stabilním katastru (obr. 22). Jako zdroj vody byl využit vodní tok Slatinka. V současné době je budova zcela přestavěna, a tím pádem ztratila historickou hodnotu. Objekt spadá do kategorie 1.

Obr. 22: Slatinický mlýnek v mapách stabilního katastru (označen bodem č. 6). (ČÚZK, 2023)

Pod číslem 7 je veden objekt spadající do kategorie 2, tedy bez dochované budovy mlýna. Nachází se v katastrálním území obce Lutín. Stejně jako předchozí mlýn byl i tento zásobován vodním tokem Slatinka. K výstavbě mlýna došlo po datu 11. srpna 1781, kdy obec Lutín poskytla pozemek k jeho výstavbě. Funkce mlýna byla ukončena v roce 1907. Na konci 80. let 20. století došlo ke zbourání budovy a na jeho místě byl postaven dům čp. 48 (Vodnimlyny.cz, 2016). Existence je dochována nejen podle map stabilního katastru (obr. 23), ale do současnosti zůstalo pojmenování ulice „U Mlýnku“.

Obr. 23: Mlýn v obci Lutín na mapách stabilního katastru (bod č. 7). (ČÚZK, 2023)

Mlýn č. 8 se nachází v katastrálním území obce Luběnice a spadá do kategorie 1. Mlýn je znám pod několika názvy – Mlýn Spálenec, Spálený mlýn, Hornmühl nebo Haarmühl. První zmínka o existenci mlýna pochází z roku 1398. Následně mlýn spadl do vlastnictví kláštera Hradisko, který jej pronajímal různým majitelům. V polovině 17. století jej získalo město Olomouc do tzv. emfyteutického nájmu, kdy jej provozovalo město Olomouc, ale platilo poplatek klášteru. Mlýn samotný neustále střídal své majitele/provozovatele, avšak ve druhé polovině 18. století se vytratila většina záznamů. Tato skutečnost vede ke spekulacím, že činnost mlýna mohla být zastavena. Na začátku 19. století se tyto záznamy znovu objevují. Provoz mlýna byl omezen regulací vodního toku Blata a byl zcela ukončen v roce 1947 (Papajík, 2003). Mlýn disponoval vodním náhonem, viz obr. 24, avšak ten již v současnosti není rozpoznatelný. Budova je dochována bez větších přestaveb.

Obr. 24: Spálený mlýn (bod č.8) v mapách stabilního katastru s viditelným vodním náhonem. (ČÚZK, 2023)

Bod č. 9 označuje Parní mlýn v katastrálním území obce Těšetice. Byl postavený v letech 1897 až 1898 a spadá do kategorie 1. Byl součástí zdejšího areálu pivovaru, který v těchto letech vlastnili bratři Kubelkové. Bratři Kubelkové příliš investovali a dostali se do finanční tísně. Měli úvěr u zdejší Rolnické záložny, a tím pádem této záložně hrozila velká finanční ztráta. Proto se záložna uchránila před ztrátou odkoupením pivovaru v roce 1898 a vznikla Rolnická akciová společnost, která ihned po odkupu investovala do oprav areálu a jeho následné modernizace. Pivovar byl zrušen v roce 1970 (Papajík, 2003). V současnosti budova mlýna prošla částečnou úpravou, avšak detaily nejsou poskytnuty. Budova samotného pivovaru je zaznamenaná už v I. vojenském mapování na pravém břehu řeky Šumice, obr. 25.

Obr. 25: Areál těšetického pivovaru v I. vojenském mapování (jedná se o dvě budovy k dolní hranici obrázku). (VÚGTK, 2016)

V Těšeticích se nacházel i samostatný vodní mlýn, který sousedil s místním pivovarem. V mapové vrstvě se nacházel na čísle 10 a spadá do kategorie 2. Podle dostupných zdrojů z Moravského zemského archivu v Brně byl postaven v roce 1772. Voda k němu byla přiváděna dnes již nepatrným vodním náhonem z Šumice, obr. 26. Webová stránka vodnimlyny.cz (2018) uvádí, že budova mlýna byla ještě v 90. letech rozeznatelná. V současnosti se v daném místě již žádný pozůstatek mlýna nenachází.

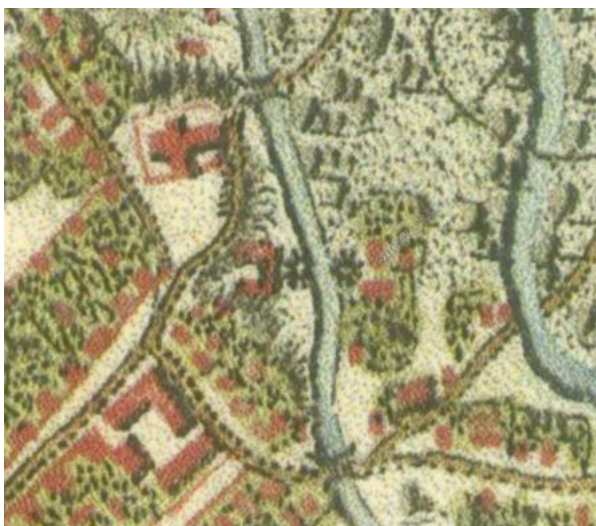

Obr. 26: Znárodnění těšetického mlýna (č. 10), vodního náhonu a areálu pivovaru (č. 9) ve stabilním katastru. (ČÚZK, 2023)

Další objekt č. 11 (obr. 27) lze nalézt v katastrálním území Horky nad Moravou a spadá do kategorie 1. Jeho vznik je z písemných pramenů doložen do roku 1250. Jako vodní zdroj slouží Mlýnský potok, který je v některých zdrojích označován jako Střední Morava. V roce 1535 byla Horka společně s mlýnem odkoupena městem Olomouc. Zásadním pro historii tohoto objektu se stal Alois Siegl, který v roce 1887 dokončil přestavbu mlýna. V roce 1900 v objektu zřídil generátor na výrobu elektřiny, který dokázal svou výrobou pouze zásobovat osvětlení objektu. Roku 1908 objekt prodal družstvu lokálních rolníků, kteří zde chtěli zřídit družstevní elektrárnu. Družstvo nakonec zastupovalo 174 členů a finálně odkoupilo mlýn i s jeho vybavením a pozemky za 250 tisíc korun. V roce 1909 již družstvo zastupovalo 421 členů a na valné hromadě rozhodli o zřízení elektrárny o takovém výkonu, aby dokázala zásobovat celou Horku nad Moravou. V roce 1911 byl objekt tedy osazen Francisovou turbínou s výkonem až 121 kW, avšak v září téhož roku došlo v areálu k rozsáhlému požáru a zhruba na rok byl mlýn vyřazen z provozu, což způsobilo velkou ekonomickou ztrátu (Vodnimlyny.cz, 2017).

Roku 1914 se podařilo družstvu objekt rekonstruovat a modernizovat. Následně v roce 1920 byla provedena i rekonstrukce elektrárny, která dokázala zásobovat okolní obce. Podle pramenů se hned první rok napojilo 277 objektů. Zdroje uvádí, že v roce 1927 objekt elektrárny, mlýna a pekárny dosáhnul ročního obrátu blízcímu se ke 40 milionům korun. Roku 1948 byla v objektu umístěna novější a výkonnější Kaplanova turbína s výkonem až 198 kW. Po tomto roce přešlo družstvo spravující objekt vlivem vládou vydaných dekretů do vlastnictví státu. Objekt v průběhu vlády komunistů chátral a upadal. Jako příklad se uvádí snížení výkonu malé vodní elektrárny z konce 90. let, kdy byl kvůli zanedbané údržbě nižší, než jaký dosahovala původní turbína z roku 1911 (Vodnimlyny.cz, 2017).

V roce 1992 objekt odkoupil Rudolf Zintrák, který se zasloužil o obnovu elektrárny. Bohužel v roce 1997 tuto obnovu zpomalila povodeň. Bylo zapotřebí zásadní modernizace generátoru a vyčištění koryta. Během rekonstrukce byla odstraněna hlučná převodovka, která dokázala produkovat i hluk v úrovni 80 dB a vibrace shodné se zemětřesením 4. stupně. Generátor dokonce navrhnul sám Rudolf Zintrák a i při nižším průtoku dokáže dodat potřebný výkon. Současný generátor dokáže produkovat až 180 kW, avšak je třeba každoroční údržby koryta. Rudolf Zintrák zemřel v roce 2004 a od tohoto roku provoz zajišťuje Elzi s.r.o. (Vodnimlyny.cz, 2017).

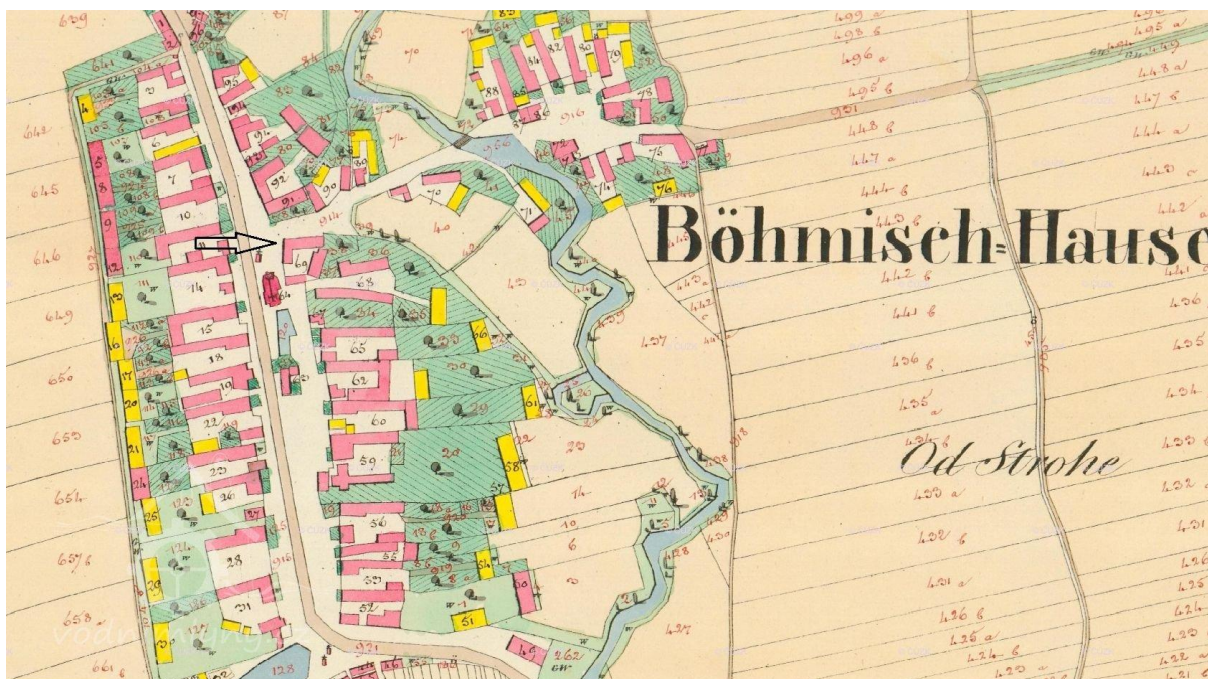

Obr. 27: Mlýn v Horce nad Moravou zaznamenaný v I. vojenském mapování. (VÚGTK, 2016)

Číslo 12 označuje mlýn v Benátkách, který se nachází v katastrálním území obce Štěpánov u Olomouce a spadá do kategorie 1. První písemná zmínka pochází z roku 1412. V roce 1912 byl vodní mlýn převeden na motorový pohon při regulaci řeky Oskavy (Štěpánov, 2025). V současnosti je objekt v soukromém vlastnictví a chátrá.

Objekt č. 13 se označuje jako mlýn v Liboši a spadá do kategorie 1. První zmínka o objektu pochází z roku 1601, kdy hradištský opat Jiří Pavorin z Pavorina pořídil statek s připojeným mlýnem. V roce 1903 proběhla rekonstrukce objektu, modernizace mlecích zařízení a vodního pohonu, kdy došlo k výměně kola za Francisovu turbínu. Roku 1953 byl mlýn i s vybavením znárodněn, postupně ztratil význam a budova začala chátrat. Od roku 1985 byl objekt pronajímán novým majitelům, kteří vystřídali ve správě JZD Štěpánov a provedli nutné úpravy, aby byl objekt schopen znovu vyrábět elektrickou energii. V letech 1987 a 1988 proběhla celková oprava mlýna a hlavní budova byla přestavěna na obytné prostory (Vašek, 2010).

Mlýn v Moravské Huzové je v mapové vrstvě označen číslem 14. Spadá do kategorie 3, tudíž jeho existence lze doložit jen pomocí historických pramenů. Konkrétně se uvádí, že v 16. století zde bylo pět velkých selských statků, mlýn na vodním toku Sitce a rychta s výčepem (ČRO, 2017). Web vodnimlyny.cz uvádí konkrétní lokalitu, viz obr. 28, avšak již nedokládají zdroj této myšlenky.

Obr. 28: Označená lokace černou šipkou údajného mlýna v Moravské Huzové ve stabilním katastru. (Vodnimlyny.cz, 2018)

Dalším v pořadí je objekt č. 15 v katastrálním území obce Bohuňovice, který spadá do kategorie 1. Prvotní zmínky o mlýně pocházejí z druhé poloviny 13. století, kdy „v Bohuňovicích nechali premonstráti z Klášterního Hradiska postavit hospodu na konci vesnice směrem k Loděnici a přidělili ji ke svému mlýnu.“ Dále se zmiňuje několik změn majitelů a transakcí mlýna s přilehlými pozemky. V roce 1929 došlo v zimním období k protržení hráze horního mlýnského náhonu, který je vidět na obr. 29. V roce 1951 byl celý objekt rodině Langerů znárodněn a přestavěn. Z budovy mlýnice vznikly 4 bytové jednotky a ve sklepě byla instalována družstevní prádelna. Zahrada sloužila jako školní zahrada a přilehlé pozemky byly přebudovány na tenisové kurty, fotbalové hřiště, park a obchodní dům. Po roce 1989 byl zbylý majetek navrácen, avšak obec Bohuňovice majetek odmítla vydat. Soudní spor byl veden 10 let a rodina vlastníka jej nakonec prohrála. V současnosti se o zbývající areál starají potomci, kteří z něj vytvořili soukromé obydlí (Vodnimlyny.cz, 2018). Pozůstatky mlýnského náhonu již nejsou viditelné.

Obr. 29: Mlýn v Bohuňovicích (č. 15) s vodním náhonem z Trusovického potoka. (ČÚZK, 2023)

Objekt č. 16 je mlýn v Moravské Loděnici a spadá do kategorie 1. První zmínky pocházejí z roku 1433 a stejně jako mlýn č. 15 byl napájen mlýnským náhonem z Trusovického potoka. Existuje rozsáhlý seznam majitelů objektu. V průběhu 20. let 20. století dle dostupných zdrojů ještě plnil svou původní úlohu (Čermák, 1982). Následně byl přestavěn a v dnešní době plní obytnou funkci.

Následuje trojice mlýnů s označením 17 až 19, přičemž všechny tři spadají do kategorie 1 a nachází se v katastrálním území Bělkovice. Stejně jako v předchozích případech byly napájeny vodním náhonem z Trusovického potoka, viz obr. 30. Objekt 17 je označován jako Dolní mlýn, objekt 18 Prostřední mlýn a objekt 19 Horní, Vrchní nebo Feitův mlýn. Všechny tři vodní mlýny jsou zřetelně zaznamenány i v mapách I. vojenského mapování. Dolní mlýn má na fasádě domu vyznačen letopočet 1620, což by se dalo považovat za možné založení mlýna, avšak tento letopočet může být zavádějící. Zcela jistě však existuje záznam transakce v gruntovních knihách s datem 30. května 1655, kdy jistý Hans Seibert koupil objekt od zesnulého Jakuba Višňovského za cenu 1 400 zlatých. Je funkční až do současnosti a firma WoodflourMill, a.s. v něm mele dřevní moučku. Prostřední mlýn plnil svoji funkci do roku 2013 a je v něm zachováno zařízení mlýna. Prvotní zmínka o Prostředním mlýně pochází z roku 1642, kdy jistý Havel Nedoma odkoupil objekt od mlynáře Urbana za 2 000 zlatých. V případě

Horního mlýna lze dohledat vlastnictví rodinou Feitů a první zápis v gruntovních knihách se váže k datu 21. ledna 1688, kdy jej koupil jistý Jiří Spáčil od Tomáše Mádra za 1 600 hřiven (Schmidová, 2016). V současnosti je objekt přestavěn na rodinný dům.

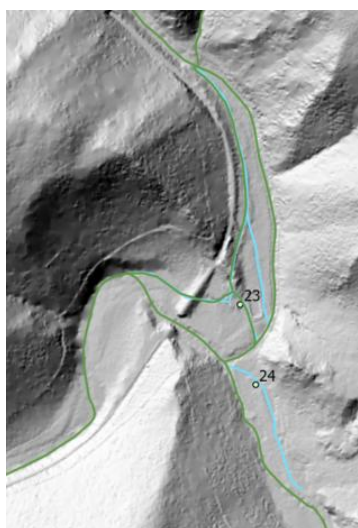
Obr. 30: Znázornění objektů 17, 18 a 19 s mlýnským náhonem ve stabilním katastru. (ČÚZK, 2023)

Další trojice objektů s čísly 20, 21 a 22 se nachází v katastrálním území Dolany u Olomouce, kdy objekt č. 20 spadá do kategorie 1 a zbývající dva do kategorie 2. Všechny tyto objekty byly napájeny z Dolanského potoka za pomoci bezejmenných malých vodních nádrží bezprostředně sousedících s budovami, viz obr. 31. Mlýn s č. 20 se nazýval Dolní nebo Zámecký mlýn. Budovu mlýna lze nalézt v mapách stabilního katastru, avšak nelze poznat, zda již v době mapování plnil svou funkci. Podle webu vodnimlyny.cz (2023) připadá první písemná zmínka do roku 1834, kdy patřil jistému Janu Pospěchovi. V současnosti je dochován bez větší přestavby. Objekt s číslem 21 se nazývá Prostřední mlýn a jeho budova byla zbourána mezi lety 2004 až 2006. Stejně jako v předchozím případě je budova rozpoznatelná v mapách stabilního katastru, avšak nelze rozpoznat, zdali již vykonávala funkci mlýna. Rozpoznat lze pouze vedení vodního toku skrz tento objekt, což může naznačovat již funkční objekt. Jako majitel je opět uváděn Jan Pospěch a rok 1834. Mlýn č. 22 se nazýval Horní mlýn a na rozdíl od předchozích dvou případů je funkce budovy ve stabilním katastru rozpoznatelná. Prvotní zmínkou je opět rok 1834 a majitel Antonín Jäkel (Koudela, Šindlářová, 2012). Tímto lze tedy odhadovat, že všechny tři mlýny v Dolanech u Olomouce byly postaveny přibližně ve stejných letech, a to v době zpracování Císařských povinných otisků mezi lety 1824 až 1843. V současnosti se na místě objektu č. 22 nachází rodinný dům.

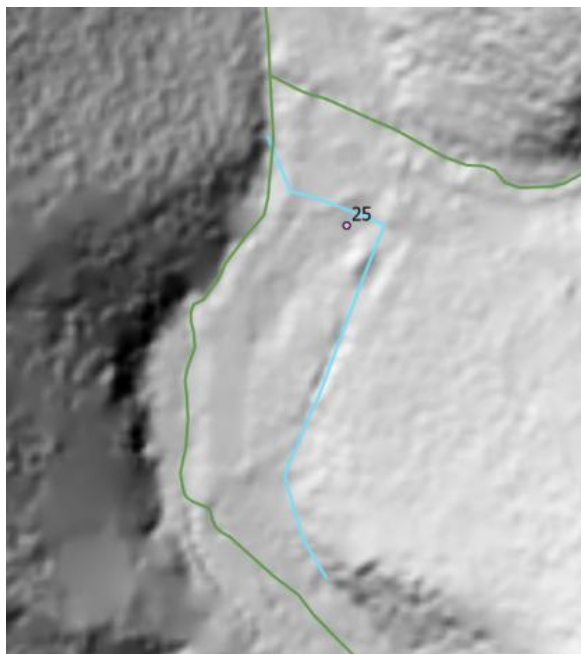
Obr. 31: Znázornění objektů č. 20, 21 a 22 v Dolanech u Olomouce společně s malými vodními nádržemi. (ČÚZK, 2023)

Objekt č. 23 se nachází v katastrálním území obce Hlubočky a spadá do kategorie 1. Je nazván jako Mueckův mlýn, Mückenmühle nebo Mikův mlýn a nachází se soutoku řeky Bystřice a Lichničky. V jeho blízkosti se nachází i objekt č. 24, který taktéž spadá do kategorie 1. Ve zdrojích je pojmenovaný jako Smilovský mlýn nebo Schmeilermühle. U obou mlýnů byly vytvořeny vodní náhony, které jsou v současnosti částečně zachovány, viz obr. 32. Podle dochovaných zdrojů zde mohl stát první mlýn již v roce 1581, avšak nelze dohledat datum výstavby těchto konkrétních objektů. Nicméně existuje záznam z roku 1823, kdy bylo Janu Schenkovi povoleno, aby použil výbušninu k výstavbě vodního příkopu u Smilovského mlýna (Krejčová, 2015). V současnosti podle webu vodnimlyny.cz (2020) obsahuje Mueckův mlýn turbínu, která vyrábí elektřinu.

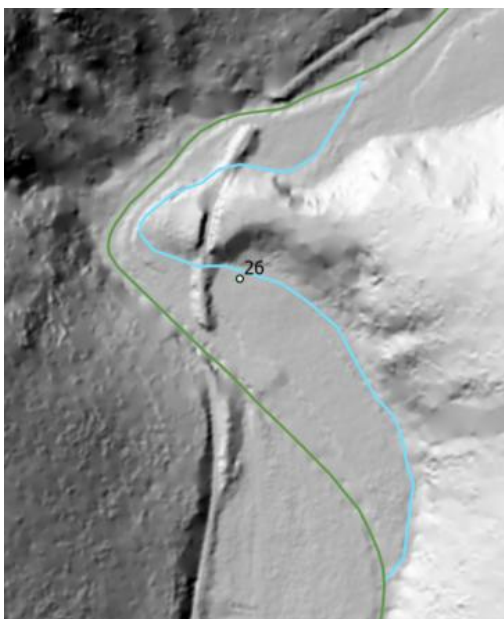
Obr. 32: Znázornění objektů č. 23 a 24 společně s vodními náhony (modrá linie) a současnou vrstvou vodních toků (zelená linie) na podkladu DMR 5G. (ČÚZK, 2023)

Objekt číslo 25 se nazývá Dorfgrund Mühle a spadá do kategorie 2. Přívod vody zajišťovala Lichnička a měl zřízený i mlýnský náhon, viz obr. 33, který je na snímku DMR 5G stále částečně patrný. O jeho existenci se toho moc nedochovalo. Budova s náhonem vznikla mezi I. vojenským mapováním a Císařskými otisky stabilního katastru, na kterých je již viditelná. Zanikl ještě před zřízením vojenského újezdu Libavá. Letecký snímek z roku 1947 již nezachycuje žádné stopy objektu.

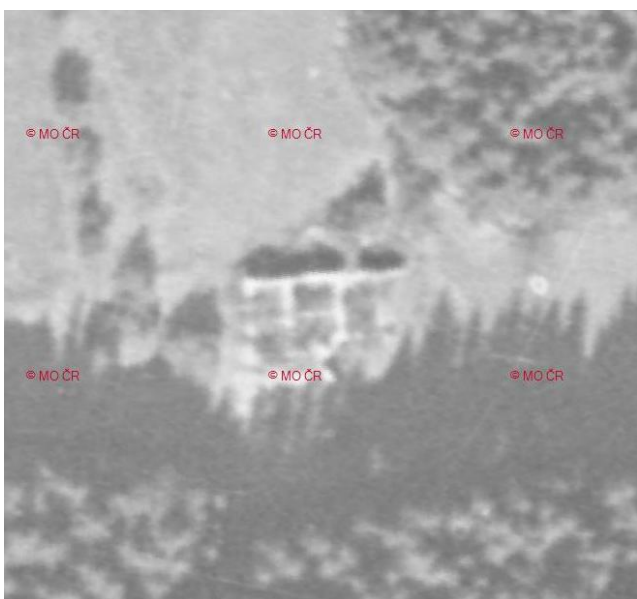
Obr. 33: Objekt č. 25 na podkladu DMR 5G, kde je modrou linií vyznačen vodní náhon podle stabilního katastru a zelenou linií současný vodní tok Lichnička. (ČÚZK, 2023)

Mlýn č. 26 se nazývá Klosův mlýn, Klosova pila nebo Klosmühle a spadá do kategorie 1. Objekt se nachází v katastrálním území Hrubá Voda a byl napájen z řeky Bystřice za pomoci dnes již nepatrného vodního náhonu, viz obr. 34. Budova vznikla opět mezi I. vojenským mapováním a tvorbou Císařských otisků. Po roce 1945 byla původní funkce objektu demontáží pily zrušena a budova byla přestavěna na domov seniorů (Vodnimlyny.cz, 2015).

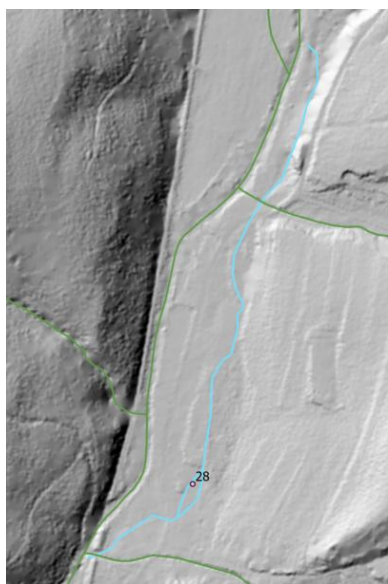
Obr. 34: Klosův mlýn s vyznačeným vodním náhonem podle stabilního katastru (modrá linie) a řekou Bystřicí (zelená linie) na podkladu DMR 5G. (ČÚZK, 2023)

Objekt č. 27 se nazývá Starý mlýn nebo Altemühle a spadá do kategorie 2. Byl napájen z Pohořanského potoka a vznikl ve stejném časovém rozpětí jako jeho předchůdci. Jeho zrušení proběhlo na konci 20. let 20. století (Vodnimlyny.cz, 2021). Budova je na leteckém snímku z roku 1954 stále viditelně zachovalá, avšak na snímku z roku 1958 lze již pozorovat pouze obvodové stěny bez střechy, viz obr. 35. V dnešní době se na jeho místě nachází překladiště dřeva.

Obr. 35: Torzo objektu č. 27 na leteckém snímku z roku 1958. (ČÚZK, 2021)

Mlýn č. 28 se nazývá mlýn v Hlubočkách nebo Hansmannův mlýn a spadá do kategorie 2. Je dohledatelný již na mapách I. vojenského mapování a voda do něj byla z řeky Bystřice přiváděna mlýnským náhonem, který je patrný už na tomto mapování. Vodní náhon je v současnosti v jeho horní části jen obtížně rozpoznatelný, a to i s využitím vrstvy DMR 5G (viz obr. 36, horní polovina obrázku). V dnešní době na místě mlýna stojí dětské hřiště. Mlýn existoval již v roce 1603, kdy jeho prvním majitelem byl jistý Lukas Bartosch. Poslední majitelkou byla Emilie Hansmannová a mlýn jí byl s největší pravděpodobností vyvlastněn (Petržela, 2024).

Obr. 36: Objekt č. 28 s jeho vodním náhonem (modrá linie) podle stabilního katastru na podkladu DMR 5G. Zelenou linií jsou znázorněny současné vodní toky. (ČÚZK, 2023)

Následuje čtveřice mlýnů s označením 29 až 32 v katastrálním území Velké Bystřice. Všechny tyto objekty spadají do kategorie 1 a byly napájeny z řeky Bystřice jediným společným mlýnským náhonem (viz obr. 37). Nesou názvy Petrův mlýn (č. 29), Horní mlýn (č. 30), Prostřední mlýn (č. 31) a Dolní mlýn (č. 32). Všechny mlýny s výjimkou Prostředního mlýna byly zaznamenány již v mapách I. vojenského mapování.

V kronice městyse Velká Bystřice od Karla Janušky (1940) není uvedena datace výstavby jednotlivých mlýnů. Autor však uvádí, že všechny mlýny v obci patřily až do roku 1775 vrchnosti, která je v tomto roce prodala konkrétním osobám. Petrův mlýn připadl Josefu Mückovi, Horní mlýn se zahradou, loukou a polem Leopoldu Richtrovi, Prostřední mlýn se zahradou Františku Reimerovi a Dolní mlýn Josefu Schwarzovi.

Kronika dále uvádí nejen kupní ceny, za které byly tyto stavby prodány, ale i výši ročního nájmu k těmto částkám. Všechny mlýny měly povinnost mlít kapitulní obilí a slad. Při změně vlastníka si kapitula účtovala 10% poplatek za schválení převodu (tzv. laudemium), avšak bez uvedení, z jaké částky byl tento poplatek počítán. Výměnou za tyto poplatky se kapitula zavázala udržovat mlýny v provozuschopném stavu.

Karel Januška taktéž popisuje, jakým způsobem se proměnila lokální krajina, nebo kde se nacházely a jakým způsobem vznikaly zdejší rybníky. Taktéž popisuje výstavbu mlýnského náhonu a dřevěných vodovodů. Vodní náhon je v současné době stále v téměř celé délce rozpoznatelný na vrstvě DMR 5G a je skrze něj odkloněna řeka Bystřice.

Dolní mlýn byl zcela přestavěn na obytný dům, Prostřední mlýn obsahuje turbínu a funguje jako malá vodní elektrárna, Horní mlýn je z části upraven a je zde provozována restaurace a v neposlední řadě byl Petrův mlýn přestavěn na obytný dům.

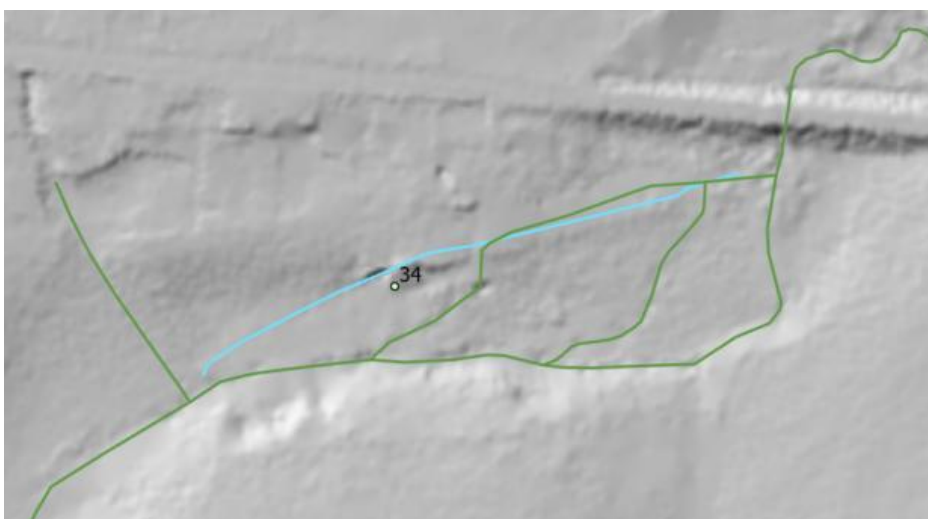
Obr. 37: Objekty 29 až 32 v katastrálním území Velké Bystřice se zvýrazněným a vodním náhonem (modrá linie) zjištěným z map stabilního katastru. Zelenou linií jsou vyznačeny aktuální vodní toky. (ČÚZK, 2023)

Objekt č. 33 se nazývá Přáslavický mlýn a nachází se v katastrálním území obce Přáslavice. Jeho součástí byl i mlýnský náhon z vodního toku Vrtůvka. Objekt byl postaven podobně jako dříve uvedené mlýny v době mezi I. vojenským mapováním a pořízením Císařských otisků. V současnosti je zachovalý v málo pozměněné podobě bez funkčního vodního náhonu. Spadá do kategorie 1. Z této soustavy zůstaly zachovány dvě malé vodní nádrže, viz obr. 38. Rok zániku funkce mlýna není uveden.

Obr. 38: Vlevo vyznačený objekt č. 33 společně s tehdejší vodním náhonem (modrá linie) a současnou linií vodních toků (zelená linie) včetně viditelných dvou malých vodních nádrží. (ČÚZK, 2023)

Dalším mlýnem v pořadí je objekt č. 34, známý pod názvy Olešnický nebo Daskabátský mlýn. Jak napovídá samotný název, nachází se v katastrálním území obce Daskabát. Budova se dochovala bez výraznějších stavebních úprav, a proto spadá do kategorie 1. Podobně jako v mnoha předchozích případech lze jeho vznik datovat mezi období I. vojenského mapování a pořízení Císařských otisků stabilního katastru. Mlýn byl napájen vodou z řeky Olešnice prostřednictvím mlýnského náhonu, který je částečně dochován a nadále využíván (viz obr. 39). Levá část náhonu je však na modelu DMR 5G nerozpoznatelná.

Obr. 39: Daskabátský mlýn společně s mlýnským náhonem podle stabilního katastru (modrá linie) a současnými vodními toky (zelená linie) na podkladu DMR 5G. (ČÚZK, 2023)

Mlýn č. 35 nazývaný jako Záhumenský mlýn nebo pila Koš se nachází v katastrálním území obce Velký Újezd a spadá do kategorie 1. Byl napájen z řeky Olešnice, na které se nacházela malá vodní nádrž. Podle webových stránek obce Velký Újezd (2025) zde stávala řada vodních a větrných mlýnů. Mlýn lze dohledat i na mapě I. vojenského mapování, avšak je zde uveden pouze jeden. Stejnou informaci lze nalézt v mapách stabilního katastru. Taktéž nelze

dohledat dobu jeho přibližné výstavby. Webové stránky obce uvádí, že v Záhumenském mlýně byly v provozu až do roku 1940 lázně. V současnosti je mlýn dochován bez větších přestaveb a v jeho areálu funguje pila Koš.

Objekt č. 36 se nazývá Kyjanický mlýn, Parní pila nebo parní mlýn. Nachází se v katastrálním území Kozlov u Velkého Újezdu a spadá do kategorie 2. Podle kroniky Velkého Újezda a okolí (2020) byl tento mlýn postaven již v roce 1548 a v roce 1892 zde byla postavena firmou Losert parní pila, která údajně v roce 1920 zaměstnávala zhruba 200 zaměstnanců. Mlýn zanikl v době první republiky a pila po konci 2. světové války.

Mlýn č. 37, známý jako Slavkovský mlýn nebo Schlockermühle, stejně jako jeho předchůdce spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Kozlov u Velkého Újezdu. Je zachycen již v mapách I. vojenského mapování, avšak v kronice Libavska od Jindřicha Machala (2018) není tento objekt zmíněn, přestože autor obvykle věnuje technickým stavbám značnou pozornost. V mapách stabilního katastru je lokalita přímo označena názvem „Schlockermühl“. Je zde zaznamenáno několik budov a sít' pravděpodobně umělých vodních koryt – jejich původ však nelze s jistotou určit. Budova mlýna na leteckých snímcích z roku 1954 ještě stojí, avšak na snímcích z roku 1961 již není identifikovatelná.

Objekt č. 38 se nazývá Schwartzův mlýn nebo Hermesmühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Čermná u Města Libavá. Podle webu vodnimlyny.cz (2016) už mlýn existoval před rokem 1767. Z tohoto roku existuje kupní smlouva navázaná na odkup tohoto objektu Carlem Schwartzem od jeho tchána za částku 583 zlatých a 20 grošů. Mlýn je jako samota zaznačený i na mapách I. vojenského mapování. Podle stabilního katastru zde existoval i mlýnský náhon z Plazského potoka. Mlýn zanikl v době zřízení vojenského újezdu Libavá a na leteckém snímku z roku 1954 jsou viditelné pouze jeho ruiny. V současnosti se v jeho blízkosti nachází malá vodní nádrž a je pojmenována jako Krumpolcův rybník, viz obr. 40.

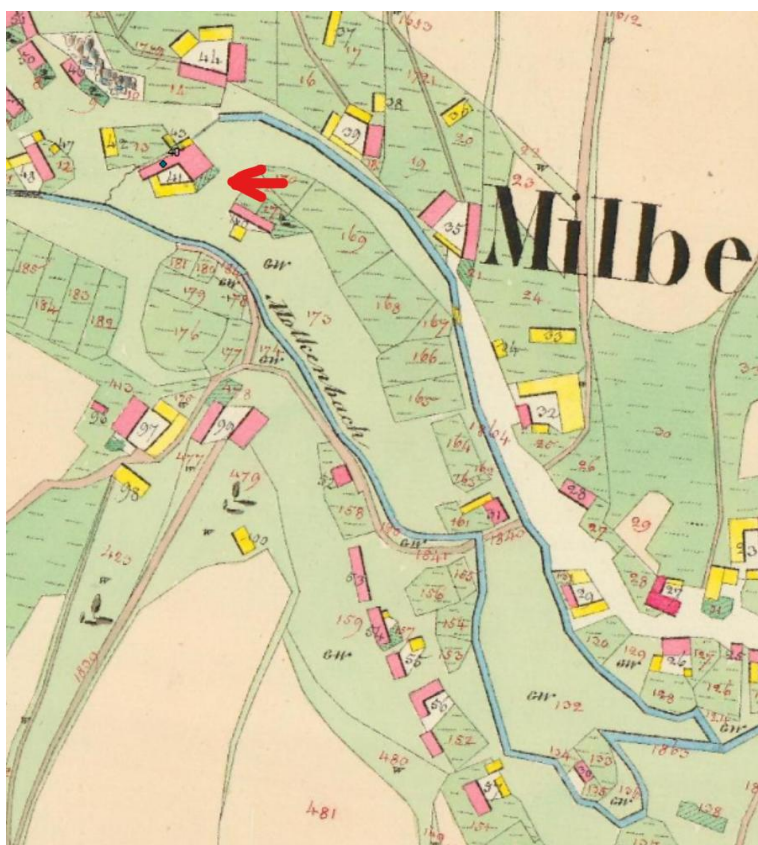
Obr. 40: Objekt č. 38 společně s mlýnským náhonem podle stabilního katastru (modrá linie), současnými vodními toky (zelená linie) a viditelnou malou vodní nádrží na podkladu ortofota. (ČÚZK, 2023)

Mlýn č. 39 se nazývá Vesnický mlýn nebo Dorf Mühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Čermná u Města Libavá a byl napájen mlýnským náhonem z Plazského potoka. Budova je viditelná i na mapě I. vojenského mapování, avšak nelze rozlišit její funkce, jelikož u ní chybí symbol mlýnského kola. Tato funkce je však rozlišitelná v mapách stabilního katastru. Jelikož kronika Libavska (Machala, 2018) neuvádí nic o její existenci, tak lze pouze odhadovat začátek plnění mlynářské funkce mezi tato dvě mapování. Areál je viditelný jako neporušený na leteckých snímcích z roku 1947, ale na snímcích z roku 1954 lze vidět již jeho pokročilou devastaci. V současné době je na lokalitě mlýna zřízena malá vodní nádrž.

Objekt s č. 40 se nazývá Milovanský mlýn nebo Milbeser Mühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Dřemovice u Města Libavá u zaniklé obce Milovany. V kronice Libavska (Machala, 2018) se nicméně o žádném mlýnu nepíše, přičemž z map I. vojenského mapování je jeho existence jednoznačná, viz obr. 41. Jeho mlýnský náhon lze rozlišit už v těchto mapách, avšak detailněji je vidět na mapách stabilního katastru (obr. 42). V roce 1947 ještě tato budova stála, ale stejně jako v předchozích případech došlo se vznikem vojenského újezdu k jejímu zničení.

Obr. 41: Milovanský mlýn v I. vojenském mapování. (VÚGTK, 2016)

Obr. 42: Milovanský mlýn označeným červenou šipkou s vodním náhonem ve stabilním katastru. (ČÚZK, 2023)

Mlýn č. 41 se nazývá Dvorecký mlýn nebo Hofmühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Dřemovice u Města Libavá u zaniklé obce Milovany. Opět lze zmínit, že v kronice (Machala, 2018) není zaznamenán, avšak je viditelný v mapě I. vojenského

mapování (obr. 43). Na leteckém snímku z roku 1947 je pořád zachovalý, avšak na snímku z roku 1959 lze vidět pouze jeho ruiny. Mlýn byl napájen z Plazského potoka poměrně dlouhým vodním náhonem, který se taktéž nezachoval.

Obr. 43: Mlýn č. 41 v mapě I. vojenského mapování. (VÚGTK, 2016)

Objekt č. 42 se nazývá Čermenský mlýn, Schwarzmühle nebo Dittersdorfermühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Dřemovice u Města Libavá poblíž zaniklé obce Čermná. Byl napájen pomocí vodního náhonu z Plazského potoka. Společně s vodním náhonem je již zaznamenaný v I. vojenském mapování, a k jeho zániku došlo v souvislosti s vytvořením vojenského újezdu Libavá. Dochoval se jeho vzhled na pohlednici z roku 1930 (obr. 44).

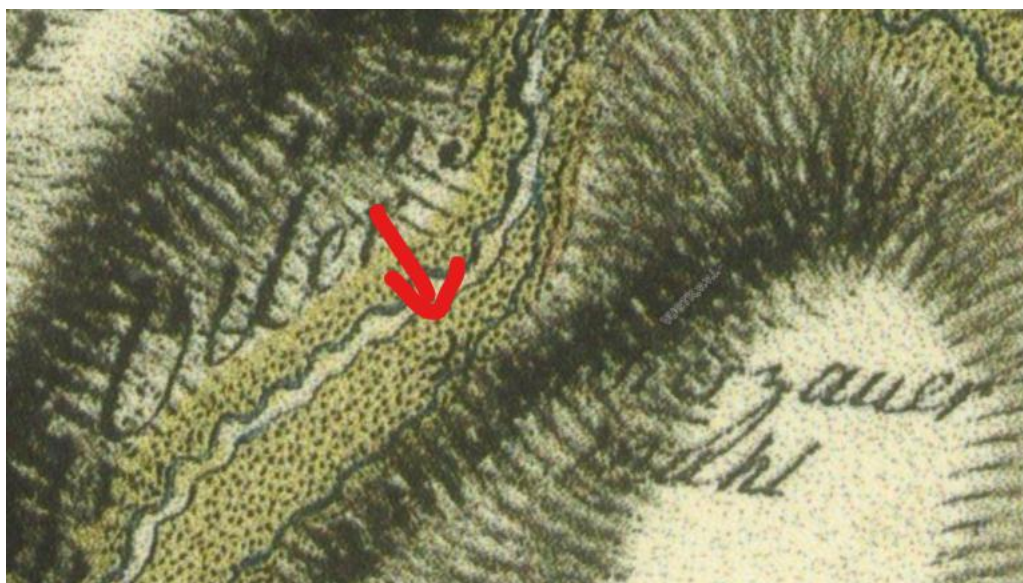

Obr. 44: Mlýn č. 42 na pohlednici z roku 1930. (Vodnimlyny.cz, 2017)

Dalším v pořadí je mlýn č. 43, známý pod názvy Bleissmühle, Demelmühle nebo Plazský mlýn, který spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Dřemovice u Města Libavá v blízkosti zaniklé obce Čermná. Mlýn byl napájen vodním náhonem z Plazského potoka. Jeho dobu výstavby lze vzhledem k prvnímu výskytu až na mapách stabilního katastru – a absenci v předchozích mapových podkladech – odhadovat podobně jako

u jiných objektů v této oblasti, tedy mezi obdobím I. vojenského mapování a pořízením Císařských otisků. Vodní náhon je dnes již zaniklý.

Objekt č. 44 se nazývá Zigartický mlýn nebo Siegertsau Mühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Rudoltovice. Mlýn je zaznamenán v I. vojenském mapování, avšak je obtížně viditelný, viz obr. 45. Jindřich Machala (2018) v kronice uvádí, že mlýn stál na řece Odře od 17. století a byl napájen poměrně dlouhým vodním náhonem, kterým i v současnosti podle dat ČÚZK protéká odkloněná řeka Odra. Mlýn zanikl se vznikem vojenského újezdu Libavá.

Obr. 45: Objekt č. 44 v mapě I. vojenského mapování. (VÚGTK, 2016)

Mlýn č. 45 se nazývá Keprtovický nebo Kobertův mlýn a taktéž spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Dřemovice u Města Libavá. Mlýn je stejně jako předchůdce zaznamenán v I. vojenském mapování. Bohužel se Machala (2018) ve své kronice o tomto mlýnu vůbec nezmiňuje. Stejně tak je tomu například u webové stránky lubavia.cz (2017), která se věnuje právě zaniklým obcím ve vojenském výcvikovém prostoru Libavá. Tato stránka pouze uvádí existenci nejmenovaného vodního mlýna v obci Keprtovice. Podle stabilního katastru byla do mlýna přiváděna voda mlýnským náhonem z Libavského potoka. Na leteckém snímku z roku 1950 lze vidět jeho ruina.

Objekt č. 46 je známý jako Rudoltický mlýn, Rudelzauer Mühle nebo Schwartzův mlýn a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území zaniklé obce Rudoltovice. Doba jeho výstavby se pravděpodobně řadí do období mezi I. vojenským mapováním a pořízením Císařských otisků, neboť v mapách prvního vojenského mapování nejsou v dané lokalitě

zaznamenány žádné budovy. Na leteckém snímku z roku 1954 jsou patrné pozůstatky objektu. Mlýn byl napájen přímo z řeky Odry, a to bez využití mlýnského náhonu.

Mlýn č. 47 se nazývá Vojnovický mlýn, spadá do kategorie 2 a nachází se v katastrálním území obce Rudoltovice. Na rozdíl od jeho předchůdce lze tento mlýn nalézt v I. vojenském mapování. Byl taktéž napájen řekou Odrou, avšak za využití mlýnského náhonu. Tento náhon je stejně jako budova zaniklý a rozlišit lze až při jeho konci, kdy ústil nazpět do řeky Odry. Podle Machala (2018) lze v troskách mlýna nalézt torzo betonové turbíny, která byla postavena před koncem 2. světové války.

V relativně blízké vzdálenosti od mlýna č. 47 se nachází mlýn č. 48, který je nazýván jako Stenklův mlýn nebo Stenke mühle. Stejně jako č. 47 spadá do katastrálního území zaniklé obce Rudoltovice. Objekt je zaznamenán již v mapách I. vojenského mapování. Vodní energie do něj byla přiváděna z řeky Odry prostřednictvím mlýnského náhonu (viz obr. 46). Podle údajů z webu vodnimlyny.cz (2023) již mlýn v roce 1930 nefiguruje jako evidovaný vodní objekt a na leteckém snímku z roku 1937 již budova mlýna nestojí.

Obr. 46: Objekt č. 48 s viditelným mlýnským náhonem v mapě stabilního katastru. (ČÚZK, 2023)

Objekt č. 49 se nazývá Richtersmühle, Oder Mühle nebo Zimmermühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území zaniklé obce Rudoltovice. Detailní informace poskytnuty opět nejsou, ale jeho existence je zaznamenána již v mapách I. vojenského mapování. Voda k němu byla přiváděna z řeky Odry za využití mlýnského náhonu, po kterém již nelze najít krom historických map stopy. Stejně jako v předchozích případech mlýn zanikl se vznikem výcvikového prostoru Libavá. Na leteckém snímku z roku 1954 lze vidět pozůstatky budovy.

Mlýn č. 50 se nazývá Nový mlýn, Neumühle nebo Schwartzmühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území zaniklé obce Rudoltovice. Mlýn lze opět najít již na mapách I. vojenského mapování. Voda byla stejně jako v předchozím případě přiváděna za využití vodního náhonu z řeky Odry. Na vrstvě DMR 5G lze částečně vidět zbytky tohoto umělého přivaděče. Na leteckém snímku z roku 1954 lze spatřit pozůstatky budov mlýna. K mlýnu se dochovala fotografie z roku 1912, viz obr. 47.

Obr. 47: Mlýn č. 50 na fotografii z roku 1912. (Vodnimlyny.cz, 2015)

Mlýn s číslem 51 se nazývá Staroldřůvský mlýn, Jordánův mlýn nebo Altendorfer Mühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území zaniklé obce Rudoltovice a poblíž současné vesnice Staré Oldřůvky. Mlýn lze dohledat v mapách I. vojenského mapování, ale vodnimlyny.cz (2015) uvádí existenci mlýna již k roku 1552, kdy měl Jan Doubravský, biskup olomoucký, rychtáři Janu Pozlarovi potvrdit privilegia rychty, ke které připadal i mlýn. V současnosti lze na místě mlýna nalézt jeho zříceninu, která je patrná již na leteckém snímku z roku 1954. K mlýnu byla voda přiváděna mlýnským náhonem z řeky Odry. Část tohoto mlýnského náhonu lze stále spatřit na vrstvě DMR 5G.

Objekt č. 52, známý jako Löbův nebo Olejovický mlýn (viz obr. 48), spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území Dřemovnice u Města Libavá. Mlýn není zaznamenán v mapách I. vojenského mapování, ale objevuje se v mapě stabilního katastru, což naznačuje, že jeho vznik spadá do tohoto mezidobí. Na leteckém snímku z roku 1947 je mlýn zachycen v zachovalém stavu. Voda do mlýna byla přiváděna vodním náhonem z řeky Odry, avšak na vrstvě DMR 5G již nelze po tomto náhonu najít jakékoliv stopy existence.

Obr. 48: Ruiny Löbova mlýna z roku 2015, (Vodnimlyny.cz, 2015)

Mlýn č. 53 se nazývá Löbův mlýn, Velkostřelenský mlýn nebo Waltersdorfermühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Dřemovnice u Města Libavá. Sice se nenachází v mapách I. vojenského mapování, ale Machala (2018) v kronice Libavska uvádí pravděpodobný vznik mlýna po vzniku vesnice v roce 1280. Jistě uvádí, že byl 22. února 1698 odkoupen vrchností od Michaela Schwartze. Tehdy byl mlýn přízemní se dvěma koly a vedle něj stála pila s vlastním kolem. V roce 1842 měl mlýn i s pilou cenu 4 800 zlatých, a za tuto částku jej koupil rychtář Viktorin Hoff ze sousední Nové Vsi. Po roce 1867 mlýn vyhořel a při přestavbě byl zvýšen o jedno další patro. V listopadu roku 1870 mlýn vyhořel znovu. Novým majitelem se stal Augustin Polzer, který jej opět opravil a následně v něm od roku 1880 hospodařil jeho syn Oswald. Oswald Polzer se v noci 30. října 1910 po pádu do Střeleckého potoka utopil. Vdova následně prodala mlýn i s pilou správci lokálního břidlicového lomu, který jej nechal přestavět a zmodernizovat. V roce 1931 opět vyhořel a byl následně opraven. Zanikl v souvislosti se vznikem vojenského prostoru Libavá. Z textu je patrné, že voda pro provoz tohoto objektu byla přiváděna ze Střeleckého potoka za pomoci dvou vodních náhonů, viz obr. 49. Tyto vodní přivaděče již na vrstvě DMR 5G nejsou viditelné.

Obr. 49: Mlýn č. 53 v mapách stabilního katastru. (ČÚZK, 2023)

Objekt č. 54 se nazývá Novoveský mlýn, Rössnerův mlýn, Neueigner Mühle nebo Rössnermühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Čermná u Města Libavá. Je viditelný již na mapách I. vojenského mapování stejně jako následující objekt č. 55, pojmenovaný jako Schwartzův mlýn nebo Schwartz Mühle. Tento objekt č. 55 taktéž spadá do kategorie 2, ale nachází se již v katastrálním území obce Velká Sřelná. K oběma mlýnům byla přiváděna voda z řeky Odry za pomoci vodních náhonů. Tyto náhony už nejsou v současnosti rozeznatelné. Mlýn č. 54 je poprvé zmiňován v soudním řízení z roku 1670, které se mělo týkat přilehlého lesa. Na snímcích z roku 1947 je stále zachovalý. Co se týče mlýna č. 55, tak podle webu vodnimlyny.cz jej v roce 1775 vlastnil rychtář Antonín Beuer, což představuje jeho první zmínku (Pechar, 2009). Na leteckém snímku z roku 1947 je mlýn zachycen v neporušeném stavu, avšak na snímku z roku 1961 jsou patrné pouze jeho ruiny.

Mlýn č. 56 se nazývá Hegerův mlýn a spadá do kategorie 1. Nachází se v katastrálním území obce Doloplazy u Olomouce. K jeho pohonu byl využit vodní náhon přivádějící vodu z Olešnice. Nelze dohledat datum výstavby mlýna, avšak lze jej najít v mapách stabilního katastru, přičemž objekt neexistuje v mapách I. vojenského mapování. V současnosti je budova dochována bez větší přestavby, a je využívána jako rodinný dům.

Objekt č. 57 se nazývá Podzámecký, Pospíšilův nebo Horní mlýn a spadá do kategorie 1. Nachází se v katastrálním území obce Tršice. Nachází se na vodním toku Olešnice a pro regulaci vodního stavu sloužila malá vodní nádrž v jeho blízkosti. Objekt je zachovalý, a lze v něm nalézt dochovanou mlecí technologii. V současnosti funguje jako pila. Historie mlýna je

nejasná, přestože je zaznamenán v mapě I. vojenského mapování. Podle webových stránek obce totiž vesnické mlýny existovaly již před rokem 1406, což dokládá následující text: ... „v roce 1406 moravský markrabě Jošt udělil v léno tvrz Tršice a ves ležící pod tvrzí s rybníky, mlýny, selskými grunty, poli, lesy, loukami a patronátním právem k tamnímu kostelu...“ (Tršice, 2025). Jiný zdroj informací nelze dohledat.

Objekt č. 58 se nazývá Horní nebo Prostřední mlýn a spadá do kategorie 1. Nachází se stejně jako v předchozím případě v katastrálním území obce Tršice. Taktéž se nachází na vodním toku Olešnici a pro regulování vodního stavu byla využita malá vodní nádrž v blízkosti mlýna. V mapě stabilní katastru se označuje jako Horní mlýn, viz obr. 50, z čehož lze vyvodit závěr, že byl postaven dříve než mlýn č. 57, který následně zdědil toto pojmenování. Existuje záznam o prodeji Středního mlýna společně s pozemky z roku 1775. Transakce proběhla mezi Olomouckou kapitulou a jistým Jiřím Přidalem (Metropolitní kapitula Olomouc, 1775). Mlýn je vyobrazen v I. vojenském mapování. V současnosti je budova přestavěna do podoby rodinného domu.

Obr. 50: Mlýn č. 58 ve stabilním katastru. (ČÚZK, 2023)

Mlýn č. 59 se nazývá Dolní nebo Podkunhutský mlýn a spadá do kategorie 1. Stejně jako u předchozích dvou objektů jej lze nalézt v katastrálním území obce Tršice na vodním toku Olešnice. Byl také napájen pomocí malé vodní nádrže. Jeho existenci lze obdobně dohledat v mapách I. vojenského mapování. První zmínka pochází z roku 1701 ve spojitosti s jistým Martinem Adamíčkem. Budova je dochována bez větších přestaveb. Okolo roku 1995 se

v mlýně mlela mouka pro širokou veřejnost. V současnosti je již odstaven z provozu (zdroj: Radek Dvořák, vnuk mlynáře).

Další objekt s č. 60 je mlýn v Čechovicích u Velkého Týnce a spadá do kategorie 1. Nachází se v katastrálním území Čechovic u Velkého Týnce. V současnosti je budova rodinným domem. O existenci mlýna vypovídá název ulice – Ke Mlýnu. Budova byla s největší pravděpodobností postavena v období mezi I. vojenským mapováním a pořízením Císařských otisků. Voda byla přiváděna z vodního toku Týnečka vodním náhonem do malé vodní nádrže.

Mlýn č. 61 se nazývá Horní mlýn a spadá do kategorie 1. Nachází se v katastrálním území obce Velký Týnec a je již zaznačena v I. vojenském mapování. Pro jeho pohon byla voda přiváděna vodním náhonem z Týnečky. Budova je v současnosti přestavěna na rodinný dům. Podle Spáčila (1967) se nazýval Prečanův mlýn a zanikl po 2. světové válce. Drozda (2016) uvádí, že by se mohlo jednat o středověký mlýn, protože se nachází v sousedství tehdejší rychty. Tuto rychtu udělil v roce 1274 Přemysl Otakar II. Jindřichu z Ivanovic společně s lánem polí, hospodou, mlýnem a lázněmi.

Mlýn č. 62 se nazývá Podzámecký mlýn a spadá do kategorie 1. Nachází se v katastrálním území obce Velký Týnec a objevuje se až v mapě stabilního katastru. Pohon byl zajištěn vodním náhonem z Týnečky. V současnosti je objekt přestavěn na rodinný dům. Spáčil (1967) jej označuje za mlýn Dolní nebo Kremláčkův a byl podle něj po 2. světové válce rozšířen a modernizován. V roce 1956 došlo k ukončení jeho provozu.

Objekt č. 63 se nazývá Majetínský mlýn a spadá do kategorie 1. Nachází se v katastrálním území obce Majetín. Voda k jeho pohánění byla přiváděn vodním náhonem z Olešnice. V současnosti je tento vodní náhon stále funkčním vodním tokem. Podle dochovaných informací se nachází první zmínky o existenci mlýna v tovačovském urbáři, a to z roku 1567, kdy je zde zmíněn jistý mlynář Nosek (Majetín, 2024). Funkce mlýna byla vykonávána až do roku 1976. Budova mlýna je nyní částečně přestavěna na obytné prostory. Důkazem o jeho dřívější existenci je název ulice „Mlýnská“.

Objekt č. 64 je znám jako mlýn ve Věrovanech a spadá do kategorie 1. Nachází se v katastrálním území obce Věrovany. První zmínky o mlýně pochází ze 13. století, kdy patřil k tovačovskému panství. Mlýn byl v roce 1908 rekonstruován firmou Josefa Prokopa z Pardubic do tak moderní stavu, že jej údajně navštívili i členové carské rodiny v Rusku. Bohužel 29. prosince 1925 kompletně celý vyhořel. Následně budova prošla obnovou a získala dnešní podobu. Roku 1997 jej postihla povodeň a na několik let byl vyřazen z provozu. V roce

2000 došlo k jeho opětovnému zprovoznění firmou Malitas s.r.o., která nechala celou budovu zrekonstruovat (Malitas, 2025). Voda k němu byla v minulosti přiváděna z řeky Moravy za pomoci vodního náhonu. Tento vodní náhon je stále funkční.

Mlýn č. 65 se nazývá jako mlýn v Nenakonicích a spadá do kategorie 1. Nachází se v katastrálním území obce Věřovany, konkrétně se jedná o místní část Nenakonice. Je zmiňován v listině z roku 1503, kdy Johanka z Krajku prodává zámek Tovačov a přilehlé panství Vilémovi z Pernštejna (Mrázková, 2016). Voda byla do mlýna přiváděna stejným způsobem jako u předchozího objektu. Budova je dochována bez větší přestavby. V katastrální mapě je budova vedena jako stavba technického vybavení.

Mlýn č. 66 se nazývá jako Svárovský mlýn a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Dub nad Moravou. První zmínka o mlýnu v této obci pochází z roku 1232, kdy část obce s mlýnem a krčmou koupil olomoucký arcibiskup Radoslav, avšak není zde specificky popsáno, jestli se jednalo o Svárovský mlýn. Jeho funkce zanikla v době první republiky, ale není specifikován konkrétní rok (Dub nad Moravou, 2025). Mlýn využíval vodu z vodního toku Blata za pomoci mlýnského náhonu. V současnosti jsou některé budovy zničené, viz obr. 51.

Obr. 51: Pozůstatky budov mlýna č. 66 v červené elipse na podkladu ortofota. (ČÚZK, 2024)

Objekt č. 67 se nazývá Blatecký mlýn nebo Kunstmühle a spadá do kategorie 1. Nachází se v katastrálním území obce Blatec. V roce 1773 dostal olomoucký vodárenský mistr František Rodeker povolení k jeho výstavbě. První doklad o existenci však pochází už z I. vojenského mapování, kde je tento objekt zakreslen. Z mlýna se ke konci 20. století stala ruina a v roce 2019 z velké části prošel demolicí (Blateckymlyn, 2022). Voda byla přiváděna pomocí vodního náhonu s názvem Morávka z řeky Moravy. V současnosti se jedná o stále funkční vodní náhon.

Objekt č. 68 se nazývá Dolní mlýn v Holici a spadá do kategorie 1. Nachází se v katastrálním území Holice u Olomouce. V pramenech neměl nikdy specifický název a je označován jako mlýn v Holici. Byl postaven v roce 1540 Václavem Škoblachem. Během švédské okupace byl mlýn značně poškozen, ale do roku 1653 se jej podařilo opravit. V roce 1684 nejspíše vyhořel, protože byla učiněna žádost o jeho rozsáhlou opravu. 21. ledna 1747 opět vyhořel a na jeho obnovu bylo dle zápisu využito 80 000 cihel. Podobně jako v jiných případech se město zavázalo pomáhat mlynáři se zabezpečením chodu objektu čištěním Hamerského náhonu nebo opravou hrází. V mlýně se mlelo obilí až do znárodnění v roce 1949 (Čermák, 1977). Po roce 1990 byl v restitucích vrácen původnímu majiteli, který obnovil mletí mouky (Svoboda, 2018). V současnosti je dochován bez větších přestaveb. Mlýn byl napájen Hamerským náhonem z řeky Bystřice, který je v současnosti stále funkčním vodním tokem. Hamerský náhon vzniknul v první polovině 16. století a fungoval i pro napájení rybníků mezi Holicemi a dnešními Novými Sady (Svoboda, 2018).

Mlýn č. 69 se nazývá Horní mlýn, Hamerský mlýn, Měďárna nebo Kupferhammermühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území Holice u Olomouce. Existence budovy je doložena již do 2. poloviny 16. století, kdy zde stál měděný hamr, z čehož je odvozen jeho německý název. V roce 1808 jeho majitel, Maxmilián Herold, dostal povolení k rozšíření i pro mletí obilí. Z tohoto důvodu se nenachází v I. vojenském mapování symbol určující mlýn. Dále je známo několik majitelů mlýna a transakčních smluv. V roce 1949 byl objekt znárodněn a přestal fungovat jako mlýn k mletí obilí (Čermák, 1977). Po roce 1989 objekt chátral a na leteckém snímku z roku 1992 již nelze nalézt jakékoliv pozůstatky. Stejně jako v přechozím případě byl napájen Hamerským náhonem z řeky Bystřice.

Mlýn č. 70 se označuje jako mlýn v Bystrovanech a spadá do kategorie 1. Nachází se v katastrálním území Bystrovany. První zmínky o existenci mlýna pochází již z roku 1444 ze sporu mezi obcí Bystrovany a mlynářem Martinem. Stejně jako v předchozích případech byl v roce 1949 znárodněn a následně přestavěn na elektrárnu (Čermák, 1982). V současnosti je

budova vedena v katastru nemovitostí jako rodinný dům. Voda byla přiváděna stále funkčním mlýnským náhonem z řeky Bystřice.

Objekty č. 71, 72 a 73 je vhodné popsat pospolu, protože všechny spadají do kategorie 3, nacházejí se v katastrálním území Bělidla a byly napájeny z řeky Bystřice. Z důvodu jejich brzkého zániku nelze dohledat konkrétní lokaci kde se tyto objekty nacházely. Jisté je, že se nacházely v dnešní Bystrovanské ulici na společném mlýnském náhonu, jehož lokaci taktéž nelze určit. Mlýn č. 71 se nazýval Olšovský, Olšový, Strakův mlýn nebo Erlenmühle. Mlýn č. 72 byl označován jako Součkovský mlýn a č. 73 jako mlýn v Trávníku. Strakův mlýn se nacházel na řece Bystřici již roku 1413, ale byl poničen povodní. V průběhu let lze v městských knihách najít různé spory týkající se tohoto objektu. Poslední zmínka pochází z roku 1570. Co se týče mlýna č. 72, roku 1547 se zde objevuje jistá mlynářka, Marta Součková, avšak prvotní zprávy o něm pochází už z roku 1535, kdy objekt utrpěl škodu zvýšením vodního stavu k zásobení holických rybníků. Záznamy končí s rokem 1574, kdy mělo dojít k dovršení splátky Jana Kučery a jeho ženy za objekt dříve patřící právě zmíněné Součkové. Mlýn v Trávníku propůjčil markrabě Jošt roku 1383 svému vrchnímu číšníkovi, Hynkovi z Valdštejna. Poslední záznam se věnuje majiteli Erasmovi Solea mezi roky 1565 až 1574 (Čermák, 1978).

Objekt č. 74 se nazývá Chválkovický mlýn nebo mlýn Olomouc a spadá do kategorie 1. Nachází se v katastrálním území Chválkovice. Byl založen v roce 1911 společníky Janem Kouřilem a Františkem Jírou (Vichrová, 2011). Roku 1913 se jejich firma dostala do finančních problémů a mlýn tedy v roce 1916 změnil v dražbě svého majitele. Stal se jím Leopold Fromowitz, který jej před 2. světovou válkou předal Ervínovi Fromowitz, jenž s celou rodinou zahynul v Osvětimi. V roce 1947 byl objekt znárodněn, a o rok později se stal součástí národního podniku Severomoravské mlýny (Harrodová, 2015). V současné době je budova průběžně revitalizována v rámci projektu Nový mlýn Olomouc, kdy se mění na prostory s obytnou, komerční a sportovní funkcí (Mlýn Olomouc, 2025).

Mlýn č. 75 se nazývá jako Klášterní, Podklášterní mlýn nebo Klostermühle a spadá do kategorie 3. Nachází se v katastrálním území Klášterní Hradisko. Byl založen nejspíše začátkem 13. století, kdy markrabě Vladislav Jindřich dovolil klášteru stavět mlýny na všech jeho panstvích. První dochovaná písemná zmínka pochází z roku 1249. S největší pravděpodobností se nacházel v místech křížení cest ulic Jablonského a Sokolovské. V další písemné zmínce z roku 1466 král Jiří z Poděbrad povolil jeho zvětšení. Mlýn byl za švédské okupace společně s klášterním Hradiskem vypálen, ale po odchodu švédských vojsk byl znovu

obnoven. V roce 1663 opat zažádal o jeho zrušení a následnou přestavbu na papírnu (Rej, 2021). Byl napájen vodním náhonem z řeky Moravy, po kterém nejsou patrné žádné pozůstatky.

Mlýn č. 76 se nazývá Lazecký mlýn nebo Laska mühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území Lazce. Prvotní zmínky o existenci mlýna pochází z roku 1298, kdy Václav II. daroval ostrov Lazce i s existujícím mlýnem klášteru sv. Kláry. V držení tohoto kláštera zůstal mlýn až do švédských válek. Následná dochovaná zpráva pochází až z roku 1655 o transakci mlýna jistému Jiřímu Martiškovi, který koupil zbytky mlýna se dvěma vodními koly a dvěma žlaby za 1 000 zlatých. K datu 7. srpna 1679 připadnul mlýn městu Olomouc. V roce 1901 došlo k poškození černovírského jezu, který již nebyl obnoven a mlýn postupně přešel na parní pohon. V noci z 9. na 10. března 1932 do základů vyhořel a k jeho dalšímu obnovení nedošlo (Čermák, 1978). V současnosti se na jeho místě výskytu nachází budova finančního úřadu. K jeho napájení byl využit současný Mlýnský potok.

Objekt č. 77 se nazývá Hejčínský mlýn a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území Hejčín. První písemná zmínka pochází z roku 1304. Tehdejší Hejčín i s mlýnem spadl pod majetek kláštera Hradisko. V roce 1534 vznikla smlouva, podle které měl zdejší mlynář platit městu pravidelný poplatek ve výši jedné kopy grošů za využívání vody. Mlýn byl v době švédských válek zničen, a k jeho obnovení došlo v roce 1657. Roku 1909 objekt vyhořel a při této události bylo rozhodnuto o nahrazení vodních kol Francisovými turbínami. O dva roky později mlýn získala Společenská elektrárna v Hejčíně, které jej přebudovala na vodní elektrárnu. Elektrárna zanikla krátce po znárodnění v průběhu 50. let 20. století (Čermák, 1978; Hejčín, 2025). Pro chod objektu byl využíván Mlýnský potok.

Objekty č. 78, 79 a 80 se nazývají jako Špitálský mlýn č.1, č.2 a č.3 a všechny spadají do kategorie 3. Nacházely se v katastrálním území Olomouc-město mezi ulicemi Dobrovského a Koželužská. První písemná zmínka o objektu v této oblasti pochází z roku 1363. V roce 1408 již v oblasti prokazatelně existovaly alespoň dva mlýny, které patřily mlynáři Stoškovi a Maršíkovi. Důkazem této existence je zápis ze sporu o vodu v mlýnském náhonu. Zápis z doby kolem roku 1430 zmiňuje možnou existenci mlýna třetího. V tomto roce spadl do majetku špitálu svatého Ducha. V průběhu 16. století existuje v pramenech několik různých mlynářů a záznamů s nimi spojenými, avšak pro 17. století již množství záznamů o fungování mlýnů značně upadlo. Uvádí se, že nejspíše byly všechny tři v provozu ještě před rokem 1640, protože jsou zakresleny na plánu okolí města. K jejich destrukci došlo nejspíše v období švédských válek, po jejichž konci již nebyly znovu obnoveny z důvodu jejich absence na plánu městských hradeb z roku 1686 (Čermák, 1978).

Mlýn č. 81 se nazývá jako Jakubský mlýn nebo Jacobi mühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území Olomouc-město. Konkrétně se jedná o lokaci v Bezručových sadech v místech mezi rektorátem Univerzity Palackého a Mlýnským potokem. První písemná zmínka o jeho existenci pochází z roku 1213, kdy jej olomoucký biskup předává s dalším majetkem klášteru svatého Petra. Podle smlouvy z roku 1262 měl jeho majitel, jistý měšťan Jindřich, povinnost mlít veškeré obilí pouze pro klášter. Taktéž zde bylo uvedeno, že v případě zřízení nového mlýna vedle již existujícího připadne tento nový mlýn do majetku kláštera. Z roku 1299 pochází falzum, podle kterého Václav II. potvrzuje klášteru držbu dvou mlýnů. Ze 16. století pochází stejně jako v případě předchozích mlýnů hned několik záznamů. Týkají se změn mlynářů nebo sporů mezi jednotlivými mlýny nacházejícími se na Mlýnském potoce. S největší pravděpodobností byl objekt během švédských válek vypálen. Od roku 1666 je zde doložena působnost dalších mlynářů, tudíž byl rychle obnoven. Následně lze dohledat záznamy o jeho zničení z doby pruského obléhání Olomouce a jeho znovuoobnovení. Posledním majitelem objektu bylo město Olomouc, které jej k datu 28. června 1909 odkoupilo za účelem jeho zrušení. Mlýn nakonec dne 31. října 1909 do základů vyhořel a jeho zbytky byly odklizeny (Čermák, 1978).

Objekt č. 82 (obr. 52) se nazývá Kamenný nebo Passingerův mlýn a spadá do kategorie 1. Nachází se v katastrálním území Olomouc-město. První zmínka pochází z roku 1321 v listině, ve které se zmiňuje most přes příkop (mlýnský náhon, označován jako Dolní Morava) v blízkosti Kamenného mlýna. V další zmínce z roku 1355 je zmíněn jistý Peczold, který v tomto mlýně šidil lidi na obilí. Do správy města se dostal 26. listopadu 1482 společně s lázněmi a loukou u Horky nad Moravou z držení vyškovského hejtmana Marka z Bučic. Během třicetileté války nebyl jako jeden z mála mlýnů zničen, protože se nacházel za městskými hradbami. V roce 1729 bylo mlynáři dovoleno mlít pивní slad. Během pruského obléhání Olomouce v roce 1758 objekt vyhořel. Dne 16. února 1760 město přenechalo jeho pozůstatky Janu Jiřímu Friementovi s podmínkou, že postaví mlýn nový a následně z něj bude odvádět roční pronájem ve výši 1 000 zlatých. Původní objekt stál na pravém břehu náhonu a tento nový se přesunul na jeho levý břeh. V roce 1841 město kladlo velký důraz, aby zdejší mlynář vycházel vstříc požadavkům měšťanů, městským pekařům a pivovaru. K datu 28. července 1875 přešlo vlastnické právo Mořici Passingerovi, po kterém objekt zdědil i svůj druhý název. V 80. letech 19. století došlo k transformaci pohonu z vodního kola na turbínu, která sloužila k mletí obilí i výrobě elektrické energie. 25. června 1941 přešlo vlastnické právo z rodiny Passingerů na město Olomouc. Při znárodnění v roce 1949 přešlo vlastnictví pod

Severomoravské mlýny. V současnosti budova spadá do soukromého vlastnictví (Město Olomouc, 2009).

Obr. 52: Passingerův mlýn na fotografii z roku 1895. (Rej.cz, 2022)

Mlýn č. 83 se nazýval Sladový mlýn, Kuttelmühle nebo Malzmühle a spadá do kategorie 3. Nacházel se v katastrálním území Olomouc-město a od lokace mlýna č. 82 byl vzdálen zhruba 180 až 200 metrů směrem k olomoucké Tržnici. První písemná zmínka pochází z roku 1389, kdy v listině mlýn se zahradou u vody prodal markrabě Jošt jistému Václavu Kralickému do dědičného držení. Následně je tento objekt v průběhu 15. století zmiňován v několika transakčních listinách. V roce 1498 přešlo jeho vlastnictví do rukou města. Z průběhu 16. století je známo několik mlynářů, kteří v tomto objektu působili. Záznamy o Sladovém mlýně končí rokem 1611, kdy byl ve vlastnictví mlynáře Jana Groma, avšak z jiných písemností je stále doložena jeho existence. Stejně jako předchozí mlýn přežil švédské války, protože se nacházel za městskými hradbami. V souvislosti s opravou poničených hradeb rozhodla městská rada v roce 1680 o jeho zrušení (Čermák, 1977). Byl napájen ze stejného vodního náhonu jako mlýn Passingerův.

Mlýn č. 84 se nazývá jako Nový mlýn, Raabův mlýn, Kadlecův mlýn nebo Neumühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území Olomouc-město v místech, kde v současnosti stojí obchodní dům Šantovka. První zmínka pochází z roku 1456, avšak jeho možná existence se předpokládá už v dřívějších letech, protože roku 1314 dovolilo město dvěma lokátorům, Rudolfovi z Rudolfsdorfu a Jindřichovi ze Svatonsdorfu, založit Nové Sady a postavit zde i mlýn. K datu 31. července 1500 koupilo objekt město od mlynářky Marty za 700 zlatých a tuto částku jí splácelo až do roku 1512. V tomto roce je poprvé označen jako mlýn „Nový“. Mlýn byl v době švédských válek zničen. Ke znovuuvvedení do provozu došlo v roce 1680 za účasti významných hostů. Během výstavby barokní pevnosti jej chtěli vojenští představitelé zbořit, k čemuž nakonec nedošlo. Během pruského obléhání města došlo k jeho destrukci, avšak roku 1763 došlo k jeho obnovení. Roku 1914 došlo k jeho modernizaci instalací Francisovi turbíny. Dalším důležitým milníkem byl odkup objektu Hanáckými mlýny v roce 1937 a v následujících letech nechala společnost k objektu přistavět obilné silo. V roce 1949 se dostal do správy národního podniku Severomoravské mlýny (Čermák, 1977). Mezi roky 2009 až 2010 došlo k jeho demolici a byl zde vystavěn již zmíněný obchodní dům. S touto událostí se váže i úprava vodního koryta mlýnského náhonu. Jako jediný dochovaný pozůstatek lze považovat obilné silo, které bylo v letech 2005 až 2007 přestavěno na obytné prostory (Beran, 2009).

Objekt č. 85 je znám hned pod několika názvy, např. Salzerův, Fojtský, Václavský, Vectorův mlýn nebo Salzamühle, a spadá do kategorie 3. Nacházel se v katastrálním území Olomouc-město, poblíž soutoku Mlýnského potoka a hlavního toku řeky Moravy, viz obr. 53. Jeho existence se váže pravděpodobně již do 13. století, kdy spadal do majetku olomouckého fojství, protože první olomoucký fojt Štěpán měl od panovníka propůjčeny pozemky s lidmi pod Michalským vrškem i se dvěma mlýny (Salzerovým a Sladovým). Od roku 1343 až do počátku 16. století existuje několik různých doložených vlastníků a částek jednotlivých transakcí, týkajících se tohoto objektu. Během švédských válek byl, stejně jako jeho předchůdci, zničen a k obnovení došlo až mezi roky 1686 až 1688. Z důvodu výstavby barokní pevnosti byl často odstaven z provozu a roku 1755 byl společně s blízkou papírnou v dezolátním stavu. Jeho nový majitel, František Semler z Horky, jej dostal za sníženou cenu, avšak musel se zavázat k opravě obou objektů. Během pruského obléhání byl objekt zbourán a v roce 1768 znovu uveden do provozu. V roce 1841 proběhla dohoda mezi městem a vojenskou správou o jeho výkupu a zbourání (Čermák, 1977). V současnosti se v těchto místech nachází městská plynárna.

Obr. 53: Nový mlýn (č. 84) a Salzerův mlýn (č. 85) v mapách stabilního katastru. (ČÚZK, 2023)

Objekt č. 86 se označuje jako mlýn na Povlu a spadá do kategorie 3. Nachází se v katastrálním území městské části Povel. Jeho existence je zmiňována již v roce 1286, kdy měl patřit olomouckému kanovníkovi. Další zmínka pochází z roku 1325. V roce 1870 byly objeveny jeho kamenné základy při kopání písku u rybníka zvaném Na Pažitě, který byl zasypán v 60. letech 20. století. Původně stál na křížení polních cest z ulice Mišákovy a Holečkovy. Z roku 1363 pochází i zmínka o mlynáři Martinovi z Povlu. Mlýn pravděpodobně brzy zanikl, protože se o něm nedochovaly žádné další písemné záznamy (Čermák, 1977).

Mlýn č. 87 se nazývá Schitkův mlýn a spadá do kategorie 3. Nachází se v katastrálním území Nové Sady. Před rokem 1785 v těchto místech stála papírna, kterou Josef Schitko koupil v roce 1788, a o dva roky později zde vybudoval mlýn. Mlýn zanikl zhruba v polovině 19. století, protože na plánu města z roku 1871 a v gruntovní knize již není uveden. Společně se Schitkem je tento objekt spojován se jménem Josefa Prachtla, který jej roku 1824 získal do svého majetku (Čermák, 1978). Voda byla přiváděna z řeky Moravy vodním náhonem.

Objekt č. 88 se nazývá Bartoškův mlýn nebo Kupferhamer mahl mühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území Nové Sady a sousedil s předchozím objektem. Dne 6. března 1762 se jistý František Semler zavázal, že na místě bývalého měděného hamru vybuduje obilný mlýn v hodnotě asi 3 500 zlatých. Semler však záhy umírá a objekt přechází pod správu jeho ženy, Justiny. Ta jej v roce 1775 přenechává svému novému manželovi, Josefu Schitkovi. V roce 1804 jej získává do vlastnictví Josef Prachtl. Kolem roku 1900 mlýn vyhořel

a následně měl být obnoven. V roce 1910 byl v rámci regulace řeky Moravy vykoupen a zbourán (Čermák, 1978).

Mlýn č. 89 se nazývá Varhošťský mlýn a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Velká Střelná. Podle Krejčové (2015) se tento mlýn poprvé objevil v gruntovní knize z roku 1645. Ke konci 18. století se dostal do držení rychtářské rodiny Bayerů. Mlýn s obytnou budovou byl zničen v roce 1948, kdy jej armáda využila jako strategický cíl bombardérů. K jeho pohonu byl využíván Varhošťský potok.

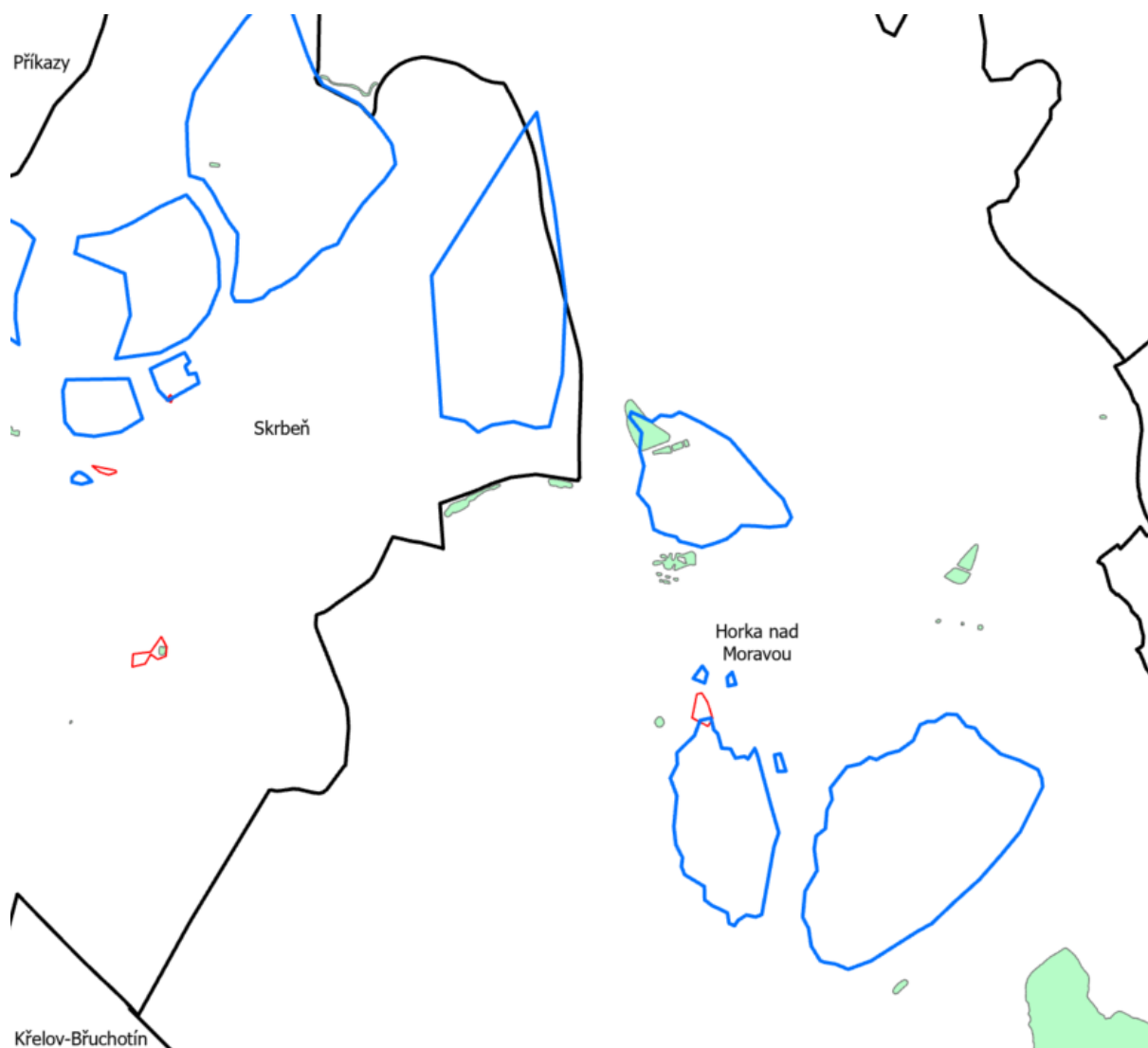
Objekt č. 90 se nazývá Dolský mlýn nebo Tiefgrundmühle a spadá do kategorie 2. Nachází se v katastrálním území obce Velká Střelná. Mlýn je stejně jako jeho předchůdce viditelný na mapách I. vojenského mapování. Voda do něj byla přiváděna z vodního toku Hluboček nepatrným vodním náhonem.

6.2.2 Fragmenty rybníčních soustav

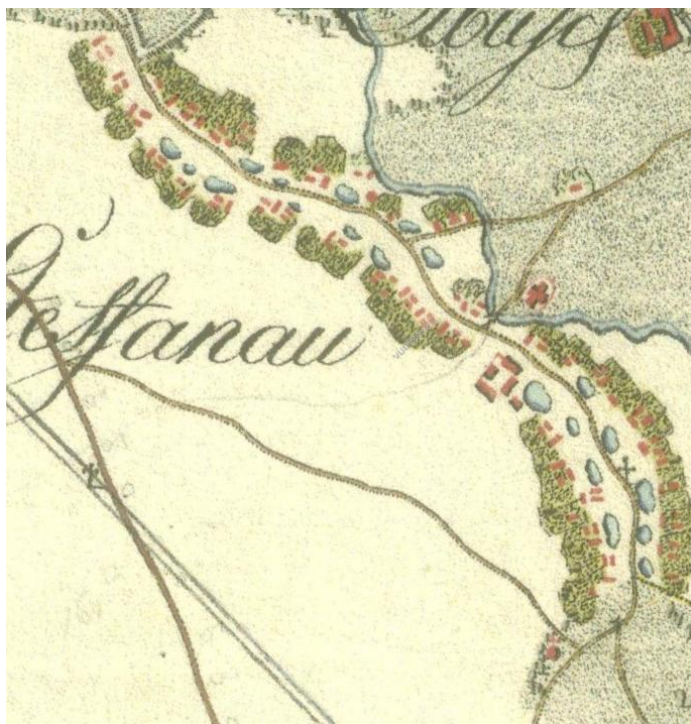
Pro popsání fragmentů rybníčních soustav nacházejících se v SO ORP Olomouc poslouží dvě vektorové vrstvy. První z nich je pojmenovaná jako rybniky_I_VM a reprezentuje výskyt rybníků v době prvního vojenského mapování (proběhlo mezi roky 1764 a 1768). Druhou vrstvou je rybniky_stab_kat a znázorňuje stav v době vytváření stabilního katastru (pro Moravu a Slezsko roky 1824 až 1836). První vojenské mapování a mapy stabilního katastru jsou vybrány z důvodu úpadku rybníkářství od druhé poloviny 18. století, kdy se jejich provoz stával ekonomicky neudržitelným, a taktéž jsou na nich tyto vodohospodářské objekty naposledy reprezentativně zaznamenány (Pavelková a kol., 2014).

Hlavní rozdíl v těchto dvou obdobích lze popsat hned z počátku. V době prvního vojenského mapování se ještě stále vyskytovaly několikanásobně větší rybníky, ze kterých se po jejich zrušení staly zemědělsky obdělávané plochy, kdežto v době pořizování Císařských otisků stabilního katastru se již vyskytují pouze prostorově drobné objekty, které se nachází především v intravilánech tehdejších obcí, viz obr. 54. Tento rozdíl velikostí hraje důležitou roli ve výskytu reliktních rybníků, jelikož v případě prostorově velkých objektů lze obvykle zjistit jejich původní rozsah a fragmenty v podobě zbytků hrází a terénních deformací na snímku DMR 5G, nebo případně při průzkumu terénu (Wiesner, 2023).

Co se týče malých objektů v intravilánech obcí, tak je třeba neopomenout přestavbu intravilánů jednotlivých obcí do dnešní podoby, kdy v mnoha případech došlo ke zrušení drobných vodohospodářských objektů a následnému využití plochy k výstavbě nových obytných objektů, což vyplývá z porovnání vrstvy rybniky_stab_kat a současného vymezení vodních ploch podle směrnice INSPIRE. Taktéž je důležité neopomenout kvalitu zaznamenaných dat, kdy lze uplatnit obecné pravidlo, že s rostoucím stářím mapových zdrojů klesá jejich přesnost. Například v mapách I. vojenského mapování nejsou zaznačeny všechny objekty nebo jsou zaznačeny v jiném prostoru. Konkrétním příkladem může být výskyt rybníků v obci Štěpánov, kde se nachází řada drobných vodohospodářských objektů a jako vodící linie by mohla sloužit zdejší silnice, viz obr. 55 a 56. V mapách I. vojenského mapování lze v této obci nalézt 20 vodohospodářských objektů, kdežto mapy stabilního katastru jich znázorňují 25 a jsou při využití silnice jako vodítka zaznačeny v jiných místech. Vzhledem ke kvalitě dat je vhodnější upřednostnit stabilní katastr jako reprezentativnější zdroj informací.

Obr. 54: Porovnání ploch rybníků v době I. voj. mapování (hranice jsou vytyčeny modrou linií), v době pořízení císařských otisků (hranice jsou vytyčeny červenou linií) a v současnosti (zelená plocha ohraničená šedou linií). Černou linií jsou vyznačeny hranice obcí. (©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016; ČÚZK, 2023)

Obr. 55: Znáznornění vodohospodářských objektů v obci Štěpánov v I. vojenském mapování. (VÚGTK, 2016)

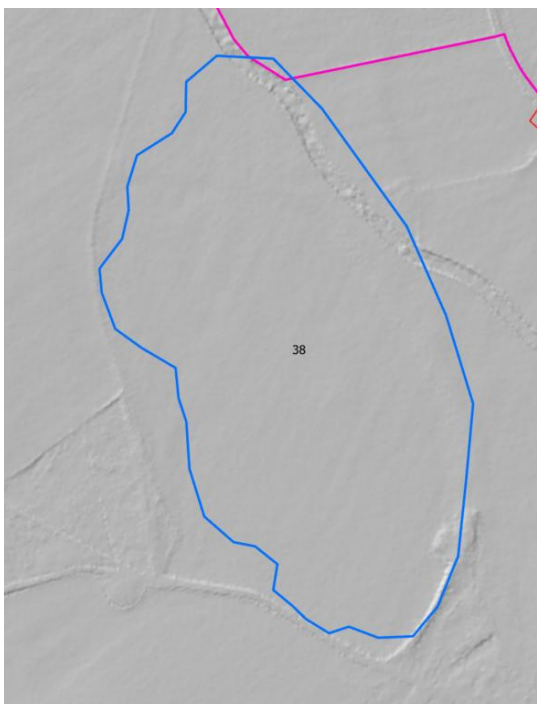

Obr. 56: Znáznornění vodohospodářských objektů za pomoci červeného polygonu v obci Štěpánov v mapách stabilního katastru. (ČÚZK, 2023)

Celkově se na území SO ORP Olomouc nachází v době prvního vojenského mapování 77 zaznačených vodohospodářských objektů, k čemuž je potřeba připočítat již zmíněných 20 objektů ze Štěpánova, které nelze jasně zaznačit do mapy z důvodu nemožného georeferencování kvůli absenci vodících bodů. V mapě stabilního katastru se těchto objektů nachází 155 včetně objektů ze Štěpánova. Z těchto čísel vyplývá, že v prvním vojenském mapování je zaznačeno zhruba o třetinu objektů méně, což koliduje s tvrzením o úpadku rybníkářství v průběhu druhé poloviny 18. století, avšak je potřeba brát v potaz mnohem vyšší přesnost záznamu, nicméně všechny velké rybníky v tomto mezidobí zanikly.

Z výše uvedených skutečností bude pro zpracování reliktních rybníků využito pouze několika vzorových příkladů velkých objektů z prvního vojenského mapování, jejichž číslování odpovídá v atributové tabulce vrstvy rybniky_I_VM atributu „oznaceni“.

Na obr. 57 lze vidět pozůstatky rybníka č. 38 na podkladu snímku DMR 5G, který se nachází v katastrálním území obce Štěpánov. V přibližné lokalitě jeho výskytu lze v současnosti pozorovat terénní depresi a zbytky hráze, které v minulosti i v současnosti sloužily jako pozemní komunikace (obr. 59 a obr. 60). Hranice tohoto objektu lze identifikovat i po proložení na mapu stabilního katastru, viz obr. 58. Plocha je v současnosti využívána jako orná půda. Obdobná tvrzení lze použít i v případech objektů č. 39, 40, 41 nebo 42. Například u objektu č. 39 lze jeho existenci doložit i místním pojmenováním lokality v mapách stabilního katastru, ve kterých je uváděna jako „Nowy Rybnjk“. Objekty č. 39 a 40 prochází hranice SO ORP, avšak v tomto případě byly započítány do zájmového území. První písemné zmínky o založení rybníků v této oblasti pochází z let 1446 až 1459, kdy jej nechal vybudovat jistý Mikuláš Rys z Klášterního Hradiska za 150 hřiven (Hurt, 1960; Wiesner, 2023).

Obr. 57: Znázornění plochy rybníka (modrá linie) č. 38 z I. vojenského mapování v obci Štěpánov na podkladu DMR 5G. Při dolní hranici obrázku lze zřetelně identifikovat relikv hráze. Růžovou linií je znázorněna hranice zájmového SO ORP. (ČÚZK, 2023)

Obr. 58: Znázornění lokality rybníka č. 38 v mapě stabilního katastru. (ČÚZK, 2023)

Obr. 59: Relikt hráze rybníka č. 38. V současnosti je po ní vedena pozemní komunikace. (Wiesner Jakub, březen 2023)

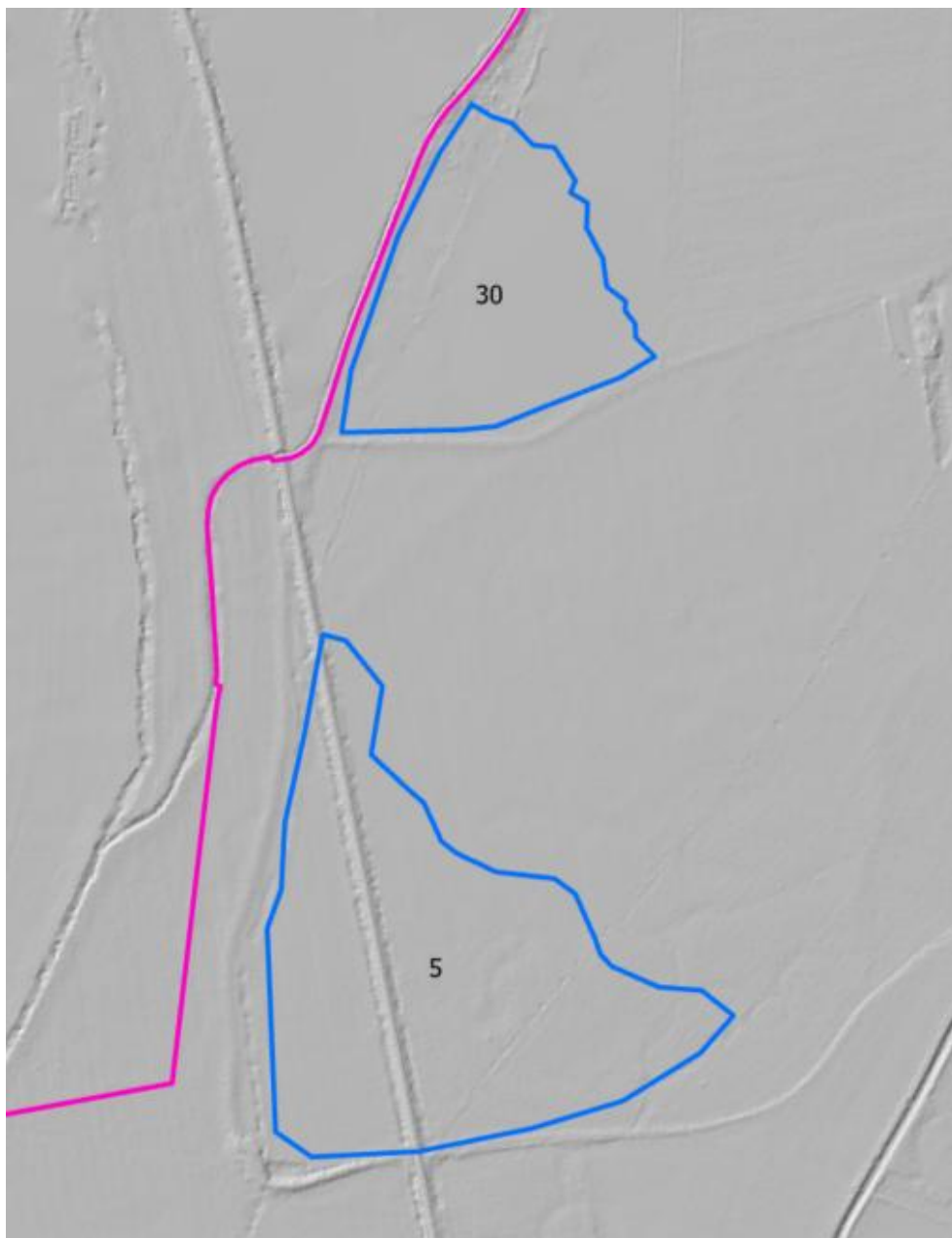
Obr. 60: Relikt hráze rybníka č. 38. V současnosti je po ní vedena pozemní komunikace. (Wiesner Jakub, březen 2023)

Dalším příkladem rybníka se zjistitelným reliktem v současnosti je objekt č. 35 v blízkosti Moravské Huzové, která v současnosti spadá do katastrálního území obce Štěpánov. Prvotní zmínka o existenci rybníka pochází z roku 1411 (Štěpánov, 2025) a v krajině jej nelze rozeznat. Jeho přesnou lokalitu lze doložit pouze podle snímku DMR 5G, viz obr. 61, na kterém lze vidět patrnou terénní deformaci. Stejně jako v minulém případě je plocha využívána jako orná půda.

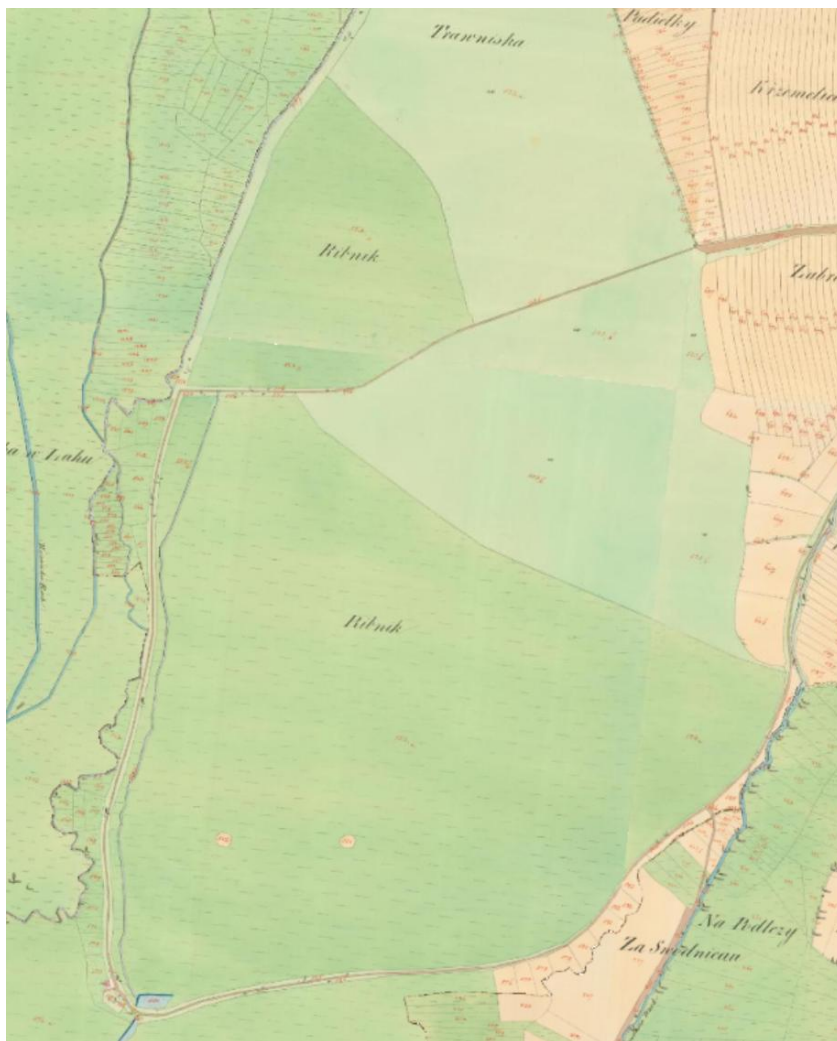

Obr. 61: Znárodnění hranic rybníka č. 35 na snímku DMR 5G v oblasti Moravské Huzové. Na tomto snímku je rozeznatelná terénní deformace při jeho dolním okraji, což lze vysvětlit jako reliktní hráze. (ČÚZK, 2023)

Rybníky č. 30 a 5 v katastrálním území obce Bohuňovice dříve spadaly pod obec Moravskou Loděnici. První zmínky o existenci rybníků v této oblasti pochází z roku 1407 (Wiesner, 2023). Po obou těchto rybnících lze najít zřetelné pozůstatky na snímku DMR 5G, viz obr. 62, avšak jsou protnuty železničním náspem. Na reliktní hráze se v současnosti nachází pozemní komunikace. Lokality jsou identifikovatelné i ve stabilním katastru, kde jsou dvě pojmenování „Ribnik“, viz obr. 63.

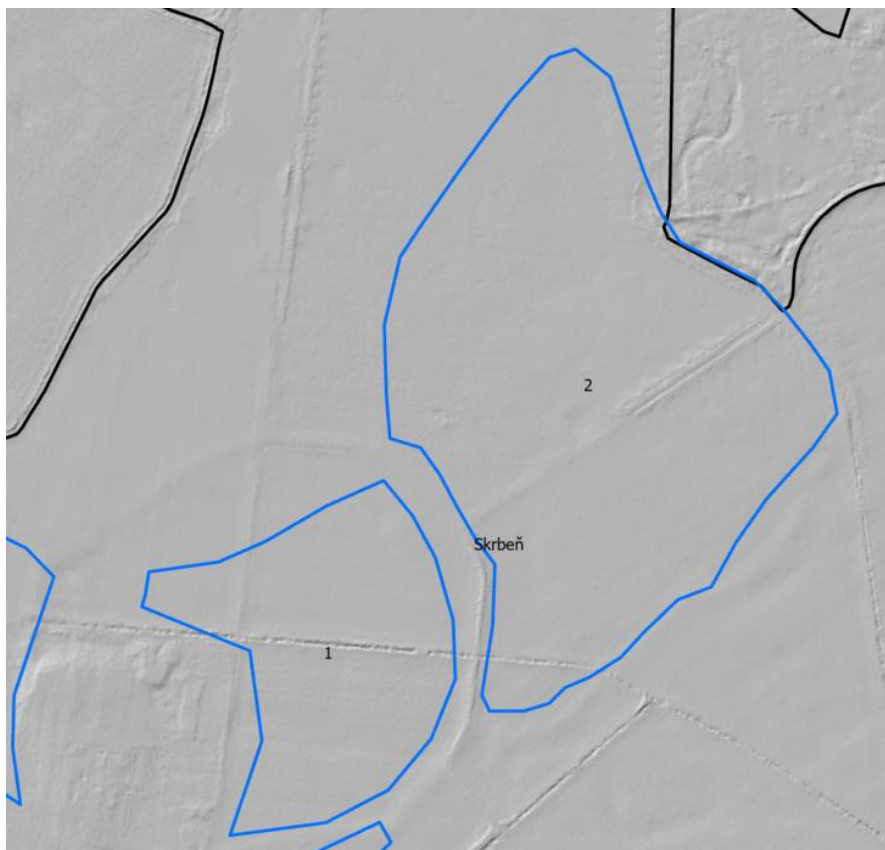

Obr. 62: Plochy rybníků č. 5 a 30 na podkladu snímku DMR 5G s patrně viditelnými relikty hrází a železničním náspem, který oblast protíná. Růžovou linií je znázorněna hranice zájmového SO ORP Olomouc. (©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016; ČÚZK, 2023)

Obr. 63: Místní pojmenování ploch po rybnících č. 5 a 30 ve stabilním katastru. (ČÚZK, 2023)

Co se týče rybníků v katastrálním území obce Skrbeň, tak zde se nacházely objekty č. 1 až 4 a č. 31 až 33. Zmíněná trojice rybníků č. 31 až 33 po sobě nezanechala žádné reliкty, protože se jejich hráze nacházely v současném zastavěném intravilánu obce. Hráz rybníka č. 4 byla v době kolektivizace rozorána a není patrná, avšak pro rybníky č. 1, 2 a 3 platí, že jejich lokaci lze na snímku DMR 5G rozeznat podle jasné terénní deformace, viz obr. 64. V mapách stabilního katastru lze najít 4 lokality, které ve svém pojmenování obsahují slovo rybník. Jedná se o Stary Ribnik, Nowy Ribnik a dvakrát Neu Kirnveiner Teich, kde slovo teich v překladu z němčiny značí rybník. Prvotní zmínky o existenci rybníků pochází podle obecní kroniky (1967) z 16. století, avšak není zde specifikován konkrétní rok.

Obr. 64: Terénní deformace způsobená existencí rybníků v katastrálním území obce Skrbeň (hranice kat. území je znázorněny černou linií). (©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016; ČÚZK, 2023)

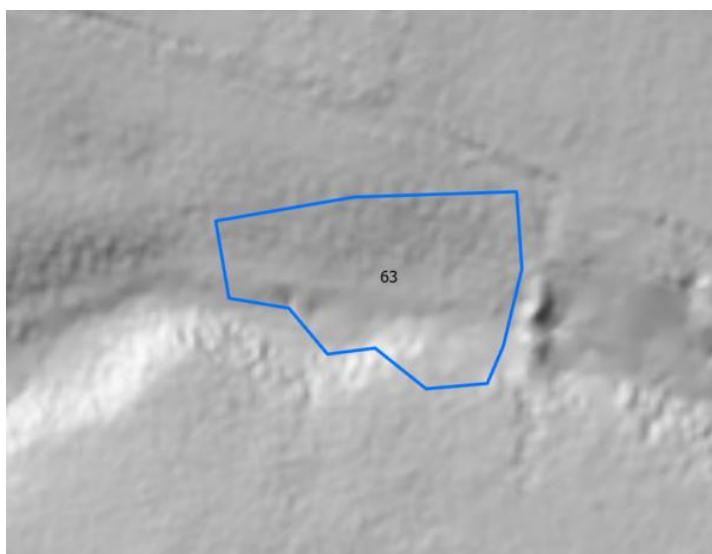
Po následující trojici větších rybníků č. 34, 46 a 47 v katastrálním území obce Horka nad Moravou nelze v současnosti dohledat žádné pozůstatky. Rozloha intravilánu obce se zvýšila natolik, že se mimo něj nachází akorát hráz rybníka č. 47, avšak není identifikovatelná z důvodu výrazné zemědělské činnosti v oblasti. Nicméně prvotní zmínky o rybnících pochází z konce 13. století, a to konkrétně pro místní část Sedlisko (Bartoš, 2001). Ve stabilním katastru se nachází plocha s pojmenováním Pansky Ribnjky.

Největší rybníční soustavu lze nalézt v katastrálním území Holice u Olomouce, kde lze nalézt rybníky č. 6 až 12 a č. 14. Jedná se o intenzivně využívanou zemědělskou půdu nebo zastavěné lokality, tudíž jejich relikty nelze jednoznačně určit. Jediný fyzicky rozpoznatelný pozůstatek lze najít v případě rybníka č. 12, kdy východní část hráze zůstala zachována jako pozemní komunikace a území, kde se vyskytovala jeho západní část je pojmenována jako „Luční rybník“. Rozpoznatelným reliktem v případě objektu č. 14 je místní pojmenování „Při Rybníku“ a „U Hráze“. Existence holických rybníků se vztahuje i na Hamerský náhon zmíněný v předchozí podkapitole, jehož pomocí byla přiváděna voda z řeky Bystřice. Vznik prvního rybníka se v této oblasti váže k roku 1462, byl pojmenovaný jako Starý rybník a napájela jej řeka Týnečka. Novější rybníky pocházejí z první poloviny 16. století a napájel je již zmíněný

Hamerský náhon (Koudela, 2004). Pojmenování rybníků lze nalézt i v mapách stabilní katastru, kde se objevují jména jako Zakopa, Zahumenek, Koniar, Zakowetz nebo hrubi Rybník.

Další větší rybníky č. 56 a 57 lze nalézt v katastru obce Věrovany, přičemž přibližně polovina jejich plochy zasahuje mimo zájmové území SO ORP. V současnosti se v jejich lokalitě nachází zemědělsky využívaná půda. V případě katastrálního území Tovačov nacházející se mimo zájmové SO ORP jde o Hradecký, respektive Křenovský rybník, přičemž zde, stejně jako v předchozím případě, nezůstaly žádné fyzické pozůstatky po rybnících pocházejících z dob prvního vojenského mapování.

Posledním rybníkem s jasně rozeznatelným reliktem je rybník č. 63 nacházející se v katastrálním území Náměšť na Hané. Na snímku DMR 5G je zřetelně rozeznatelný zbytek jeho hráze, viz obr. 65.

Obr. 65: Lokalita rybníka č. 63 s torzem hráze v pravé části snímku. (ČÚZK, 2023)

Ačkoliv byl v celém SO ORP Olomouc zjištěn vysoký počet rybníků, v současné krajině se dochoval pouze zlomek jejich fyzických reliktů. Tento stav lze odůvodnit především intenzivní zemědělskou činností, během které se při kultivaci polí narušuje původní modelace reliéfu. Dalším faktorem je rozsáhlá zástavba v důsledku blízkosti krajského města Olomouc. Mnohem častěji než fyzické reliktů se do současnosti dochovalo místní pojmenování lokalit, které dokládá historickou existenci rybníků.

6.3 Fragmenty historické sídelní krajiny

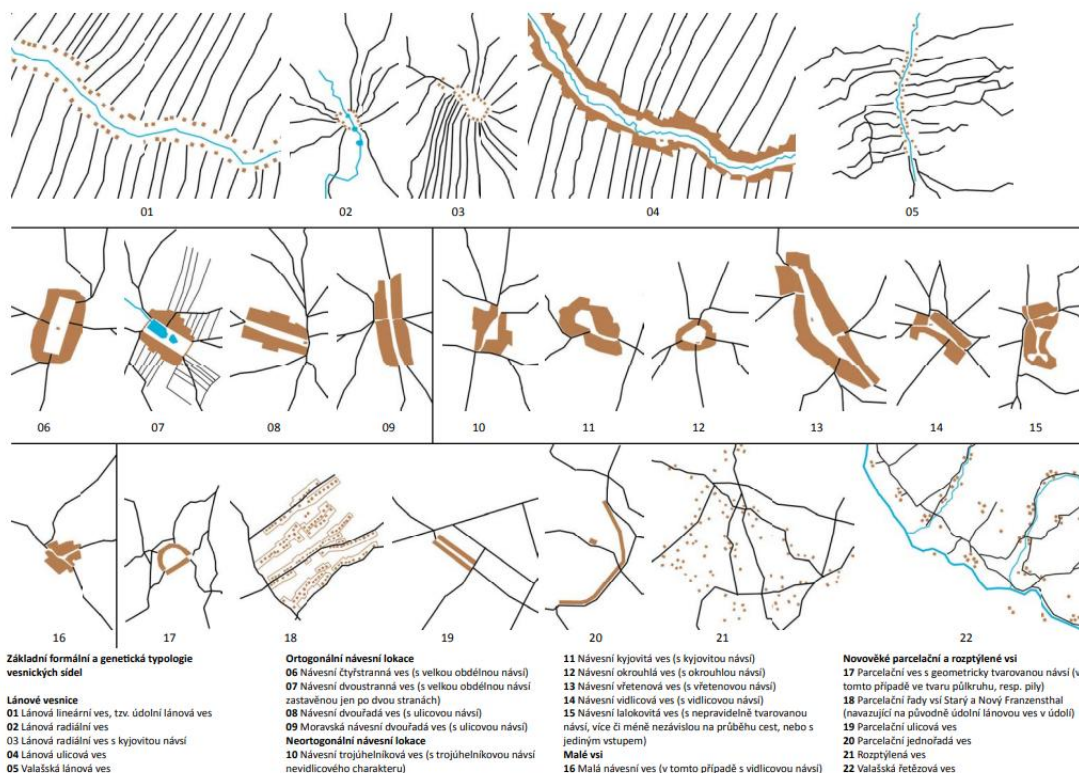
Historická sídelní krajina je výsledkem dlouhodobé koexistence a interakce člověka s přírodním prostředím. Poloha sídel byla od nepaměti determinována především fyzicko-geografickými podmínkami. Toto tvrzení neplatí pouze pro oblast Mezopotámie, která je označována za kolébku lidské civilizace, a kde došlo k prvotnímu sídelnímu rozkvětu, ale například i pro oblast českých zemí v době středověku během vnitřních kolonizací státu. Konkrétním příkladem může být zakládání sídel blízko vodního zdroje, jelikož bez vody lidstvo zkrátka nedokáže přežít.

Velká část dochovaných půdorysů českých sídel má typické znaky podle doby, ve které daná sídla vznikala, způsobu původního vyměření sídla, a také se vážou na příslušný region, např. vesnice v oblasti Valašska vznikaly během tzv. valašské kolonizace a mají svůj specifický tvar půdorysu (Dohnal, Škabrada, 2015).

Nejpodrobnější zákres půdorysu sídel lze nalézt až v mapách stabilního katastru, tudíž lze s jistotou konstatovat, že od založení sídla (pro SO ORP Olomouc je typické zakládání mezi 11. a 14. stoletím) do doby pořízení těchto map došlo v mnoha případech ke značné proměně sídla. Z tohoto důvodu jsou velmi oceňovány archeologické nálezy a záznamy zjištěné během archeologického výzkumu dané lokality (Dohnal, Škabrada, 2015).

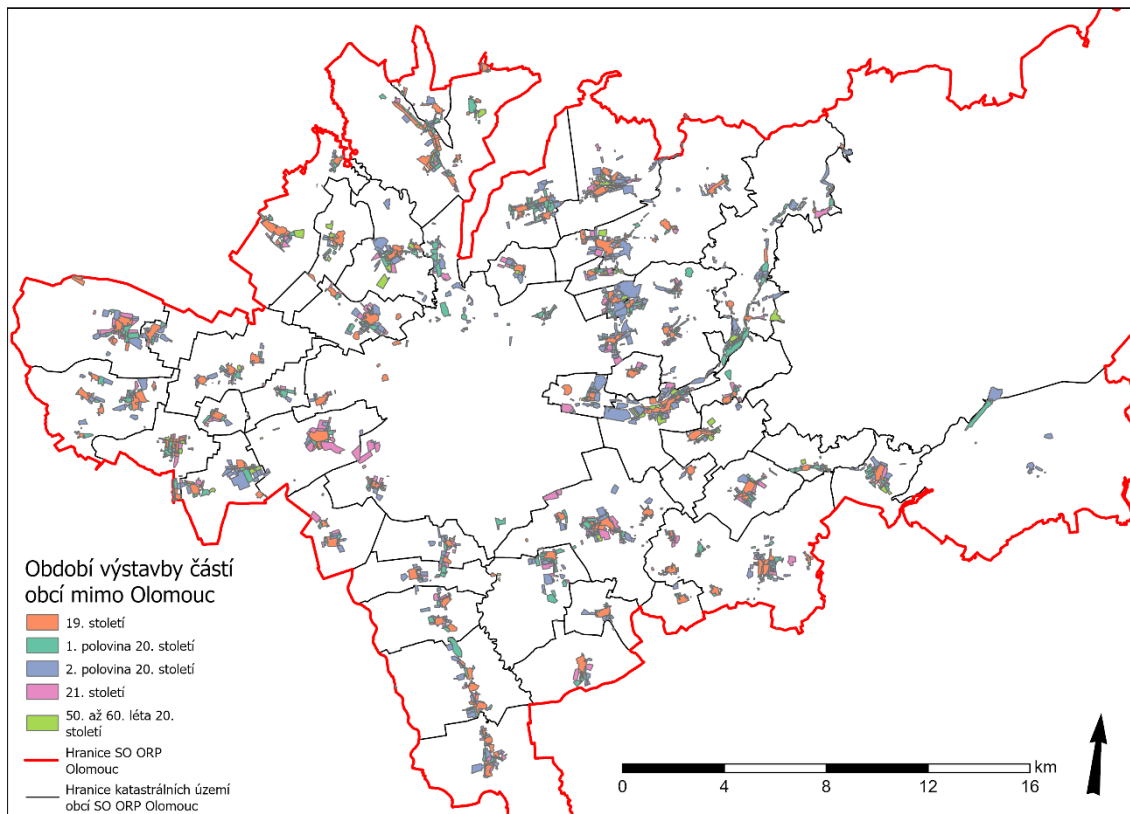
Fragmenty historické sídelní krajiny zpracovali zaměstnanci Magistrátu města Olomouc v souvislosti se zjišťováním urbanistických hodnot vyskytujících se v celém SO ORP Olomouc. Vytvořili komplexní vektorovou vrstvu, jejíž plošný aspekt postavili na datech z Císařských otisků stabilního katastru. K určení půdorysných typů dochovaných historických jader obcí využili metodiku Karla Kuči, viz obr. 66. Tuto metodiku lze dohledat v Atlase krajiny České republiky z roku 2009 v kapitole č. 3, která je pojmenována jako Historická krajina. Pracovníci magistrátu se kromě půdorysných typů sídel pokusili zachytit také již zmíněnou urbanistickou hodnotu a dobu vzniku daného sídla. Bohužel jimi využitá metodika tvorby dat již nebyla zcela precizní, a to především z důvodu chybného zápisu parametrů dat pro jednotlivé atributy. V atributové tabulce vytvořené vrstvy se například vyskytují prázdné buňky, překlepy nebo nejednotná pojmenování. Taktéž nelze opomenout výskyt prvků nevhodných pro identifikaci sídelní struktury, např. mlýn, bývalý mlýn nebo zaniklý mlýn. V neposlední řadě je důležité zmínit absenci dat pro oblast vojenského újezdu Libavá. V této oblasti se v současnosti sice již žádná sídla nenachází, avšak nelze opomínat jejich vývoj do konce 40. let 20. století. Z map stabilního katastru lze typologii zdejších sídel určit v dostatečné míře. Karel Kuča

zájmovou oblast SO ORP rozdělil do dvou kategorií podle průběhu kolonizace. Západní část území se nachází v kategorii *různorodé kolonizace* a sídla se zde vyvíjela v různých dobách, a tím pádem nelze určit dominantní půdorysný typ. Východní část území SO ORP byla kolonizována především ve 13. století německým obyvatelstvem a pro tuto kolonizaci vyšších poloh je typickým půdorysem lánová lineární ves, což je viditelné i ve zmíněných Císařských otiscích stabilního katastru.

Obr. 66: Základní formální a genetická typologie půdorysů sídel. (Karel Kuča, 2016)

Pracovníci Magistrátu města Olomouc z jimi zpracované vrstvy následně vychází i v další vektorové vrstvě, která popisuje vývoj jednotlivých sídel až do současnosti, viz obr. 67. Tato novodobá vrstva je již mnohem podrobnější a v atributové tabulce je například uveden typ zástavby (řadová, plošná, solitérní atd.), výška zástavby a zahrnuje i proměnu sídla v novodobém období. Opět se zde vyskytují neduhy zmíněné již v první vrstvě. Samotné rozsahy polygonů jader obcí se mění, protože jsou upraveny podle současného stavu a stupně dochovanosti. Dalším zjištěným poznatkem je, že by se v této vrstvě měla dle slov pracovníků magistrátu nacházet pouze zástavba mimo statutární město Olomouc, což podle obr. 67 neplatí, jelikož některé polygony se v jeho území vyskytují.

Obr. 67: Ukázka z vektorové vrstvy poskytnuté zaměstnanci olomouckého magistrátu. (©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016; Magistrát města Olomouc, 2025)

6.4 Fragmenty historické cestní sítě

V prehistorickém období byl pohyb a cestování motivován sledováním migrace zvířete a sháněním surovin. V zemědělském pravěku se vztahy mezi komunitami propojovaly díky obchodování a výměně surovin. Dálkové kontakty byly rovněž podpořeny obchodem se solí. V eneolitu došlo k významnému pokroku v dopravě díky domestikaci koní a vynálezu vozu, což vedlo k potřebě udržovaných cest. V době bronzové a halštatské se rozšířily obchodní trasy a vznikla hustá síť komunikací, která propojila různé oblasti. Cesty byly využívány nejen k obchodování komodit, ale hrály důležitou roli i z militárního aspektu. Příkladem může být známé využívání cest římskými legiemi (Martínek a kol., 2013).

V raném středověku navázala komunikační síť na dosavadní obchodní a dopravní trasy. První Slované, například v Roztokách u Prahy, osídlovali strategická místa u brodů řek, což dokládají archeologické nálezy. Další hradiště stejného významu lze nalézt právě v Olomouci. Právě toto hradiště hrálo významnou úlohu skrze existující obchodní trasu přes Řezno, Prahu, Olomouc a Krakov, která byla využívána pro obchod s otroky, transport vojska a koní, což popisoval arabský cestovatel Ibráhím ibn Jakúb už v 10. století (Martínek a kol., 2013).

Důležitá změna komunikačních sítí na našem území proběhla během 13. století, a to z důvodu vzniku nových hospodářských, obchodních a správních středisek – měst, která se stala důležitými dopravními uzly. Města se tímto způsobem mohla domoci práva nuceného skladu zboží, které se na naše území dováželo, a také mýtního oprávnění. Díky těmto privilegiím města postupně bohatla a navzájem mezi sebou soupeřila o tento výnosný obchod. To zapříčinilo rozšiřování a správu zemských stezek. Vývoj cestní sítě do konce 17. století byl pozvolný, přičemž v dobách válek docházelo spíše k jejich úpadku. Jako významný milník zajišťující pokrok lze označit polovinu 16. století, kdy došlo k zavádění poštovních linek (Martínek a kol., 2013).

V 18. století došlo k výstavbě moderních hlavních komunikací, které jsou označovány jako státní nebo císařské silnice. Z Olomouce směřoval tento typ silnice do čtyř směrů. Vzhledem k nárůstu dopravy byla zaváděna první pravidla silničního provozu, na jejichž dodržování dohlížela silniční policie, která byla zřízena v polovině 19. století. Na konci tohoto století se začaly používat velké dlažební kostky i mimo intravilán, a především v nejzatíženějších úsecích cest. Od 20. let 20. století se začínají používat i jiné povrchy jako beton nebo asfalt (Martínek a kol., 2013).

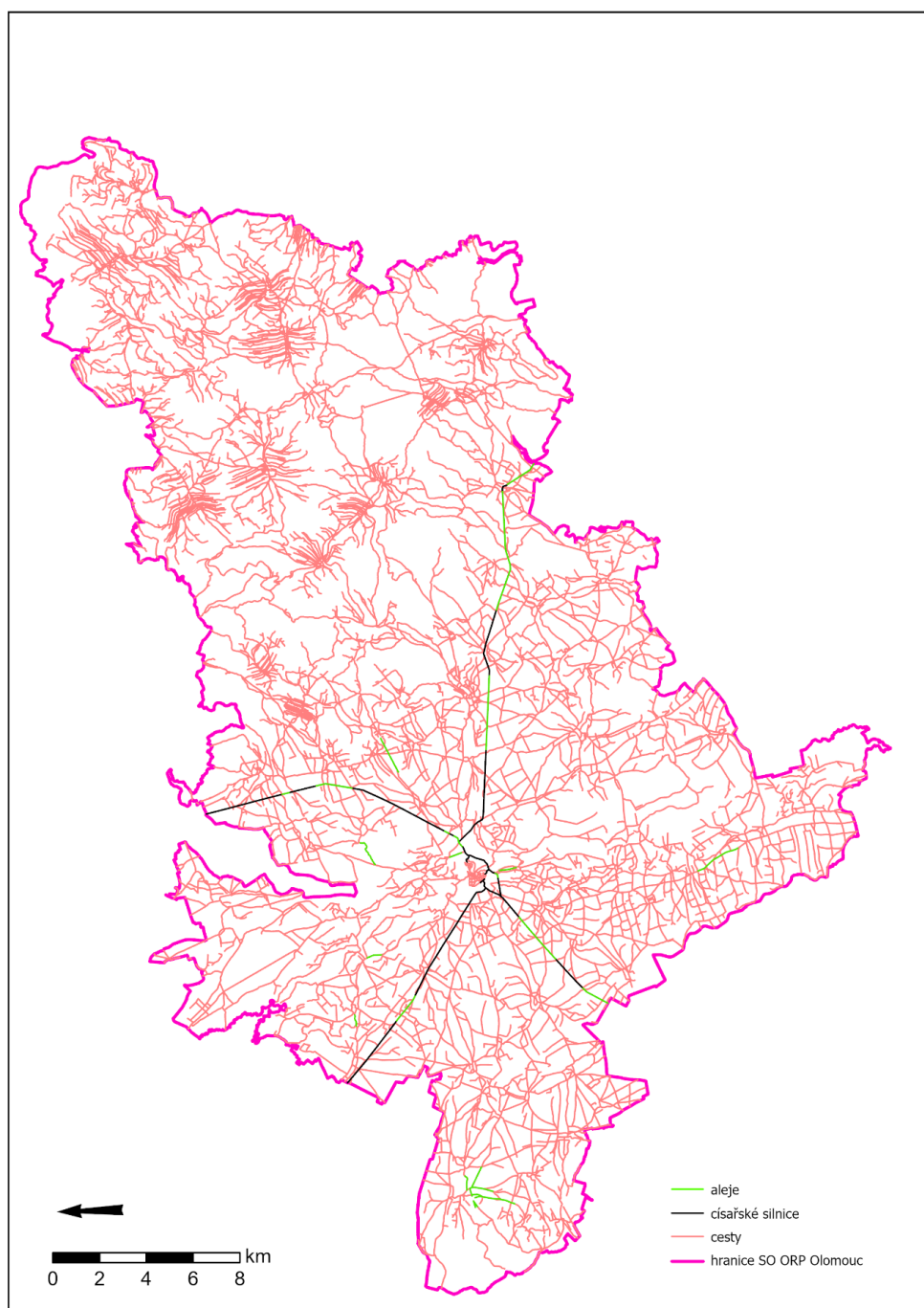
Obecně lze konstatovat, že historická cestní síť reflektuje dlouhodobý vývoj osídlení a hospodářské činnosti v daném regionu. Vznik prvních cest byl spjat i s geografickými podmínkami panujícími v území. Často kopírovaly přirozené terénní útvary, vodní toky nebo staré obchodní stezky. Například v horských oblastech byla cestní síť ovlivněna přírodními překážkami, jakými byly popadané stromy, což vedlo k využívání chráněných úvozových cest, kdežto v nížinách bylo zapotřebí cest širších, aby je bylo možné využít obchodními karavany nebo vozy se zemědělskými produkty (Kuča, 2001).

Důležitou roli hrály i doprovodné krajinné prvky, například aleje vysazované podél významných tras, které měly nejen estetickou, ale i praktickou funkci – poskytovaly stín uživatelům cest a sloužily jako orientační body v otevřené krajině. Dalšími doprovodnými krajinnými prvky mohly být solitérní stromy nebo pro českou krajinu typická boží muka a jiné sakrální památky.

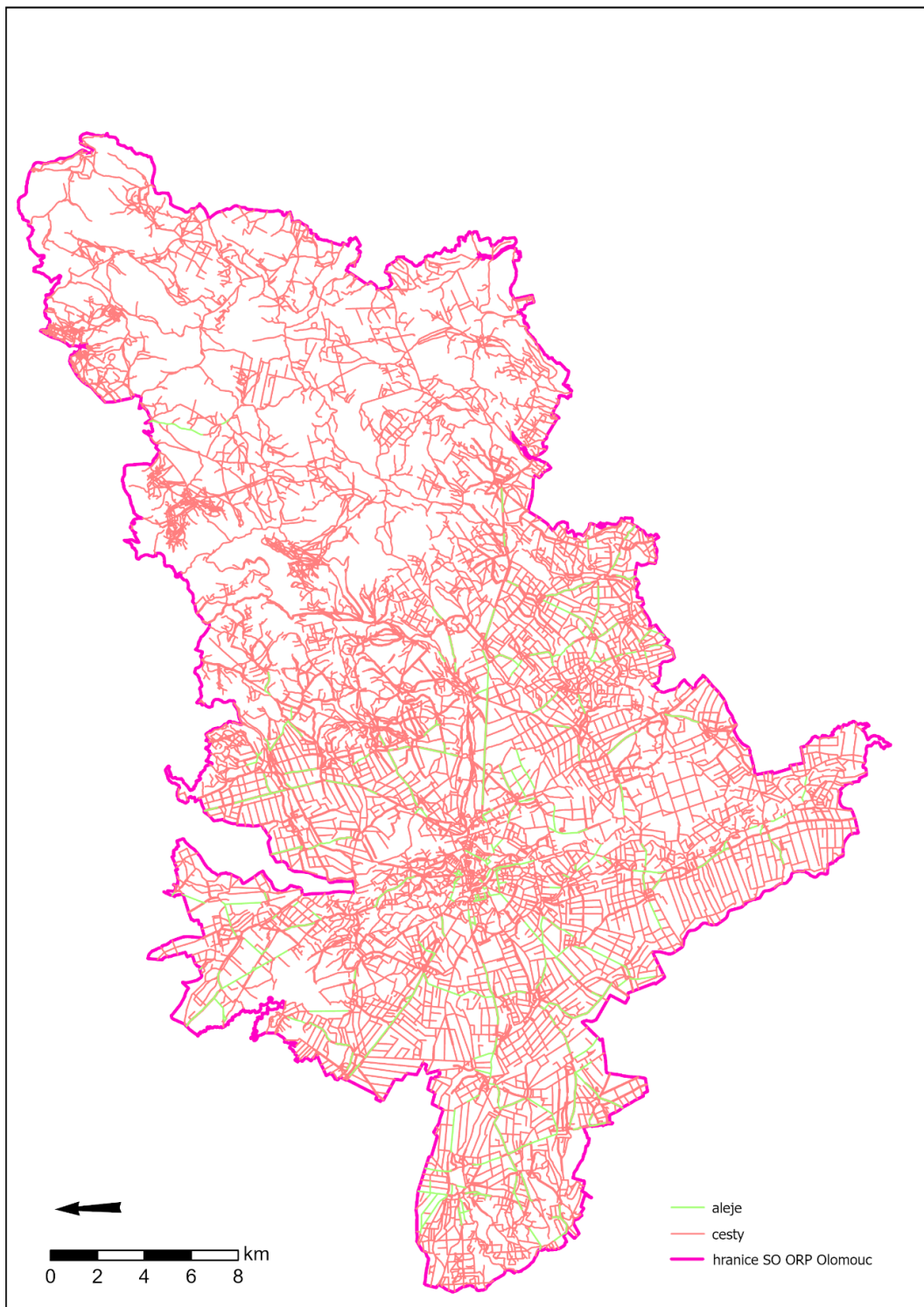
Pozemní komunikace jsou pro zájmové SO ORP Olomouc zaznamenány již v I. vojenském mapování, avšak vzhledem k obtížnému georeferencování a způsobu mapování „od oka“ byly pro vytvoření vektorizované vrstvy využity až Císařské otisky stabilního katastru. Výslednou komunikační síť lze najít na obr. 68, kde jsou znázorněny dva typy komunikací, a těmi jsou cesty a císařské silnice vybíhající do čtyř směrů z města Olomouc. Tyto císařské silnice jsou až na pár úseků do dnešní doby stále zachovány. Z map stabilního katastru bylo taktéž možné identifikovat doprovodné prvky v podobě zakreslených alejí. Z tohoto obrázku je také velmi dobře rozpoznatelná hranice mezi nížinatou oblastí SO ORP Olomouc a vyššími polohami Nízkého Jeseníku. Důvodem je nejen nižší hustota a provázanost cestní sítě, ale především změna v typologii půdorysů sídel, která je zmíněna v předchozí podkapitole a reflektuje cestní síť. Velmi zřetelně lze totiž rozeznat lánový typ vesnic, který je pro tuto oblast charakteristický.

Pro porovnání proměny cestní sítě byla vytvořena vrstva, viz obr. 69, jež byla vytvořena na základě vektorizace pozemních komunikací z leteckého snímkování oblasti v letech 1953 a 1954. Velmi výrazná změna proběhla v oblasti úrodných nížin, ve kterých byla vytvořena téměř geometricky přesná síť polí, a ta potřebovala novou síť obslužných komunikací. Další velmi výrazná změna proběhla v oblasti Nízkého Jeseníku, kdy došlo vznikem vojenského újezdu Libavá k devastaci původní sítě. Oblast se dočkala proměny také po stránce výrazné těžby dřeva, pro jejíž potřebu byly mnohé lesy rozparcelovány a byla v nich vytvořena geometrická síť lesních cest. Při porovnání obou obrázků je patrný částečný zánik původní sítě v oblasti vojenského výcvikového prostoru.

Co se týče doprovodných prvků, tak naopak alejí při porovnání těchto dvou období značně přibýlo, což bylo zapříčiněno nejen výsadbou ovocných stromořadí v první polovině 20. století, ale i zákonem č. 147/1949 sb. určujícím podmínky k úplnosti, ochraně a zabezpečení pozemních komunikací nebo nařízením o výsadbě stromů již za dob Marie Terezie (Machová, 2017).

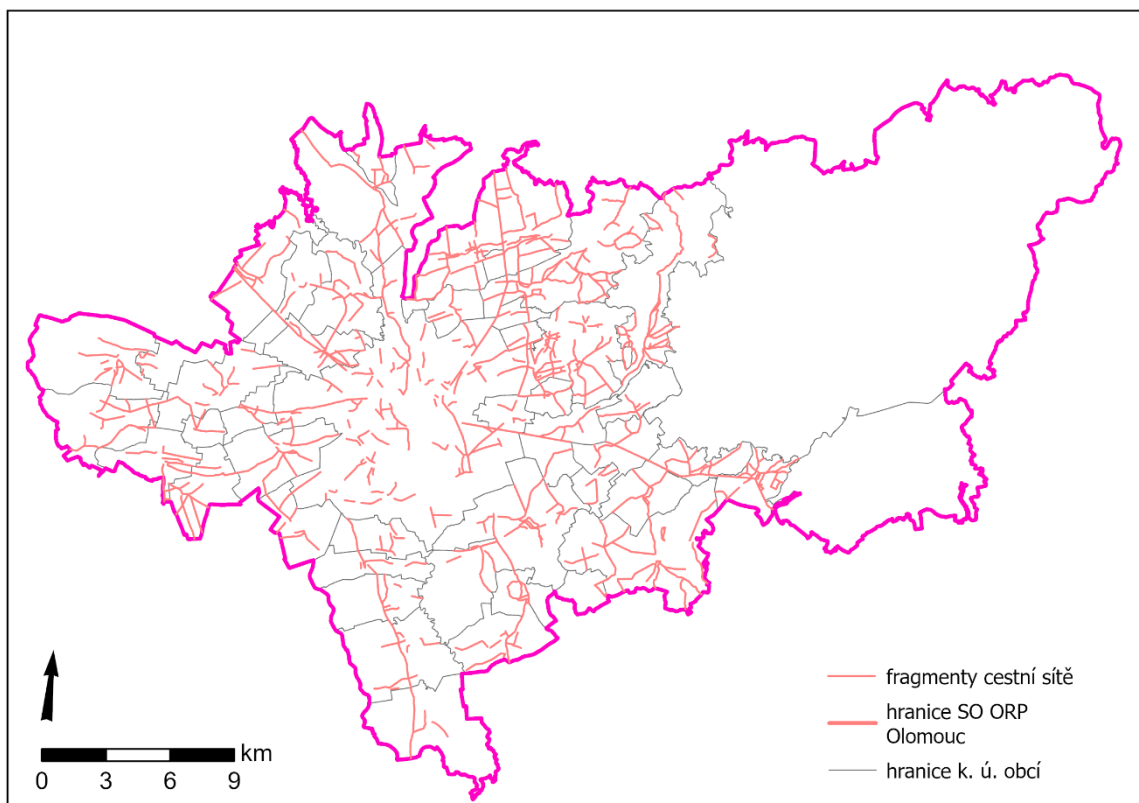

Obr. 68: Cestní síť SO ORP Olomouc podle map stabilního katastru. (©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016; vlastní zpracování).

Obr. 69: Cestní síť SO ORP Olomouc z 50. let 20. století. (©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Fragmenty původní cestní sítě zkoumali i pracovníci olomouckého magistrátu, kteří vytvořili na základě II. vojenského mapování vrstvu reliktvů pozemních komunikací, které jsou v současnosti stále využívány, viz obr. 70. Obdobně jako již v případě půdorysů sídel tvůrci vynechali pozemní komunikace nacházející se ve vojenském výcvikovém prostoru Libavá. Tato vrstva vzhledem k dlouhodobému historickému vývoji sítě pozemních komunikací zpřehledňuje rozdíly zjištěné mezi dobou pořízení map stabilního katastru, leteckým snímkováním v 50. letech a současností.

Obr. 70: Relikty cestní sítě podle II. vojenského mapování. (©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016; Magistrát města Olomouce, 2025)

6.5 Fragmenty montánní krajiny

6.5.1 Významné geologické lokality

V rámci zkoumaného SO ORP Olomouc se nachází hned několik významných geologických lokalit, viz obr. 72 a 73. Česká geologická služba je dělí na plošné a bodové prvky. Bodové lokality mají označení 1535, 1538, 1539, 1540, 1687 a 3951, kdežto plošné mají označení 1604, 1686, 1688, 1703, 1927 a 3032. Informace k těmto lokalitám jsou čerpány z webové aplikace České geologické služby (1998).

Bodová lokalita č. 1535 se nazývá Baba – Žerůvky a nachází se v katastrálním území Žerůvky. Jedná se o geologickou lokalitu doporučenou k ochraně z důvodu kontaktu brunovistulika s bazálními klastiky devonu. V místě existuje střet zájmů z důvodu vedení silničního zářezu reliéfem, který způsobuje nestabilitu terénu a následné padání sutě.

Bodová lokalita č. 1538 se nazývá jako Cihelna u Olomouce a nachází se v katastrálním území Nová Ulice. Geologická lokalita je doporučena k ochraně z důvodu existence výborně dochovaného profilu kvartérních a neogenních sedimentů Hornomoravského úvalu. Oblast byla hlinišťem, ve kterém po roce 2000 došlo k ukončení provozu.

Bodová lokalita č. 1539 je bývalou pískovnou a leží v katastrálním území Nemilany. Lokalita je stejně jako v předchozím případě doporučena k ochraně z důvodu zachovalého kvartérního profilu.

Bodová lokalita č. 1540 se nachází v katastrálním území Olomouc-město a má charakteristickou podobu přirozených skalních výchozů v Bezručových sadech. V historii bylo na těchto výchozech vystavěno olomoucké středověké opevnění. Nachází se zde droby a slepence.

Bodová lokalita č. 1687 se nazývá Tučapská skalka a nachází se v katastrálním území Dub nad Moravou. Oblast je chráněna jako přírodní památka z důvodu výchozu mylonitizovaného biotitického granodioritu, na kterém se vyskytuje teplomilné rostlinné společenstvo.

Poslední bodová lokalita č. 3951 je štolou v katastrálním území Krčmaň. Štola byla ražena roku 1948 ve dvojslídém granitu až pegmatitu za účelem těžby granitu pro keramické účely. Oblast je registrovaná jako zajímavá geologická lokalita Českou geologickou službou.

Plošná lokalita č. 1604 je tvořena meandrující řekou Moravou se starými a postupně zanášejícími se koryty. Oblast je chráněna velkoplošným zvláště chráněným územím CHKO Litovelské Pomoraví. Nachází se zde také dvě ramena Moravy, Mlýnský potok a Bahenka, komplex lužních lesů, meandry v různém stupni vývoje nebo šterkopískové lavice a ostrůvky.

Plošná lokalita č. 1686 se nazývá jako Malý Kosíř a nachází se v katastrálních územích Slatinice na Hané a Slatinky. V této oblasti se nachází několik malých lomů umístěných v kosířských drobách. Lokalita je chráněna přírodní rezervací a důvodem ochrany jsou svahy Malého Kosíře se subxerofilními trávničky a vodními tůněmi s významnou květenou a zvířenou.

Plošná lokalita č. 1688 se nazývá U Strejčkova lomu a nachází se v katastrálním území Krčmaň. Oblast je přírodní památkou z důvodu odhalených devonských vápenců v lomu (obr. 71) a výskytem biotopu evropsky významného druhu koniklece velkokvětého.

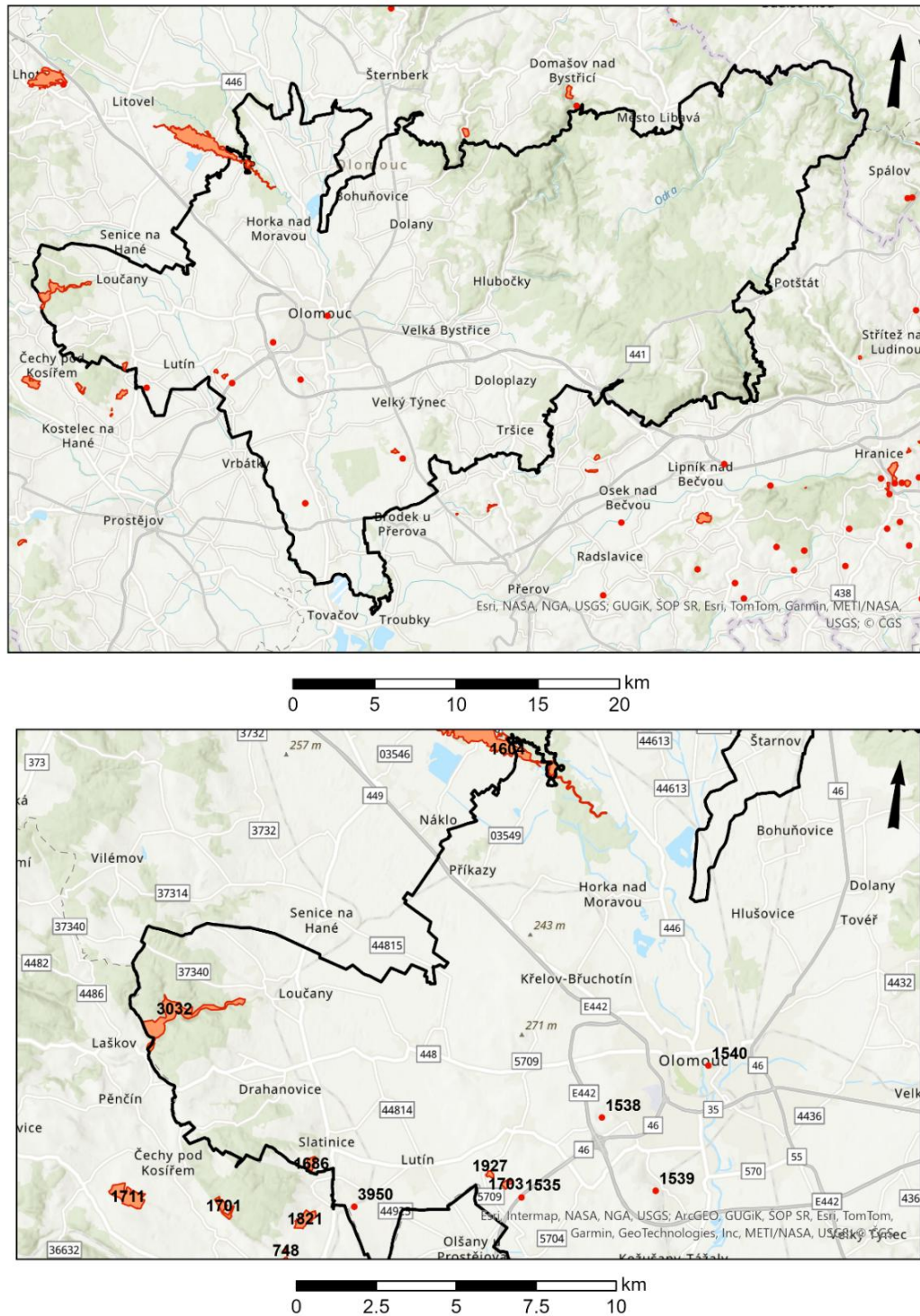

Obr. 71: Odhalené devonské vápence v lokalitě U Strejčkova lomu. (Wiesner Jakub, říjen 2024)

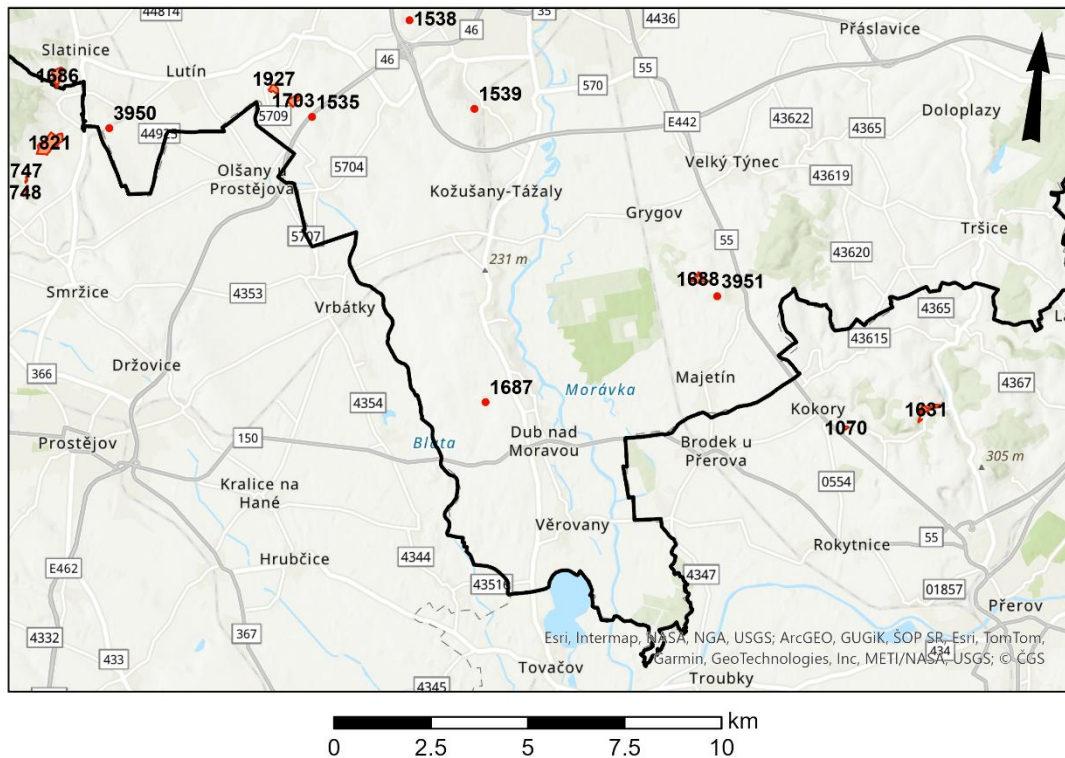
Plošná lokalita č. 1703 se nazývá Na skále u Hněvotína a nachází se v katastrálních územích Žerůvky a Hněvotín. Oblast je charakteristická svou terénní depresí vzniklou při existenci vápencových lomů. Předmětem ochrany jsou subxerothermní travinobylinná a keřová společenstva rostoucí na devonských vápencích.

Plošná lokalita č. 1927 je stejně jako v předchozím případě opuštěným vápencovým lomem, který se nachází v katastrálním území Hněvotína. Na rozdíl od předchozí oblasti není chráněna jako národní přírodní památka, ale je pouze doporučena k ochraně. Obě lokality silně zarůstají náletovou vegetací.

Poslední plošnou lokalitou je č. 3032, která se nazývá jako Terezké údolí. Oblast je přírodní rezervací a nachází se zde meandrující tok řeky Šumice s výchozy společně s opuštěným břidličným lomem v myslejovickém souvrství. Oblast je oceňována i po stránce zdejších biotopů, protože se zde vyskytuje luční niva a teplomilné dubové lesy ve svazích údolí.

Obr. 72: Významné geologické lokality (oranžové prvky) nacházející se ve SO ORP Olomouc, jejíž hranice je tvořena černou linií. Horní obrázek slouží k přehledu území, kdežto spodní již obsahuje identifikační čísla prvků (©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016; ČGS, 2024)

Obr. 73: Významné geologické lokality (oranžové prvky) nacházející se ve SO ORP Olomouc, jejíž hranice je tvořena černou linií. (©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016; ČGS, 2024)

Dalšími zajímavými lokalitami může být Chomoutovské jezero nebo jezero Poděbrady, které jsou zmíněny v geografickém přehledu zájmového SO ORP Olomouc. Stejným způsobem jako tyto dvě plochy, a to těžbou štěrkopísků, vznikla i tzv. Bázlerova pískovna, která se nachází v katastrálním území Černovír. V současnosti se jedná o přírodní památku se souborem vodních, mokřadních a lučních biotopů. Lze zde spatřit čolka velkého, čolka obecného, ropuchu obecnou a užovku obojkovou (Sagittaria, 2010).

6.5.2 Důlní díla

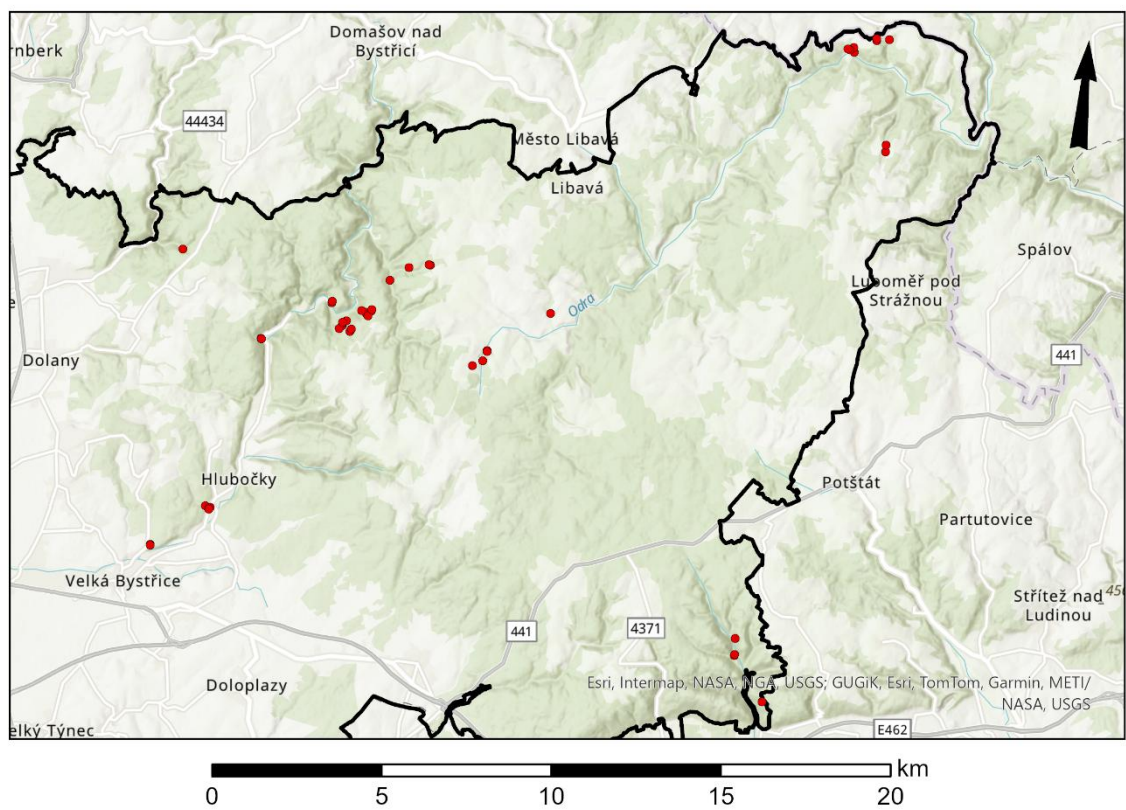
Pozůstatky důlních děl lze nalézt pouze ve východní části zájmového SO ORP, což je dáno geomorfologickou skladbou území. Obdobně jako v případě geologických lokalit byla data získána z webové aplikace České geologické služby (2023). Z důvodu přehlednosti důlních děl byla vytvořena tab. 2 a všechna z nich jsou zaznačena na obr. 74.

Tab. 2: Seznam důlních děl v zájmovém SO ORP, zdroj dat: Česká geologická služba.

ID důlního díla	Název	Druh díla	Rok ukončení provozu	Surovina
10601	Šachtice 1	Jáma	před r. 1945	Polymetalické rudy
10602	Šachtice 2	Jáma	před r. 1945	Polymetalické rudy
10603	Jáma	Jáma	do 19. století	Polymetalické rudy
10604	Štola 1	Štola	do 19. století	Polymetalické rudy
10605	Štola 2	Štola	do 19. století	Polymetalické rudy
10606	štola Panny Marie Sněžné I	Štola	do 19. století	Polymetalické rudy
13090	701 - štola V Zátocině	Štola	před i po 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
17406	Hrubá Voda – štola 1	Štola	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
17407	Hrubá Voda – štola 2	Štola	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
17408	Hrubá Voda – štola nad mlýnem (štola 24)	Štola	před r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
17409	štola 22	Štola	před r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
17410	Hrubá Voda – štola Libor (štola 25)	Štola	po r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
17442	Hrubá Voda b	Štola	před r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
17877	Hrubá Voda	Jiné	před r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
17878	Hrubá Voda c	Jiné	před r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
18113	Hrubá Voda – štola nad št. Klára (štola 23)	Štola	po r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu

18114	Hrubá Voda – štola pod cestou (štola 21)	Štola	před r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
26882	Willibald štola č. 4	Štola	neznámé	Polymetalické rudy
27493	štola Panny Marie Sněžné II	Štola	neznámé	Polymetalické rudy
27524	Olověná – štola František	Štola	neznámé	Polymetalické rudy
28608	Velká Střelná – jáma IV	Jiné	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
28609	Velká Střelná – odvodňovací štola	Štola	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
28610	Velká Střelná – štola naproti dolu Jan	Štola	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
28611	Velká Střelná – zatopený lom	Dobývka	neznámé	Neznámé
28617	štola Pod Smilovem	Štola	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
28619	břidlicový důl Lašťany	Štola	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
28621	Hlubočky – štola u kapličky	Štola	neznámé	Neznámé
28632	Smilov – úpadnice břidlicového dolu	Úpadnice	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
28633	Smilov – štola v údolí Lichničky	Štola	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
28634	Olověná – štola František	Štola	neznámé	Polymetalické rudy
28647	Willibald štola č. 2	Štola	neznámé	Polymetalické rudy
28662	štola Pod Otáhalovým – dolní	Štola	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
28674	štola Pod Otáhalovým – horní	Štola	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
28675	štola Lesní školka	Štola	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
28681	jáma Olejovický lom	Jáma	před r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu

28686	Hrubá Voda – štola Klára	Štola	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
28693	Smilov – výdušná štola	Štola	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
29186	štola U Můstku	Štola	neznámé	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
31433	Šc 53	Šachtice	po r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
31434	komín K-5	Komín	před r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
31512	úpadnice Hlubočky	Úpadnice	před r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
31513	propad nad štolou Klára	Propad	před r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
32201	štola Špirutka	Štola	před r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
32912	štola U Můstku – dolní	Štola	před r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
32913	Klikatá štola (Opálová)	Štola	před r. 1945	Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu
4486	Willibaldzeche	Štola	do 19. století	Polymetalické rudy

Obr. 74: Prostorová distribuce důlních děl v zájmovém SO ORP. Důlní díla jsou značena červenou tečkou a hranice zájmového území je zakreslena černou linií. (©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016; ČGS 2023)

7. Fragmenty HK v územně analytických podkladech SO ORP

Olomouc

Za pomoci územně analytických podkladů lze zjistit a ohodnotit hodnoty území, limity využití území, záměry na provedení změn v území a problémy, které jsou řešeny územně plánovacími dokumenty, a na základě těchto podkladů vypracovat rozbor napomáhající k udržitelnému rozvoji území. Pro území zájmového SO ORP Olomouc byla vydána první verze územně analytických podkladů v červenci roku 2008 a nejnovější 6. aktualizace byla vydána v prosinci roku 2024.

Podklady pro rozbor udržitelného území řeší prostorové a funkční uspořádání území. V rámci funkčního uspořádání definují autoři pojem historického jádra obce a jeho zachovalost, přičemž se odkazují na přílohu s názvem „Půdorysná typologie sídel ORP Olomouc a popis jejich urbanistické hodnoty“, ve které jsou jednotlivě rozepsány a popsány jádra a hodnoty všech obcí zájmového SO ORP. Dále definují charakter původní hanácké zástavby a současné hlavní urbanistické problémy v obraze sídel, jakým je například výstavba rušivých celků v přímé vazbě na historickou půdorysnou strukturu. Tyto podklady se taktéž věnují vlivu procesu suburbanizace na jednotlivá území obcí. Struktura historického a současného osídlení je věnována zvláštní kapitola, ve které je popisován vznik obcí a jejich typické tvary. Součástí této kapitoly je i přehledná mapa znázorňující dobu zakládání jednotlivých obcí.

Samotná příloha věnující se půdorysné typologii sídel SO ORP obsahuje kategorizaci dle urbanistické hodnoty, kterou autoři vyhodnotili podle míry zachovalosti historické půdorysné struktury, historického stavebního fondu a ze způsobu, jakým byla v jednotlivých obcích realizována nová zástavba. Sídla dělí do 4 skupin, které obsahují i dvě podskupiny, viz tab. 3, podle kterých navrhuje rozdílné ochrany hodnot.

Tab. 3: Kategorizace sídla podle urbanistické hodnoty. Zdroj: Magistrát města Olomouce, 2024.

Označení podskupiny	Skupina	Popis podskupiny
1A	Sídla vysoké urbanistické hodnoty	Sídla se zcela dochovaným či mírně narušeným historickým stavebním fondem, u nichž novodobá stavební aktivita nenastala, či víceméně nerušivě vstoupila do sídelního obrazu. Jedná se především o drobnější sídla ležící v odlehlých pozicích, která zůstala stranou urbanizačních tlaků.

1B	Sídla vysoké urbanistické hodnoty	Sídla se zcela dochovaným či mírně narušeným historickým stavebním fondem, jejich siluetu nepříznivě ovlivnila novodobá obytná zástavba, a stavby a areály zemědělské či průmyslové výroby. Rušivé složky půdorysu sídla nejsou plošně rozsáhlé a jsou prostorově odděleny od historické struktury sídla, které zůstává kompaktní.
2A	Sídla průměrné urbanistické hodnoty	Sídla, jejichž historická zástavba byla pouze velmi málo narušena ztrátami v původním stavebním fondu, rušivá novodobá výstavba však zasahuje bezprostředně do vnitřního organismu sídla. Rušivou složku představují také komplexy zemědělské či průmyslové výroby, které svou hranicí navazují přímo na vnější linii sídelního jádra (u kompaktních půdorysných forem) či jednotlivé obytné stavby uplatňující se pohledově přímo ve vnitřním obraze sídla (v uprázdněných pozicích po původní zástavbě u kompaktních půdorysných forem).
2B	Sídla průměrné urbanistické hodnoty	Sídla s oslabeným historickým stavebním fondem, jejichž silueta je narušena individuální či plošnou obytnou a rekreační výstavbou, zemědělskými, event. průmyslovými stavbami nebo areály, avšak původní urbanistický typ je alespoň z části čitelný a je možno na něj v případném budoucím stavebním rozvoji navázat. Rušivé komplex zástavby jsou nejčastěji umístěny v oddělené pozici od sídla.
3A	Sídla nízké urbanistické hodnoty	Sídla, jejichž historická struktura zanikla, či existuje pouze jako torzo. Historický stavební fond je prakticky zlikvidovaný, novodobý obraz je tvořen zástavbou bez jakýchkoli urbanistických hodnot. Existují zde však uprázdněné pozice po zaniklé zástavbě, které umožňují obnovu jádrové části sídla s jasně definovaným veřejným prostorem.
3B	Sídla nízké urbanistické hodnoty	Původní struktura těchto sídel zanikla, je nenávratně narušena nepřiměřenou novodobou zástavbou a centrální části sídla jsou prakticky neobnovitelné.
4A	Sídla proměnlivé urbanistické hodnoty	Menší sídla se zcela zachovalým či velmi málo narušeným historickým stavebním fondem s velmi dobře dochovaným

		historickým půdorysem. Siluetu nepříznivě ovlivnila plošně rozsáhlá novodobá zástavba, především individuální a plošná obytná výstavba většího rozsahu v nevhodných prostorových pozicích, event. stavby zemědělské a průmyslové výroby. Rušivé složky jsou prostorově odděleny od sídla a sídelní jádro zůstává kompaktní a čitelně vymezeno.
4B	Sídla proměnlivé urbanistické hodnoty	Větší sídla a městské aglomerace jejichž historický stavební fond zůstává zachovalý či málo narušen. Navazující plošná zástavba, která sídelní jádra prakticky pohlcuje, však postrádá jakoukoli urbanistickou koncepci a celkovou siluetu sídla degraduje. Často se jedná o větší a spádová sídla u nichž došlo k pohlčení historického jádra plošnou obytnou výstavbou, která charakter enklávy zcela proměnila. Do této skupiny patří také původně samostatné historické osady později aglomerované do struktury města jako městské části.

Ve výkresu hodnot území je zakreslena historická cestní síť pomocí vrstvy pořízené podle podkladů II. vojenského mapování, která je zmíněna v příslušné podkapitole týkající se těchto fragmentů. Doprovodné aleje se ve výkresu neobjevují. Dále se zde vyskytuje i zakresl zmiňovaných významných geologických lokalit z kapitoly montánních fragmentů, nicméně důlní díla zastoupena nejsou. Forty jsou zakresleny symbolem definujícím „Nemovitou kulturní památku“, v jejich nejbližší blízkosti je vytvořen kruhový polygon se symbolem definujícím „Urbanisticky cennou stavbu/soubor“ a v případě dvou fortů Tabulový vrch a Šibeniční vrch jsou zakresleny i minérské chodby nacházející se pod povrchem. Tyto minérské chodby je možné na výkresu nalézt i ve Smetanových sadech. Bohužel fortifikační prvky v centru města Olomouc nelze zřetelně identifikovat, protože se zde nachází extrémně hustá a nepřehledná síť prvků. Některé stále stojící budovy starých mlýnů jsou zakresleny symbolem definujícím „Architektonicky cennou stavbu, soubor“, avšak například v případě mlýnů v k. ú. obce Náměšti na Hané se tento zakresl nevyskytuje. Vodní náhony mlýnů zakresleny nejsou, jsou symbolizovány pouze obecně jako vodní toky, a to pouze v případě, že jsou stále funkční. Půdorysy historických jader obcí jsou vymezeny pomocí symbolu definujícího „Urbanisticky cennou stavbu/soubor“. V neposlední řadě je důležité opět zmínit, že Magistrát města Olomouc vynechává ve výkresu celou oblast vojenského výcvikového prostoru Libavá.

8. Shrnutí a diskuse

V zájmovém SO ORP Olomouc lze nalézt hned několik dochovaných typů fragmentů historické kulturní krajiny, ale během moderní doby značný počet objektů a jejich reliktních zůstatků zanikl z důvodu expanze sídel nebo výrazné proměny území. Celkem bylo zmapováno 96 fragmentů fortifikačních prvků (20 bodů, 22 linií a 54 polygonů), 90 lokalit mlýnů (42 kat. 1, 36 kat. 2 a 12 kat. 3) a jejich případných mlýnských náhonů v délce téměř 65,8 km. Dále byla nalezena existence a lokalita 97 rybníků nebo malých vodních nádrží z doby I. vojenského mapování a 155 rybníků nebo malých vodních nádrží z doby pořízení map stabilního katastru. Z map stabilního katastru bylo vektorizováno téměř 2,8 tisíce kilometrů cest, včetně 26 alejí s délkou 17,5 km a 4 císařské silnice o délce 51,3 km. Pro porovnání cest posloužila vrstva cestní sítě vektorizovaná na základě leteckých snímků z let 1953 a 1954, díky které bylo označeno 3 962 km cest a téměř 200 km alejí. Pracovníci Magistrátu města Olomouc z dat II. vojenského mapování zdokumentovali 577 liniových reliktních o délce 540,5 km. Dále bylo v zájmovém území zaznamenáno 12 geologických významných lokalit a 46 důlních děl z dat České geologické služby, které lze najít volně dostupné na odkaze: <https://cgs.gov.cz/mapy-a-data/aplikace>. V neposlední řadě byly zaznamenány veškeré dochované historické půdorysy jader obcí podle stabilního katastru.

Zajímavým zjištěním vůči bakalářské práci autora věnující se dochovaným reliktním vodním plochám v oblasti dolního toku řeky Oskavy je, že v případě SO ORP Olomouc se těchto vodohospodářských reliktních dochoval pouze zlomek. Tuto skutečnost lze odůvodnit intenzivnějším využíváním krajiny zkoumaného území ze strany zemědělců nebo velmi rychlým procesem zastavování území.

Dosavadní práce zabývající se relikty historické kulturní krajiny v zájmovém území se zaměřují pouze na vybrané prvky konkrétních typů krajiny, a neposkytují tak ucelený přehled celého administrativního území. Z tohoto důvodu vznikla ze strany pracovníků Magistrátu města Olomouce iniciativa takový přehled zpracovat, nicméně vzhledem k jejich časové vytíženosti ke zpracování přehledu dosud nedošlo.

Například práce Jakuba Moronga (2023) se věnuje pouze vybraným vodohospodářským objektům na středním toku řeky Moravy. Svým pojetím a popisným stylem je však nejbližší přístup zvolenému při tvorbě této diplomové práce. Mezi zkoumané objekty Morong zařazuje i ty, které se nacházejí mimo zájmové území – konkrétně na území SO ORP Zábřeh, Mohelnice nebo Litovel.

Schmidová (2016) se zaměřuje na objekty uvedené v gruntovních knihách obce Bělkovice, přičemž mezi zkoumanými budovami se nacházejí také některé mlýny spadající do této práce. Vichrová (2011) se věnuje obecní správě olomouckých městských částí Bělidla, Hejčín a Chválkovice, přičemž mlýny zmiňuje pouze okrajově. Fortifikační prvky zmiňuje Ondřej Zlámal (2015), jehož práce je však zaměřena především na zmapování inundačního systému a území olomoucké pevnosti. Téma samotných pevnostních objektů dále rozvíjí Zdeněk Bábek (2016), který se zabývá jejich současným využitím a možnou budoucí funkcí. Reliktům starých cest a antropogenním tvarům reliéfu se v západní části zájmového území, konkrétně v oblasti Terezského údolí, věnuje práce Hrabalové (2017).

Tato diplomová práce poskytuje ucelený přehled fragmentů historické kulturní krajiny na území správního obvodu obce s rozšířenou působností Olomouc. Zároveň může sloužit jako metodická inspirace pro zpracování obdobných přehledů v dalších správních obvodech ORP či jiných administrativních jednotkách. V rámci zájmového území je možné na tuto práci navázat podrobnějším mapováním dalších typů reliktní historické kulturní krajiny, například krajiny religiózní nebo komponované. Další rozšíření může spočívat i v hlubším zkoumání již zmapovaných kategorií krajiny, případně v rozšíření územního záběru – například o oblast výcvikového prostoru Libavá – nebo při zohlednění nově zjištěných skutečností.

9. Závěr

Diplomová práce vznikla na základě vzneseného požadavku pracovníky olomouckého magistrátu a analyzuje současný stav reliktní historické kulturní krajiny v SO ORP Olomouc. Zkoumá fragmenty historické kulturní krajiny a jejich současný stav v tematických oblastech jakými jsou fortifikační prvky, vodohospodářské objekty, geologicky hodnotné lokality, sídelní struktury nebo historická cestní síť. Dále se práce věnuje začlenění těchto fragmentů do územně analytických podkladů. Zároveň jsou všechny nalezené fragmenty vektorizovány do mapových vrstev, které jsou zpřístupněny již zmíněným zaměstnancům, viz příloha 2.

Konkrétně byly zmapovány relikty olomoucké tereziánské pevnosti a části dochovaných hradeb, objekty a lokace mlýnů a vodních náhonů, sídelní půdorysy a jimi tvořená historická jádra obcí, významné geologické lokality a důlní díla nebo pozůstatky dochovaných starých cest a doprovodných prvků v podobě alejí. Bylo zjištěno 96 fortifikačních prvků, 90 mlýnů tří různých kategorií s příslušnými vodními náhony o délce 65,8 km, 46 důlních děl, 12 významných geologických lokalit nebo 577 dochovaných reliktní historické cestní sítě. Dále bylo zmapováno téměř 2,8 tisíce km cest z map stabilního katastru nebo přes 3,9 tisíce km cest za pomoci leteckých snímků oblasti z 50. let. 20. století. Pro vybrané prvky byla pořízena v rámci terénního průzkumu i jejich patřičná fotodokumentace, která zaznamenává jejich aktuální stav, viz příloha 1.

Vzhledem k trendu zastavování území a procesům suburbanizace došlo v mnoha případech ke znehodnocení původní historické kulturní krajiny. Její původní rozsah dokládají v práci zmiňované historické mapové podklady nebo vrstva digitálního modelu reliéfu 5. generace, na které lze pozorovat případné terénní modelace vzniklé působením lidské aktivity.

Práce je důležitá především z důvodu, že pokrývá celé území administrativní jednotky SO ORP Olomouc a věnuje se několika oblastem historické kulturní krajiny, protože dosavadní práce zahrnují pouze některé oblasti nebo pouze vybrané lokality v rámci zájmového SO ORP. Také může sloužit jako seznam dochovaných prvků, pro které lze navrhnout zvýšenou ochranu, a tyto prvky následně mohou předat svědectví o historickém využívání krajiny dalším generacím.

10. Summary

This thesis focuses on the mapping and description of fragments of historic settlement landscapes within the administrative district of the municipality with extended powers (SO ORP) Olomouc. The research draws on archival and historical sources related to specific locations, such as maps from the First Military Survey or municipal chronicles. Additional information was gathered from scholarly literature, university theses, and data provided by the Czech Geological Survey and the Czech Office for Surveying, Mapping and Cadastre. As part of the work, a wide range of landscape features was identified and documented, including fragments of military landscapes, water management structures, historical road networks, settlement patterns, significant geological sites, and remnants of mining activity. These findings form the basis for thematic map layers intended for further practical use. The project may be further expanded by incorporating additional elements characteristic of specific landscape types or by focusing on thematic subcategories such as Baroque designed landscapes or religious landscapes.

11. Zdroje a použitá literatura

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Ptačí oblast Libavá. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z:

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/ptacob/index.php?SHOW_ONE=1&ID=2278

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Významné krajinné prvky – mapová aplikace. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z:

<https://www.arcgis.com/apps/mapviewer/index.html?url=http://gis.nature.cz/arcgis/rest/services/Aplikace/VKP/MapServer>

ARCDATA PRAHA. ArcČR 500 – Vektorová geografická databáze České republiky [online]. Praha: ARCDATA PRAHA, 2023 [cit. 2025-04-06]. Dostupné z:

<https://www.arcdata.cz/produkty/geograficka-data/arccr-500>

Atregia s.r.o.. Plán místního ÚSES pro ORP Olomouc: shromáždění podkladů a rozbor aktuálního stavu území a návrhová část. Olomouc: Statutární město Olomouc, 2022. Dostupné z:

https://www.olomouc.eu/administrace/repository/gallery/articles/28_/28648/A_Plan_USES_ORP_Olomouc_text.cs.pdf [cit. 2025-04-06].

BALETKA, Tomáš; BISTRICKÝ, Jan; ČERMÁK, Miroslav; ČERVENKA, Stanislav; ČERNUŠÁK, Tomáš et al. Dějiny Olomouce. 1. svazek. Jindřich SCHULZ (editor). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2368-5.

BARTOŠ, Josef; MÜLLER, Karel; KOVÁŘOVÁ, Stanislava. Horka nad Moravou: od minulosti k současnosti. Olomouc: Danal, 2001. 90 s., [38] s. obr. příl. (některé barev.). ISBN 80-85973-87-1.

BÁBEK, Zdeněk. Využití objektů fortového opevnění města Olomouce - současný stav a perspektivy. Olomouc, 2016. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Přírodovědecká fakulta

BERAN, Lukáš. Industriální topografie. Augustin Malíšek & spol., parní mlýn. [online]. Dostupné z: <http://www.industrialnitopografie.cz/karta.php?zaznam=V012507> [cit. 2025-04-06].

BERAN, Lukáš. Industriální topografie. Obilní silo a.s. Hanácké mlýny. [online]. Dostupné z: <http://www.industrialnitopografie.cz/karta.php?zaznam=V006104> [cit. 2025-04-06].

Blatecký mlýn. Historie Blateckého mlýna. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.blateckymlyn.cz>

ČERMÁK, Miloslav, 1977. Mlýny v Olomouci a jejím nejbližším okolí. Okresní archiv v Olomouci. Olomouc. Soukromý archiv pana Vítězslava Kollmanna.

ČERMÁK, Miloslav, 1978. Mlýny v Olomouci a jejím nejbližším okolí: Pokračování. Okresní archiv v Olomouci. Olomouc. Soukromý archiv pana Vítězslava Kollmanna.

ČERMÁK, Miloslav, 1982. Mlynářství v Olomouci a na jeho statcích. Okresní archiv v Olomouci. Olomouc. Soukromý archiv pana Vítězslava Kollmanna.

Česká geologická služba. Důlní díla a poddolování. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://cgs.gov.cz/statni-geologicka-sluzba/dulni-dila-a-poddolovani>

Česká geologická služba. Půdní mapa 1 : 50 000. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://mapy.geology.cz/pudy/>

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Sbírka zákonů České republiky, částka 28, roč. 1992, s. 666–678. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-114>

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 183/2006 Sb. ze dne 14. března 2006, o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). Sbírka zákonů České republiky, částka 63, roč. 2006, s. 2226–2259. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183>

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 283/2021 Sb. ze dne 13. července 2021, stavební zákon. Sbírka zákonů České republiky, částka 124, roč. 2021, s. 1–300. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-283>

Český statistický úřad. Počet obyvatel v obcích - k 1. 1. 2024. [online]. Datum vydání: 17. 5. 2024. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/pocet-obyvatel-v-obcich-9vln2prayv>

Český úřad zeměměřičský a katastrální. Stahovací služby Atom [online]. Praha: ČÚZK, 2023 [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://atom.cuzk.cz>

Český úřad zeměměřičský a katastrální. DMR 5G – Digitální model reliéfu České republiky 5. generace [online]. Praha: ČÚZK, 2023 [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://geoportal.cuzk.cz/>

Český úřad zeměměřičský a katastrální. Císařské povinné otisky stabilního katastru 1:2 880 - Morava a Slezsko [online]. Praha: ČÚZK, 2023 [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/>

Český úřad zeměměřičský a katastrální. RÚIAN – Registr územní identifikace, adres a nemovitostí. Online. Geoportál ČÚZK. Dostupné z: [https://geoportal.cuzk.cz/\(S\(apo35fjzpezwikvabjtkky22\)\)/Default.aspx?mode=TextMeta&side=wms.AGS&metadataID=CZ-CUZK-AGS-RUIAN&metadataXSL=metadata.sluzba&head_tab=sekce-03-gp&menu=155](https://geoportal.cuzk.cz/(S(apo35fjzpezwikvabjtkky22))/Default.aspx?mode=TextMeta&side=wms.AGS&metadataID=CZ-CUZK-AGS-RUIAN&metadataXSL=metadata.sluzba&head_tab=sekce-03-gp&menu=155). [cit. 2025-04-13].

Databáze významných geologických lokalit [databáze online]. Praha, Čes. geol. služba., 1998 [citováno 2025-04-06]. Dostupné z URL <http://lokality.geology.cz>.

DEMEK, Jaromír (ed.). Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny. Praha: Academia, 1987.

DOHNAL, Martin; Škabrada, Jiří. Utváření vesnických normových půdorysů na Olomoucku ve středověku a novověku. Český lid, 2015, roč. 102, č. 2, s. 199–220. Dostupné z: https://toolkit.ecn.cz/img_upload/aefc7cb64ddcad05a6beaedd2bcfaafc/cl_2015_2_dohnal.pdf

DROZDA, Martin. Týneční rychtáři a pudmistři v 18. a 1. polovině 19. století. Brno, 2016. diplomová práce (Mgr.). MASARYKOVA UNIVERZITA. Filozofická fakulta

Dub nad Moravou. Historie obce. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.dubnadmoravou.cz/mestys/historie/#Dub>

EHRlich, Marek; KUČA, Karel; KUČOVÁ, Věra; PACÁKOVÁ, Božena; PAVLÁTOVÁ, Marie; SALAŠOVÁ, Alena; ŠANTRŮČKOVÁ, Markéta; VOREL, Ivan; WEBER, Martin. Typologie historické kulturní krajiny České republiky. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2020. 168 s. ISBN 978-80-85033-95-3.

FIALA, Jiří; KAŠPAR, Zdeněk; MLČÁK, Leoš; POJSL, Miloslav a URBÁŠEK, Pavel. Univerzita v Olomouci (1573-2009). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2227-5.

FORMAN, Richard T. T.; GODRON, Michel. Landscape Ecology. New York: John Wiley & Sons, 1986. 619 s. ISBN 978-0-471-87037-1.

HRABALOVÁ, Jana. Relikty starých cest a antropogenní tvary reliéfu v oblasti Terežského údolí. Olomouc, 2017. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Přírodovědecká fakulta

HARRODOVÁ, Michaela. Vývoj funkčního využití krajiny olomouckých místních částí Černovír a Chválkovice. Olomouc, 2015. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Přírodovědecká fakulta

HRUBAN, Robert. Klimatické oblasti dle Evžena Quitta (1971). [online]. 7. srpna 2019 [cit. 6. dubna 2025]. Dostupné z: <https://moravske-karpaty.cz/prirodni-pomery/klima/klimaticke-oblasti-dle-e-quitta-1971/>

HURT, Rudolf. Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku. 1. díl. Ostrava: Krajské nakladatelství, 1960.

HURT, Rudolf. Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku. 2. díl. Ostrava: Krajské nakladatelství, 1960.

JANUŠKA, Karel. Kronika Velká Bystřice. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.mrsklesy.cz/file.php?nid=1057&oid=6945234>

KOUDELA, Miroslav; ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. Paměti obce Dolany. Dolany: Obec Dolany, 2012. ISBN 978-80-260-2470-5.

KOUDELA, Miroslav. Paměti obce Holice. Olomouc: Statutární město Olomouc, 2004. Dostupné z: https://www.olomouc.eu/administrace/repository/gallery/articles/10_/10841/pameti-obce-holice.cs.pdf

KREJČOVÁ, Jana. Smilov (Smilová, Schmeil) a samoty Magdalenský, Smilovský a Mikův mlýn (Mackelmühle, Schmeilermühle a Mückenmühle). In: POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry. Roč. 18, č. 1 (2015), s. 34–51.

Kronika obce Skrbeň. III. díl, část 1. Skrbeň: Obec Skrbeň, 1967. Dostupné z: https://www.skrben.cz/kronika/kronika_skrben_III/kronika_skrben_III_1.pdf

Kronika Velkého Újezda. In: Žibřid – Zpravodaj městyse Velký Újezd. Roč. 2, č. 20 (2020), s. 7, 25. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: https://www.velkyujezd.cz/tiken/upload/files/dokumenty/zpravodaj/zibrid2_20.pdf

KUČA, Karel. Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 1. díl, A–G. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-13-3.

KUČA, Karel. Půdorysné typy sídel. In: HRNČIAROVÁ, Tatiana, Peter MACKOVČIN a Ivan ZVARA a kol. Atlas krajiny České republiky. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., 2009, s. 82 – 83. ISBN 978-80-85116-59-5.

KUČA, Karel. Retrospektivní sídelní databáze a geografický informační systém Čech, Moravy a Slezska. Praha 2016 https://sovamm.cz/PDFs/SOVAMM/CZ_manual20160303_A1o.pdf

KUPKA, Jiří. Typologie historické kulturní krajiny jako podklad pro památkovou péči a regionální rozvoj. Regionální rozvoj mezi teorií a praxí, 3/2022, Masarykův ústav vyšších studií, ČVUT v Praze, ISSN 1805-3246.

KUPKA, Vladimír; KUCH-BREBURDA, Miloslav. Pevnost Olomouc. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2003. ISBN 80-86011-21-6.

LUBAVIA. Okrašlovací spolek Lubavia. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.lubavia.cz>.

Magistrát města Olomouce, odbor územního plánování. Podklady pro rozbor udržitelného rozvoje území (RURÚ) správního obvodu ORP Olomouc. Olomouc, 2016. Dostupné z: https://www.olomouc.eu/administrace/repository/gallery/articles/29_/29672/podklady_pro_ru_ru.cs.pdf.

Magistrát města Olomouce, odbor územního plánování. Příloha: Půdorysná typologie sídel SO ORP Olomouc – Popis jejich urbanistické hodnoty. Olomouc, prosinec 2024. Dostupné z: https://olomouc.eu/administrace/repository/gallery/articles/29_/29672/Priloha_typologie_sidel_web.cs.pdf.

Magistrát města Olomouce, odbor územního plánování. Výkres hodnot území. Olomouc, 2016. Dostupné z: https://www.olomouc.eu/administrace/repository/gallery/articles/29_/29672/vykres_hodnot.cs.pdf.

MACHALA, Jindřich. Kronika Libavska. 6. doplněné vydání. Libavá: Ing. Hana Martínková, 2018. ISBN 978-80-270-3568-7.

MACHOVÁ, Alexandra. Aleje a stromořadí jako fenomén krajiny ČR. Online. Bakalářská práce. Brno, 2017. bakalářská práce (Bc.) MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ. Zahradnická fakulta

MALITAS s.r.o.. Historie. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.malitas.cz/historie/>

MARTÍNEK, Jan a kol. Moderní metody identifikace a popisu historických cest. Brno: Centrum dopravního výzkumu, 2013. Dostupné z: https://www.historicke-cesty.cz/wp-content/uploads/2014/11/Methodika_VHC_2013.pdf.

MATĚJEK, František. Morava za třicetileté války. Praha: Historický ústav Akademie věd České republiky, 1992. ISBN 80-85268-16-7.

MĚSTO OLOMOUC. Jak to bylo s Kamenným čili Passingerovým mlýnem. Olomouc: Magistrát města Olomouce, 2009. Dostupné z: <https://www.olomouc.eu/aktualni-informace/aktuality/7823>

MĚSTO ŠTĚPÁNOV. Historie. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.stepanov.cz/historie>

Městys Velký Újezd. Historie. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.velkyujezd.cz/historie>

MÍCHAL, Igor; LÖW, Jiří. Krajinný ráz. Praha: Lesnická práce, 2003. ISBN 80-86386-27-9.

MICHNA, Pavel. Bastionová pevnost Olomouc. Olomouc: Vlastivědné muzeum a Nadace Domu armády, 1997.

MIKŠOVSKÝ, Miroslav; ZIMOVÁ, Růžena. Historická mapování českých zemí. Praha: Geolab, 2006. Dostupné z: http://www.geolab.cz/projekty/gacr/a/files/miks_zim_GEOS06.pdf [cit. 2025-04-06].

Moravská Huzová byla odpradávná lidmi vyhledávaným místem v krajině plné vody. In: Olomouc – Český rozhlas. 24. února 2017. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://olomouc.rozhlas.cz/moravska-huzova-byla-odpradavna-lidmi-vyhledavany-mistem-v-krajine-plne-vody-6375735>

MRÁZKOVÁ, Veronika. Využití satelitního navigačního systému ke zpřístupňování kulturního dědictví obce Věřovany. Olomouc, 2016. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Pedagogická fakulta

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Fort Šibeniční vrch. Online. Památkový katalog. [cit. 2025-04-12]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/fort-sibenichni-vrch-12109344>

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Historie Olomouce [online]. [cit. 2025-04-15]. Dostupné z: <https://www.unesco-czech.cz/olomouc/historie/>

Nový mlýn Olomouc. O projektu. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.mlynolomouc.cz/o-projektu/>

Obec Majetín. Historie obce. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.majetin.cz/historie>

Obec Tršice. Historie obce. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.trstice.cz/clanek.jsf?id=trsice>

Olomouc - Hejčín. Vodní elektrárna. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.hejcin.cz/elektrarna.html>

PAMÁTKOVÝ KATALOG. Fort Šibeniční vrch. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/fort-sibenichni-vrch-12109344>

PAPAJÍK, David. Dějiny obcí Těšetice, Rataje a Vojnice. Těšetice: Obecní úřad Těšetice, 2003. ISBN 80-85600-85-4.

PAVELKOVÁ CHMELOVÁ, Renata; FRAJER, Jindřich; NETOPIL, Patrik. Historické rybníky České republiky: srovnání současnosti se stavem v 2. polovině 19. století. Praha: Výzkumný ústav vodohospodářský T.G. Masaryka, 2014. 167 s. ISBN 978-80-87402-32-0.

PECHAR, Zdeněk. Novoveský mlýn. In: Zaniklé obce. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=10531>

PEJPEK, Tomáš; ROZWAŁKA, Szymon. Přestavba sila v Olomouci. In: Archiweb.cz. 2007. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/prestavba-sila-v-olomouci>

PETRŽELA, Pavel. Hansmannův mlýn se stříbrným pokladem. In: Magazín obce Hlubočky. [online]. 26. srpna 2024. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://magazin.hlubocky.eu/hansmannuv-mlyn-se-stribrnym-pokladem/>

Před klášterem Hradisko stával po staletí velký vodní mlýn. Jaké byly jeho osudy? In: Olomoucký REJ. 28. prosince 2021. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://olomoucky.rej.cz/clanky/historie/936-pred-klasterem-hradisko-staval-po-staleti-velky-vodni-mlyn-jake-byly-jeho-osudy>

Rada Evropy. Evropská úmluva o krajině, Florencie, 20. října 2000. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16802f3fa6>

SEMOTANOVÁ, Eva. Historická krajina Česka a co po ní zůstalo. Praha: Historický ústav AV ČR v nakladatelství Academia, 2014. Dostupné z: <https://obchod.hiu.cas.cz/shop/publikace-volne-ke-stazeni/historicka-krajina-ceska-a-co-po-ni-zustalo>

SCHMIDOVÁ, Kristýna. Soupis usedlostí ve vsi Bělkovice v 17-19. století podle gruntovních knih. Olomouc, 2016. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta

SAGITTARIA. Přírodní památka Bázlerova pískovna a její okolí. Online. Sagittaria.cz. Dostupné z: <https://www.sagittaria.cz/cs/prirodni-pamatka-bazlerova-piskovna-a-jeji-okoli>. [cit. 2025-04-12].

SKLENIČKA, Petr. Základy krajinného plánování. 2. vyd. Praha: Naděžda Skleničková, 2003. ISBN 80-903206-1-9.

SOMMER, Petr; TŘEŠTÍK, Dušan; ŽEMLIČKA, Josef. Přemyslovci: Budování českého státu. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-759-8.

SPÁČIL, Vladimír. Historický místopis okresu Olomouc-venkov 1848–1960. Olomouc: Univerzita Palackého, 1967.

SVOBODA, Josef. Jak plynul čas Dolním mlýnem v Holici. In: Holické noviny. Roč. XVIII, č. 3 (2018), s. 2–3. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: https://olomouc.eu/administrace/repository/gallery/articles/10_/10841/holicke-noviny-2018-03.cs.pdf

UNESCO World Heritage Centre. Kulturní krajiny. [online]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/>

VAŠEK, Lubomír. Přestavba mlýna na malou vodní elektrárnu. Online, Bakalářská práce, vedoucí Martin Hudec. Brno: Vysoké učení technické v Brně. Fakulta strojního inženýrství. Energetický ústav, 2010. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/11012/12132>. [cit. 2025-04-06].

VICHROVÁ, Šárka. Obecní samospráva olomouckých předměstí 1885–1919. Bělidla, Hejčín a Chválkovice. Brno, 2011. diplomová práce (Mgr.). MASARYKOVA UNIVERZITA. Filozofická fakulta.

VIKTOŘÍK, Michael. Táborová pevnost Olomouc: modernizace olomoucké pevnosti v 19. století. České Budějovice: Veduta, 2011. ISBN 978-80-86829-71-5.

Vodnimlyny.cz. Dolní, Zámecký mlýn. [online]. [cit. 2025-04-06] Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/11679-dolni-zamecky-mlyn>

Vodnimlyny.cz. Klosův mlýn, Klosova pila; Klosmühle. [online]. [cit. 2025-04-06] Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/4306-klosuv-mlyn-klosova-pila-klosmuhle>

Vodnimlyny.cz. mlýn v Bohuňovicích, mlejn Valenty, Langerův mlýn; Langermühle. [online]. [cit. 2025-04-06] Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/7047-mlyn-v-bohunovicich-mlejn-valenty-langeruv-mlyn-langermuhle>

Vodnimlyny.cz. mlýn v Horce. [online]. [cit. 2025-04-06] Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/6658-mlyn-v-horce>

Vodnimlyny.cz. Mlýnek. [online]. [cit. 2025-04-06] Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/4632-mlynek>

Vodnimlyny.cz. Mueckův mlýn; Mückenmühle. [online]. [cit. 2025-04-06] Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/4304-mueckuv-mlyn-muckenmuhle>

Vodnimlyny.cz. Sekaninův mlýn. [online]. [cit. 2025-04-06] Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/11254-sekaninuv-mlyn>

Vodnimlyny.cz. Schwartzův mlýn; Hermesmühle. [online]. [cit. 2025-04-06] Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/4386-schwartzuv-mlyn-hermesmuhle>

Vodnimlyny.cz. Starooldřůvský, Jordánův mlýn; Altendorfer Mühle. [online]. [cit. 2025-04-06] Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/3591-starooldruevsky-jordanuv-mlyn-altendorfer-muhle>

Vodnimlyny.cz. Starý mlýn; Altemühle. [online]. [cit. 2025-04-06] Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/10521-stary-mlyn-altemuhle>

Vodnimlyny.cz. Stenklův mlýn; Stenke mühle. [online]. [cit. 2025-04-06] Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/11720-stenkluv-mlyn-stenke-muhle>

Vodnimlyny.cz. Těšetický mlýn. [online]. [cit. 2025-04-06] Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/7478-teseticky-mlyn>

VOREL, Ivan. Přírodní, kulturní, estetické hodnoty a struktura osídlení – konflikt nebo harmonie (kulturní krajina z pohledu urbanisty). In: Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit?. Praha: MŽP ČR, 2000, s. 126-133. ISBN 80-7212-134-0.

Vyhláška č. 1128/1. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: https://drusop.nature.cz/customer_data/vyhlasky/v_1128_1.pdf

Vyhláška č. 23458/1. [online]. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: https://drusop.nature.cz/customer_data/vyhlasky/v_23458_1.pdf

VÝZKUMNÝ ÚSTAV GEODETICKÝ, TOPOGRAFICKÝ A KARTOGRAFICKÝ. Mapové soubory. Online. Chartae-Antiquae.cz. Dostupné z: <https://www.chartae-antiquae.cz/cs/mapsets/>. [cit. 2025-04-12].

WIESNER, Jakub. Relikty vodních ploch v oblasti dolního toku řeky Oskavy. Olomouc, 2023. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Přírodovědecká fakulta

Zemský archiv v Opavě, fond: Metropolitní kapitula Olomouc , číslo pomůcky: 562, inventární číslo: 1925, signatura: C1c2, . Olomoucká kapitula prodává emfyteuticky Střední mlýn v Tršicích spolu s pozemky a loukami Jiřímu Při ... Časový rozsah: 1775. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2025, poslední aktualizace: 2016-11-11, [cit. 2025-04-06, 16:11 EST] Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=760013AE83BF11E187A40025649FEBC7>

Přílohy – samostatná příloha

Příloha 1: Fotodokumentace terénního průzkumu

Příloha 2: Popis dat „Fragmenty historických krajín“

Příloha 3: Komprimovaný balík dat